

Reclasseringstoezicht en jongvolwassenen

Een verkennend onderzoek naar kenmerken van jongvolwassen delinquenten in relatie tot reclasseringsbemoedienis

Amsterdam, maart 2010

Kirsten Grandia
Chrissy James
Peter van der Laan
Willemijn Lamet
Tessa Meijer
Lotte Wanschers

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 Onderzoek	5
1.2 Onderzoekopzet en informatiebronnen	7
1.3 Leeswijzer	7
2 Jongvolwassenen in aanraking met de politie en justitie: een literatuurverkenning	8
2.1 Werkwijze literatuurverkenning	8
2.2 Jongvolwassenheid	8
2.3 Jongvolwassenen en criminaliteit	10
2.4 Risico- en beschermende factoren	11
2.5 Interventies bij jongvolwassenen	12
2.6 Samenvatting	15
3 Jongvolwassenen in aanraking met de politie en justitie: in cijfers	18
3.1 Jongvolwassenen en politie en justitie	18
3.2 Sanctietoepassing bij jongvolwassenen	21
3.3 Recidive	24
3.4 Jongvolwassenen en reclassering	25
3.4.1 Algemene kenmerken	26
3.4.2 Kenmerken per regio	31
3.5 Jongvolwassenen en de RISc	33
3.6 Samenvatting	36
4 Jongvolwassenen en de reclassering: een praktijkonderzoek	38
4.1 Werkwijze praktijkonderzoek	39
4.2 Almelo	39
4.2.1 De doelgroep jongvolwassenen	39
4.2.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen	39
4.2.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen	40
4.2.4 Samenwerking ketenpartners	40
4.2.5 Gemeentelijke activiteiten	41
4.2.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit	41
4.3 Amsterdam	42
4.3.1 De doelgroep jongvolwassenen	42
4.3.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen	43
4.3.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen	43
4.3.4 Samenwerking ketenpartners	44
4.3.5 Gemeentelijke activiteiten	44
4.3.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit	44
4.4 Den Haag	45
4.4.1 De doelgroep jongvolwassenen	45
4.4.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen	45
4.4.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen	46
4.4.4 Samenwerking ketenpartners	47
4.4.5 Gemeentelijke activiteiten	47

4.4.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit	47
4.5 Rotterdam	48
4.5.1 De doelgroep jongvolwassenen	48
4.5.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen	48
4.5.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen	49
4.5.4 Samenwerking ketenpartners	50
4.5.5 Gemeentelijke activiteiten	50
4.5.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit	51
4.6 Utrecht	51
4.6.1 De doelgroep jongvolwassenen	51
4.6.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen	52
4.6.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen	52
4.6.4 Samenwerking ketenpartners	53
4.6.5 Gemeentelijke activiteiten	53
4.6.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit	54
4.7 Jongvolwassen cliënten over reclasseringstoezicht	54
4.8 Over jongvolwassenen	56
4.9 Jongvolwassenen en de RISc	57
4.10 Samenvatting	58
5 Slotbeschouwing	60
5.1. Jongvolwassen delinquenten	61
5.2 Jongvolwassenen en toezicht	62
5.3 Een aparte aanpak van jongvolwassenen	63
5.4 Jongvolwassenen en de RISc	65
5.5 Ter afsluiting	65
6 Aanbevelingen	68
6.1 Doelgroep, expertise en organisatie	68
6.2 Toezicht, registratie en Redesign	68
6.3 Uitkomsten, effectiviteit en onderzoek	69
6.4 Relatie met andere organisaties	70
Literatuur	72
Bijlage A Zoektermen literatuurstudie	77
Bijlage B Lijst geïnterviewden	78

1 Inleiding

Sinds enkele jaren is er meer aandacht voor de groep jongvolwassenen (18 tot 24 of 25 jaar) die delicten plegen (zie in dit verband ook Verwers & Bogaerts, 2005). In vergelijking met de groep strafrechtelijke minderjarigen is de politieke en beleidsmatige belangstelling voor deze leeftijdscategorie gering geweest. Dat is opmerkelijk, omdat sinds jaar en dag criminaliteitsstatistieken laten zien dat de piek in – geregistreerde – criminaliteit niet bij 16- en 17-jarigen ligt, maar bij 18- t/m 20-jarigen. Met andere woorden, de groep jongvolwassene daders is in omvang groter. Bovendien mag worden aangenomen dat de overlast die door deze categorie delinquenten wordt veroorzaakt navenant groot is en misschien zelfs groter, omdat er met het toenemen van de leeftijd mogelijk sprake is van relatief ernstiger criminaliteit. Toch zien we dat er in politiestatistieken en gegevens over strafrechtelijke afdoening nauwelijks wordt gedifferentieerd naar leeftijd of bepaalde leeftijdscategorieën. Dat betekent dat we weinig weten over de betrokkenheid bij criminaliteit van jonge vrouwen en van allochtone jongvolwassenen. Wat het laatste betreft mogen we aannemen dat er net als bij strafrechtelijk minderjarigen sprake is van een oververtegenwoordiging van Marokkanen en misschien ook Antillianen, maar zeker is dat niet, laat staan dat we weten in welke mate. Eveneens onbekend is hoe de betrokkenheid van jongvolwassenen bij criminaliteit zich heeft ontwikkeld in de tijd. Na decennia van stijging wordt sinds enkele jaren een daling van de geregistreerde criminaliteit bij volwassenen geconstateerd, maar of dit ook geldt voor de groep 18- tot 24-jarigen is niet bekend. Enige twijfel daarover is wellicht op zijn plaats als we bedenken dat bij minderjarigen de daling zich veel later en in beperktere mate heeft gemanifesteerd.¹ In het verlengde van dit alles weten we ook niet goed of de cliëntenpopulatie van de reclassering in aard en omvang wellicht veranderd is.

Met de toenemende aandacht voor jongvolwassenen signaleren betrokkenen in kringen van politie, justitie en reclassering knelpunten in de aanpak en bejegening van deze groep. Gevreesd wordt dat zij tussen wal en schip vallen; dat zij niet de aanpak krijgen die zij verdienen. De overgang van het strafrecht voor minderjarigen naar het volwassenenstrafrecht verloopt tamelijk abrupt en daarmee ook de overgang naar en instroom in een (ander) stelsel van voorzieningen. Vrij plotseling wordt afscheid genomen van de sterk pedagogisch georiënteerde benadering van minderjarigen en komt er een soberder en mogelijk repressievere houding ten aanzien van volwassenen voor in de plaats. Veel betrokkenen in de strafrechtsketen zijn van mening dat het contrast in bejegening en aanpak niet zo groot zou mogen zijn. In dat verband zou de naar intensiteit gedifferentieerde bejegening van volwassenen, zoals die in het kader van Redesign Toezicht wordt nagestreefd, wellicht voor jongvolwassenen minder geschikt zijn, omdat deze categorie bij voortdurend 'op de huid' gezeten zou moeten worden en dus qualitate qua in 'hoog toezicht' terecht moeten komen. Tevens wordt de vraag gesteld of de RISc - het instrument dat gebruikt wordt voor de inschatting van recidiverisico - bij jongvolwassenen wel 'goed' meet en het risico van herhaling wellicht stelselmatig te laag schat.

In een aantal regio's hebben deze observaties, signalen en problemen geleid tot een andere aanpak van jongvolwassen cliënten, zoals aparte jongvolwassenenunits - ook wel Jovo-unit genoemd - bij de reclassering in de regio's Amsterdam en Den Haag en vergelijkbare initiatieven in andere grote steden. Er zijn ook specifieke interventies die zich kenmerken door een intensievere benadering van jongvolwassenen, of die zich niet exclusief willen beperken tot minderjarigen of (jong)volwassenen,

¹ De door minderjarigen zelfgerapporteerde criminaliteit is door de jaren betrekkelijk stabiel (zie Van der Laan & Blom, 2006). Daarom kan niet worden uitgesloten dat de toename van de geregistreerde criminaliteit bij minderjarigen die zich de afgelopen jaren heeft voortgezet, het gevolg is van beleidsintensivering ten aanzien van deze groep. Zoiets zou zich ook kunnen (gaan) voordoen bij de jongvolwassenen: meer beleidsaandacht voor deze groep genereert meer aanhoudingen en vervolgingen.

maar beide groepen willen 'bedienen', zoals bijvoorbeeld het nazorgprogramma (na detentie) 'Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer' (NPT) in Amsterdam, Utrecht en Den Haag.

1.1 Onderzoek

Voor Reclassering Nederland (RN) waren genoemde ontwikkelingen reden om onderzoek te entameren naar jongvolwassenen en reclasseringsbemoedienis. Aan het Nederlands Studieceterium Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) is opdracht gegeven om kenmerken van jongvolwassen delinquenten en reclasseringscliënten in kaart te brengen en inzicht te geven in de huidige stand van zaken betreffende de activiteiten van de reclassering ten aanzien van deze cliëntengroep. De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Zijn er doelgroepenkenmerken en/of strategische keuzes van RN die een specifieke aanpak voor jongvolwassenen rechtvaardigen? Zo ja, welke en waarom?

Gevraagd is om een onderzoek in drie delen: literatuuronderzoek, praktijkonderzoek en evaluatie/advies. Door middel van literatuuronderzoek moet inzicht worden verkregen in de kenmerken van de doelgroep, ervaringen die andere (zorg)organisaties hebben met deze groep en de eventuele effectiviteit van bepaalde aanpakken inclusief aanwijzingen en richtlijnen voor het bevorderen van die effectiviteit. Praktijkonderzoek in de vier grote steden moet uitwijzen wat er momenteel gebeurt bij de reclassering rond de aanpak van jongvolwassenen, en wat de ervaringen daarmee zijn bij de reclassering en bij de andere ketenpartners. Er is gevraagd hierbij expliciet aandacht te besteden aan de (mogelijke) oververtegenwoordiging van Marokkanen en Antillianen in de cliëntenpopulatie en de betekenis van instrumenten als de RISC en de QuickScan op de instroom in en uitvoering van toezicht. In het derde deel moeten de uitkomsten van de twee deelonderzoeken in perspectief worden geplaatst en een beschouwing worden gegeven tegen het licht van mogelijkheden en onmogelijkheden, eventuele aanpassingen van de huidige praktijk en aanbevelingen voor een toekomstige en al dan niet te wijzigen praktijk.

Het literatuuronderzoek zou in ieder geval met de volgende vragen rekening moeten houden:

- Wat zijn de kenmerken van de doelgroep jongvolwassenen?
- Hoeveel jongvolwassenen komen in aanraking met de politie en het strafrecht?
- Klopt de indruk dat criminele 18-minners na hun 18e hun criminele pad vervolgen met zwaardere delicten, en is de recidive onder jongvolwassenen hoog?
- Wat zijn de oorzaken van crimineel gedrag bij jongvolwassenen en wijken die af van volwassen delictplegers, en zijn er op dit punt specifieke risico's bij deze groep?
- Wat zijn effectieve (behandel)methoden en aanpakken bij jongvolwassenen, en zijn dat andere methoden dan bij volwassenen? Heeft het in dit verband zin om jongvolwassenen (extra) op de huid te zitten en op te zoeken in de eigen omgeving?
- Is er ondersteuning voor elektronische controlemiddelen als middel voor belonen en straffen bij toezicht?
- Wat zijn de succesfactoren in de begeleiding van en toezicht op jongvolwassenen?
- Hoe ziet het voorgaande eruit als het gaat om Marokkaanse en Antilliaanse jongeren?

Het praktijkonderzoek zou zich moeten richten op de volgende vragen:

- Welke omschrijving van de doelgroep jongvolwassenen wordt gehanteerd, en welke subgroepen worden eventueel onderscheiden?

- Welke praktische problemen doen zich voor bij het toezicht op jongvolwassenen voor de reclasseringsmedewerker?
- Wat houdt toezicht op jongvolwassenen in, en welke (specifieke) activiteiten worden ontplooid? Gelden er criteria voor instroom in een speciale aanpak?
- Welke argumenten worden gehanteerd voor intensivering van toezicht?
- Welke strategische belangen zijn er voor RN om een specifieke aanpak voor jongvolwassenen aan te houden?
- Hoe verhouden gemeentelijk gefinancierde activiteiten zich tot justitiële trajecten, en wat betekent dat voor de aanpak van jongvolwassenen? Biedt gemeentelijke financiering mogelijkheden en beperkingen?
- Welk aandeel hebben jongvolwassenen in het cliëntenbestand van RN, uitgesplitst naar advies, toezicht en werkstraf, en naar regio?
- Is er ten aanzien van prevalentie en reclasseringsbemoeyenis bij jongvolwassenen sprake van een trend door de jaren heen?
- Levert de RISC een (te) laag risicoprofiel op voor jongvolwassenen, en als dat zo is hoe komt dat en is dat misschien gerelateerd aan ontkenning die zich meer zou manifesteren bij jongvolwassenen?

Het derde deel van het onderzoek betreft meer een algehele evaluatie en advies. Vragen uit het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek komen hierin terug:

- Hoe verhouden aantallen aanhoudingen, voorgeleidingen en veroordelingen van jongvolwassenen zich tot de aantallen bij advies en toezicht, en verschilt dit met de volwassenen?
- Is de RISC een geschikt instrument voor deze doelgroep?
- Heeft de oververtegenwoordiging van Marokkaanse en Antilliaanse daders betekenis voor de aanpak van jongvolwassenen?
- Worden de argumenten voor intensivering ondersteund door gangbare inzichten, en hoe verhouden de baten (uitkomsten) zich dan tot de baten bij andere toezichten?
- Welke bouwstenen voor een integrale aanpak van jongvolwassenen kunnen ook buiten de vier grote steden worden gebruikt?
- Hoe belangrijk zijn de strategische redenen voor een aanpak van jongvolwassenen voor instroom en omzet?
- Welke oplossingen zijn haalbaar, en hoe is een aanpak van jongvolwassenen organisatorisch te regelen voor justitiële en niet-justitiële trajecten? Is een aparte jongvolwassenenunit gewenst?
- Hoe verhoudt de aanpak van jongvolwassenen zich tot de programma's Advies en Redesign Toezicht? Zijn er overeenkomsten en tegenstellingen, en kan worden aangesloten bij Redesign Toezicht?

Voorliggend onderzoek is geen effectonderzoek; het gaat niet om de uitkomsten van verschillende aanpakken of interventies. Veeleer is het een proces- of implementatie-evaluatie van bestaande initiatieven op dit terrein, met bijzondere aandacht voor de gang van zaken in speciale units voor jongvolwassenen. Over kenmerken van de doelgroep (jongvolwassenen) en de specifieke aanpak die voor deze groep nodig is om effectief te zijn (cliënt en organisatie) is meer helderheid gewenst. De reclasseringsbemoeyenis waarvan sprake is in dit onderzoek, betreft met name toezicht. Advies komt slechts indirect aan de orde; de taakstraf blijft geheel buiten beschouwing. Als specifieke context geldt het programma Redesign Toezicht en tot op zekere hoogte ook het programma Advies.

1.2. Onderzoekopzet en informatiebronnen

Door middel van literatuuronderzoek is getracht inzicht te verkrijgen in de kenmerken van de doelgroep en voor zover mogelijk ook in de ervaringen die organisaties hebben met deze groep en de eventuele effectiviteit van bepaalde aanpakken en interventies inclusief aanwijzingen en richtlijnen voor het bevorderen van die effectiviteit. Cijfermatige informatie is afkomstig van RN en van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie. Het praktijkonderzoek richt zich op toezicht door RN. Toezicht door de verslavingsreclassering en de reclassering van het Leger des Heils blijft in deze verkenning buiten beschouwing. Het praktijkonderzoek is uitgevoerd in de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht en in de vestiging Almelo. Door middel van een groot aantal interviews met verschillende geledingen van medewerkers van de reclassering, medewerkers van diverse ketenpartners en enkele cliënten is informatie verzameld over cliëntengroep, kenmerken en achtergronden, toezicht, ervaringen, knelpunten enz. (zie bijlage B voor een overzicht van geïnterviewde functionarissen en bijlage C voor overzicht van gestelde vragen). Er hebben in totaal 52 interviews plaatsgevonden.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt verslag gedaan van het literatuuronderzoek. We gaan nader in op de kenmerken en achtergronden van jongvolwassenen die in aanraking komen met politie en justitie vanuit een theoretisch perspectief. We betrekken daarbij relevante wetenschappelijke publicaties op dit gebied en gaan in op wat dit voor jongvolwassenen die onder reclasseringstoezicht staan betekent. Hoofdstuk 3 geeft een cijfermatig beeld van betrokkenheid van jongvolwassenen bij criminaliteit en van de reclasseringsbemoediging (toezicht) bij deze cliëntengroep. De gegevens zijn afkomstig uit registraties en informatiebestanden van onder andere RN. In hoofdstuk 4 laten we medewerkers van de reclassering en van de ketenpartners aan het woord. Op basis van de informatie die we uit interviews verkregen hebben wordt de situatie in vijf regio's geschetst. Vervolgens geven jongvolwassen cliënten met een reclasseringstoezicht aan hoe zij het toezicht en de begeleiding door Reclassering Nederland ervaren. In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste bevindingen van het onderzoek op een rij gezet en beschouwd.

2 Jongvolwassenen in aanraking met de politie en justitie: een literatuurverkenning

Het literatuuronderzoek is bedoeld om zicht te krijgen op kenmerken van jongvolwassenen, door hen gepleegde criminaliteit, ervaringen die andere (zorg)instanties hebben met deze leeftijdsgroep en de eventuele effectiviteit van bepaalde aanpakken inclusief aanwijzingen en richtlijnen voor het bevorderen van die effectiviteit.

2.1 Werkwijze literatuurverkenning

Relevante onderzoeksliteratuur is opgespoord door raadpleging van de hiervoor gebruikelijke zoekmachines en elektronische databestanden (zie bijlage A voor een overzicht van gehanteerde zoektermen). Hierbij is ook de zogenoemde grijze literatuur betrokken. In het overzicht is uitsluitend wetenschappelijk onderzoek opgenomen, waarbij sprake is van empirische onderbouwing. We proberen antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

- Wat zijn de kenmerken van de doelgroep jongvolwassenen?
- Hoeveel jongvolwassenen komen in aanraking met de politie en het strafrecht?
- Klopt de indruk dat criminele 18-minners na hun 18e hun criminele pad vervolgen met zwaardere delicten, en is de recidive onder jongvolwassenen hoog?
- Wat zijn de oorzaken van crimineel gedrag bij jongvolwassenen en wijken die af van volwassen delictplegers, en zijn er op dit punt specifieke risico's bij deze groep?
- Wat zijn effectieve (behandel)methoden en aanpakken bij jongvolwassenen, en zijn dat andere methoden dan bij volwassenen? Heeft het in dit verband zin om jongvolwassenen (extra) op de huid te zitten en op te zoeken in de eigen omgeving?
- Is er ondersteuning voor elektronische controlemiddelen als middel voor belonen en straffen bij toezicht?
- Wat zijn de succesfactoren in de begeleiding van en toezicht op jongvolwassenen?
- Hoe ziet het voorgaande eruit als het gaat om Marokkaanse en Antilliaanse jongeren?

2.2 Jongvolwassenheid

Bij jongvolwassenheid gaat het ruwweg om personen in de leeftijd van achttien tot vijfentwintig jaar. Deze periode is gelegen tussen de adolescentie en de volwassenheid. De adolescentie behelst de periode van twaalf tot achttien jaar en wordt vooral gezien als een overgangperiode (transitie) in de menselijke ontwikkeling van de kindertijd naar de jongvolwassenheid (Bakker, 2006). Vanuit juridisch perspectief is deze transitie tamelijk eenvoudig. Zodra een adolescent de meerderjarigheid bereikt heeft - met 18 jaar - , wordt hij of zij als volwassene beschouwd. Er verandert dan veel. Men mag autorijden, stemmen, drinken, valt onder het commune strafrecht en is financieel zelf verantwoordelijk. Ook moeten zij zelf een ziektekostenverzekering afsluiten. Kortom, men heeft meer verantwoordelijkheden en wordt ook meer rechtstreeks verantwoordelijk gesteld voor eigen doen en laten. Betrokkene is aanspreekbaar op zijn of haar daden.

In sociaalwetenschappelijke zin is het minder eenvoudig om te bepalen wat volwassen zijn inhoudt. De jongvolwassenheid, in de literatuur ook wel *emerging adulthood* genoemd, is een periode waarin de jongvolwassene de afhankelijkheid van de kindertijd achter zich heeft gelaten, maar nog niet (volledig) kan voldoen aan de verantwoordelijkheden die horen bij de volwassenheid (Arnett, 2000). De transitie naar volwassenheid wordt gemarkeerd door een toenemende mate van verzelfstandiging ten opzichte van het gezin van herkomst, zowel in economisch opzicht als in familiale zin (Liefbroer en Puy, 2005).

Belangrijke markeringspunten zijn verlaten van het ouderlijk huis, huwelijk, ouderschap, in economisch opzicht financiële onafhankelijkheid (van ouders), afgerond hebben van een opleiding, (voltijds) werken en in staat zijn om een gezin te onderhouden. Deze gebeurtenissen vinden niet bij iedereen en ook niet op hetzelfde moment plaats. In de periode van de jongvolwassenheid kan het leven van de jongvolwassenen nog alle kanten opgaan en ligt weinig vast wat betreft de toekomst.

Om de transitie naar volwassenheid, in sociaalwetenschappelijke zin, succesvol te doorlopen moet de jongvolwassene leren om autonome beslissingen te nemen, persoonlijke relaties te ontwikkelen en te onderhouden en over voldoende zelfdiscipline beschikken (Steinberg, Len Chung & Little, 2004). Het is eveneens in deze periode dat het socialiseringsproces tot volledige ontplooiing komt (Arnett, 2000). Door het socialiseren leren individuen de vaardigheden die nodig zijn om in een sociale groep te functioneren. Socialisatie kent drie niveaus, die meer of minder sterk ontwikkeld kunnen zijn. Ten eerste de ontwikkeling van zelfregulatie van emoties, het denken en gedragingen. Ten tweede het verwerven van culturele waarden, houdingen en de bereidheid om autoriteit van anderen te aanvaarden. En ten derde de ontwikkeling van rolvervullende vaardigheden, strategieën voor het oplossen van conflicten en gedragingen om relaties te overzien (Arnett, 2007). De overgang naar volwassenheid valt echter niet samen met vaste fasen en tijdstructuren (Elchardus en Smits, 2005). Bakker (2006) noemt volwassenheid ook wel psychische volwassenheid. In dat geval heeft iemand de fysieke en psychische vaardigheden om zelfstandig en verantwoordelijk te kunnen functioneren in de maatschappij. Volwassenen beschikken over de vaardigheid om te redeneren, te begrijpen en beslissingen te accepteren (het oordeelsvermogen) (Reppucci, 1999). Ook andere onderzoekers pleiten ervoor om jongvolwassenen specifiek te bejegenen op grond van psychologisch en sociologisch onderzoek naar het begrip 'volwassenheid' (Westberg, 2004). Ingrijpende culturele veranderingen in Nederland die de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden, hebben er bovendien toe geleid dat jongeren weliswaar over veel keuzemogelijkheden en vrijheden beschikken, maar nog relatief weinig verantwoordelijkheden hebben en dat de fase van *emerging adulthood* langduriger is geworden (Stevens & Vollebergh, 2008). De implicaties van deze veranderingen voor het gedrag van jongeren zijn evenwel nog weinig onderzocht in Nederland.

Neurobiologische ontwikkelingen

In gedragswetenschappelijk onderzoek is sprake van toenemende belangstelling voor de rol van de fysiologie en de biologie. Het gaat daarbij om de individuele biologie, zoals die zich manifesteert in stressreactiviteit, neuropsychologische deficiënties en genetica. Zo lijkt langdurig bovenmatig gebruik van alcohol, cannabis en andere drugs bepaalde biologische effecten te hebben, bijvoorbeeld op de ontwikkeling van de hersenen (Moffitt, 2005). De laatste decennia is het onderzoek dat inzichten oplevert over biologische processen die mede ten grondslag liggen aan antisociaal gedrag, waaronder ook crimineel gedrag, in een stroomversnelling geraakt (De Kogel, 2008). Betrekkelijk nieuw binnen de wetenschap is onderzoek naar de hersenontwikkeling van jeugdigen, adolescenten en jongvolwassenen. Recente technologische ontwikkelingen hebben dat bevorderd. De kennis over de werking van de menselijke hersenen is snel toegenomen mede dankzij nieuwe hersenscantechnieken. Met de uitvinding van technieken zoals Magnetic Resonance Imaging (MRI) is het mogelijk geworden de hersenen van levende mensen te bestuderen (Westenberg, 2008). Een belangrijke constatering is dat de ontwikkeling van de hersenen pas rond het vijfentwintigste levensjaar voltooid is (Crone, 2009). Een andere bevinding is dat de ontwikkeling van de verschillende delen van de hersenen niet gelijktijdig verloopt. Het regulerende en prosociale deel van het brein ontwikkelt zich langzamer dan het emotionele en motivationele brein. Dat zou het risicogedrag kunnen verklaren dat zo kenmerkend is voor de adolescentie (hier: van 10 tot 21 jaar) en de toename van prosociaal gedrag op latere leeftijd (Westenberg, 2008; Crone en Westenberg, 2009).

Het nog in ontwikkeling zijn van de hersenen van jongvolwassenen is mogelijk van invloed op het al dan niet aanslaan van bepaalde behandelingen, bejegening en interventies (zie bijvoorbeeld Popma, 2006). Hier wordt thans volop onderzoek naar gedaan. Kennis over neurobiologische factoren en neuropsychologische tekorten kan dan bijvoorbeeld bijdragen aan de verdere ontwikkeling van in de justitiële context reeds gebruikte interventies, zoals cognitief gedragstherapeutische programma's of farmacologische behandeling. Ook kan het bijdragen aan het ontwikkelen van nieuwe interventies (De Kogel, 2008).

2.3 Jongvolwassenen en criminaliteit

De overgang van de jongvolwassenheid naar de volwassenheid gaat voor veel delinquenten vergezeld met een afname van delinquentie (Collins, 2004; Stouthamer-Loeber, Wei, Loeber & Masten, 2004). Zo zijn volgens het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie en het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in 2006 in Nederland bijna 214.000 personen aangehouden die werden verdacht van het plegen van één of meer misdrijven (Goudriaan & Eggen, 2009). Een kwart van hen valt in de leeftijdscategorie 16 tot 22 jaar. De piek ligt bij 19 jaar (Collins, 2004; Goudriaan & Eggen, 2009; Van der Laan, Van der Schans, Bogaerts & Doreleijers, 2009). Hoewel de meeste kennis betreffende het aantal gepleegde delicten en hun daders afkomstig is van officiële data als politiegegevens, kan zelfrapportage inzicht bieden in delictgedrag dat niet bij de politie bekend is. Zo is uit het onderzoek van Donker (2004) op basis van zelfrapportage af te leiden dat de aanname dat delinquentie na het negentiende levensjaar sterk daalt, genuanceerd moet worden. Een derde van de jongvolwassenen geeft aan een of meer delicten te hebben gepleegd in het 'afgelopen jaar'.

Uit de politieregistraties komt naar voren dat allochtonen, zoals Marokkanen en Antillianen gerelateerd aan hun aandeel in de bevolking, vaker verdachte zijn van een delict dan autochtonen (Jennissen & Blom, 2007). Onderzoek laat een hoger tot veel hoger probleemniveau zien bij allochtone dan bij autochtone jongeren. Deze verhoogde prevalentie van problemen doet zich voor over het hele spectrum van probleemgedrag. Er is geen exclusieve verhoogde aanwezigheid van externaliserend probleemgedrag. De verschillen zijn evenzeer aanwezig bij internaliserend probleemgedrag (Vollebergh, Idema & Raaijmakers, 2001). Of dit in dezelfde mate opgaat voor jongvolwassenen, weten we echter niet.

Veranderingen in delinquent gedrag

Delinquentie verandert naar aard gedurende de jongvolwassenheid. Deze veranderingen hebben te maken met het feit dat de omstandigheden waaronder delicten worden gepleegd ook veranderen als iemand ouder wordt. In de adolescentie worden vooral delicten gepleegd als winkeldiefstal of diefstal op school. Deze delicten nemen echter af met het ouder worden en hiervoor komen delicten als diefstal op het werk in de plaats. Ook zwartrijden neemt af met het ouder worden; velen behalen hun rijbewijs of beëindigen hun studie, waardoor zij geen gebruik meer maken van het openbaar vervoer (Donker, 2004). Er komen andere delicten voor in de plaats, zoals verkeersdelicten. Het criminele gedrag van jongvolwassenen kan volgens Arnett (2000) ook gezien worden als onderdeel van hun identiteitsverkenning. Dit houdt in dat iemand zoveel mogelijk ervaringen wil hebben opgedaan voordat men zich 'settelt' en de verantwoordelijkheid neemt die hoort bij de volwassenheid. In de jongvolwassenheid is er een zekere hang naar sensatie en omdat ouders minder toezicht uitoefenen dan bij adolescenten, kunnen zij bij wijze van spreken ongestoord hun gang gaan. In vergelijking tot volwassenen zijn jongvolwassenen ook minder gebonden door verantwoordelijkheden als vast werk, een huwelijk of een kind (Collins, 2004).

Dat velen stoppen met crimineel gedrag in de jongvolwassenheid, kan het gevolg zijn van het feit dat zij psychisch volwassen worden (Monahan, Steinberg, Cauffman & Mulvey, 2009). Dit hangt ook samen met eventuele tekorten op het gebied van impulscontrole, het onderdrukken van agressie en oriëntatie op de toekomst. Zij veranderen hun deviante levenswijze en zijn in staat om hun verantwoordelijkheid te nemen (Steinberg et al., 2004). Daarnaast neemt ook de invloed van deviante leeftijdsgenoten af na hun twintigste (Monahan, Steinberg & Cauffman, 2009).

Zij die doorgaan met delicten plegen na de jongvolwassenheid, zijn over het algemeen mannelijke veelplegers die veelal op jonge leeftijd al zijn begonnen met het plegen van delicten. Deze veelplegers vervolgen hun criminele carrière na de jongvolwassenheid doorgaans met zwaardere delicten (Donker 2004; Stouthamer-Loeber et al., 2004). Zij zijn verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de totale criminaliteit (De Kogel, 2008). Zo is 4,5% van de daderpopulatie verantwoordelijk voor het grootste gedeelte van het aantal gepleegde delicten (Collins, 2004). Bijkomend belangrijk aandachtspunt is het gebruik van verdovende middelen. Van de jongvolwassen en volwassen veelplegers is bij ruim twee derde sprake van verslavingsproblematiek; bovendien is driekwart werkloos (De Kogel, 2008: 83).² Om aan de behoeften van hun verslaving te voorzien zoeken verslaafden allerlei manieren om aan geld te komen waaronder crimineel gedrag (McLaren, 2000).

2.4 Risico- en beschermende factoren

De kennis omtrent de redenen waarom delinquenten stoppen met het plegen van delicten (ook wel desistance genoemd) is nog beperkt (Piquero, Farrington & Blumstein, 2003; Ezell, 2007). Desistance moet eerder worden gezien als een proces waar enige tijd overheen gaat, dan als een toestand waarin iemand acuut besluit te stoppen met crimineel gedrag (Ezell, 2007). Dit proces hangt samen met veranderende omstandigheden in het leven van het individu, die op hun beurt gerelateerd zijn aan statische of dynamische risicofactoren en beschermende factoren (Lipsey & Derzon, 1998; Hawkins, Herrenkohl, Farrington, Brewer, Catalano & Harachi, 1998; McLaren, 2000; Stouthamer-Loeber, et al., 2004; Ezell, 2007). Statische risicofactoren zijn niet aan verandering onderhevig, zoals leeftijd waarop het eerste delict werd gepleegd, of het aantal eerdere veroordelingen. Statische risicofactoren zijn goede voorspellers van recidive, maar kunnen niet veranderen of beïnvloed worden door middel van interventies. Dynamische risicofactoren kunnen daarentegen wel veranderen. Deze factoren worden ook wel 'criminogenic needs' genoemd als zij direct gerelateerd zijn aan crimineel gedrag (McLaren, 2000; Andrews & Bonta, 2007). De volgende domeinen van dynamische risicofactoren kunnen onderscheiden worden:

- Individuele factoren, zoals de fysieke en psychische conditie waarin iemand verkeert, neurobiologische en neuropsychologische tekorten of een verstandelijke beperking;
- Gezinsfactoren, bijvoorbeeld een onstabiele gezinssituatie, geweld in het gezin of negatieve invloed van ouders;
- School/werk; bijvoorbeeld het niet succesvol afronden van school of studie en het niet kunnen vinden en behouden van een baan;
- Vrienden; bijvoorbeeld de invloed van en omgang met deviante vrienden en leeftijdgenoten (peers);
- De gemeenschap en omgeving waarin men opgroeit; bijvoorbeeld uitsluiting of armoede, het voorhanden zijn van verdovende middelen, of een hoog criminaliteitsniveau.

² Het gaat hierbij overigens om zowel jongvolwassen als volwassen (tot ca. 35 jaar) veelplegers.

Opgroeien in situaties waarbij sprake is van een of meer risicofactoren in deze domeinen kan leiden tot crimineel gedrag dan wel recidive (McLaren, 2000; Carr & Vandiver, 2001; Leschied & Cunningham, 2002; Lattimore, MacDonald, Piquero, Linster & Visher, 2004; Steinberg et al., 2004). Met name een opeenstapeling van risicofactoren doet die kans toenemen, zeker als er tegelijkertijd onvoldoende beschermende factoren actief zijn (Loeber & Farrington, 1998; Stouthamer-Loeber et al. 2002).

Sociale omgeving

De invloed van de sociale omgeving is groot. Jongvolwassenen lijken ten opzichte van oudere volwassenen vatbaarder voor de invloed van hun 'peers' (Silberman, 1976). De groepsdynamica leert dat het gedrag van mensen in groepen onderhevig is aan tal van voorspelbare wetmatigheden op groepsniveau (Moffitt, 2005). Zo ontwikkelen zich binnen groepen altijd hiërarchische structuren en bondgenootschappen. Sociale posities binnen groepen kennen vaak een opmerkelijke consistentie en zijn daarnaast moeilijk te veranderen. Individuele verschillen kunnen mogelijk voorspellen welke positie een individu in een groep zal innemen. Moffitt (1991) veronderstelt in haar theorie over *life course persistent* en *adolescence limited problem behaviour*, dat antisociale jongeren in groepen leeftijdsgenoten dominant zijn, en daarom geïmiteerd worden. Dit is één van de minder bestudeerde, maar wel essentiële aspecten van haar verklaring voor de tijdelijke stijging van criminaliteit in de adolescentie. Na de jongvolwassenheid neemt crimineel gedrag af, mogelijk vanwege het feit dat de invloed van leeftijdgenoten, hoewel groter dan bij volwassenen, geringer is dan in de adolescentie (Monahan et al., 2009). Er is echter weinig systematisch onderzoek in Nederland naar het belang van groepsdynamische processen voor de verklaring van gedrag van jongvolwassenen als het gaat om de invloed van leeftijdgenoten.

Neurobiologische factoren

Zoals al eerder aangegeven mag ook de rol van neurobiologische factoren niet worden onderschat. De relatie tussen leeftijd en het stoppen met criminaliteit kan hierdoor deels worden verklaard. Doorgaan in plaats van stoppen met crimineel gedrag zou kunnen samenhangen met de aanwezigheid van een neurobiologische of neuropsychologische afwijking. Zo neemt crimineel gedrag bij psychopaten pas op latere leeftijd af, d.w.z. tussen dertigste en veertigste (Collins, 2004). Het is daarom belangrijk om individuele kenmerken van een antisociale persoonlijkheidsstoornis, zoals een lage zelfcontrole of een schizofrene persoonlijkheid te herkennen, aangezien dit sterk correleert met crimineel gedrag (Collins, 2004; Steinberg et al., 2004; Andrews & Bonta, 2007).

Beschermende factoren

Naast risicofactoren zijn er ook beschermende factoren. Deze beschermende factoren beperken de kans op crimineel gedrag en de ontwikkeling van criminele carrières door dat zij als het ware compenseren voor risicofactoren, of omdat er een directe beschermende werking van uitgaat (Stouthamer-Loeber et al., 2002). Zij kunnen het verschil maken tussen wel of niet recidiveren. Individuele kenmerken en karaktereigenschappen, sociale stabiliteit door wonen en werken, en vriendenkeuze zijn van invloed. Maar, net als ten aanzien van risicofactoren, is onduidelijk in hoeverre beschermende factoren die belangrijk zijn bij adolescenten, dat ook zijn bij jongvolwassenen, of dat er misschien andere beschermende factoren een prominente rol spelen.

2.5 Interventies bij jongvolwassenen

In de vorige paragraaf hebben we gezien dat dynamische risicofactoren kunnen veranderen. Daarom zouden interventies zich moeten richten op deze risicofactoren, en zo mogelijk ook relevante

beschermende factoren activeren of versterken (Spencer & Jones-Walker, 2004; Steinberg et al., 2004; Stouthamer-Loeber et al., 2004; Shepherd, Green & Omobien, 2005). Bij jongvolwassenen is het belangrijk om vooruitgang te boeken op de volgende punten: een positief zelfbeeld, accepteren van gezag en autoriteit, afmaken van een opleiding, vinden en behouden van werk, ondersteuning door familie en het hebben van (prosociale) vrienden (McLaren, 2000; Carr & Vandiver, 2001; Collins, 2004). Een harde, repressieve 'get tough' aanpak is niet geschikt om de criminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen te laten dalen. Toenemende en strengere straffen schrikken ook niet af (McLaren, 2000; Spencer & Jones-Walker, 2004; Stouthamer-Loeber et al., 2004). Persistente jongvolwassen delinquenten zijn vaak opgegroeid in een omgeving met veel problemen. Zij hebben niet geleerd om gezag te aanvaarden, om problemen op een legale manier op te lossen en om eerst te denken en vervolgens pas te doen (McLaren, 2000). Om recidive onder jongvolwassen delinquenten tegen te gaan is het belangrijk dat toezicht en controle worden gecombineerd met andere interventies (Moore, 2005). Deze interventies moeten zich richten op individuele eigenschappen en op de omgeving van het individu (McLaren, 2000; Spencer & Jones-Walker, 2004). Risicofactoren komen doorgaans niet geïsoleerd voor, maar is er sprake van een opeenstapeling van risicofactoren op meerdere vlakken (Leschied & Cunningham, 2002; Steinberg et al., 2004; Van der Laan et al., 2009). Ouders kunnen tekortgeschoten hebben in toezicht houden, sturen en steunen van hun kinderen (Arnett, 2000; Steinberg et al., 2004). Deze eerder toegebrachte 'schade' kan weliswaar niet meer hersteld worden, maar dat neemt niet weg dat zij, ook als hun kinderen ouder (jongvolwassen) zijn, een belangrijke ondersteunende en stimulerende rol kunnen vervullen en een positieve invloed kunnen uitoefenen. Bij jongvolwassenen die crimineel gedrag hebben vertoond in groepsverband of onder invloed van deviante vrienden, moeten interventies zich ook richten op het verminderen van het contact met deviante vrienden en het bevorderen van contacten met 'prosociale' leeftijdsgenoten (Stouthamer-Loeber et al., 2004; Reifman et al., 2007).

Effectieve programma's of interventies zijn gericht op opleiding en training, tegengaan van antisociaal gedrag en antisociale houdingen en opvattingen, ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden en het verbeteren van de ondersteuning door familie en omgeving (Spencer & Jones-Walker, 2004; Moore, 2005). Evenzeer van belang is het verbeteren van de cognitieve vaardigheden (Bonta, Rooney & Wallace-Capretta, 1999; Lipsey, Landenberger & Wilson, 2007). Ook het volgen van een opleiding of een werk- en leertraject kan recidive onder jongvolwassenen terugdringen. Dit helpt niet alleen om in de toekomst een baan te vinden, maar brengt hen ook in contact met positieve rolmodellen of studiegenoten, waarvan eveneens een positieve invloed uit kan gaan. Het hebben van een baan zorgt voor dagritme. Op tijd uit bed, een dagbesteding waardoor er minder tijd over is om op straat te 'hangen' en de verantwoordelijkheden die verbonden zijn aan het hebben en behoude van een baan, kunnen een gunstige invloed uitoefenen bij terugdringen van recidive (McLaren, 2000; Lattimore et al., 2004; Steinberg et al., 2004). Door op een legale manier geld te verdienen wordt het minder interessant om door middel van criminaliteit aan geld te komen. De kans dat ze gepakt worden bij het plegen van delicten is aanwezig en daarmee riskeren ze niet alleen (gevangenis)straf, maar ook het verlies van hun baan. Tot slot is het goed om jongvolwassenen met verslavingsproblemen hiervoor te behandelen – eventueel in een verplicht kader - aangezien een deel van de delicten die worden gepleegd samenhangt met de verslavingsproblematiek (McLaren, 2000; De Kogel, 2008).

What Works-beginselen

Als het gaat om de effectiviteit van interventies ligt het voor de hand om de What Works-benadering en de What Works-beginselen hierbij te betrekken. Er is ons weliswaar geen onderzoek bekend dat laat zien of de What Works-beginselen bij jongvolwassenen beter, minder goed of misschien wel anders van toepassing zijn, maar er is ook geen reden om aan te nemen dat zij voor deze leeftijdscategorie geen

aanknopingspunten bieden. Zie alleen al de hiervoor genoemde aspecten waarop interventies zich zouden moeten richten willen zij bijdragen aan het tegengaan van recidive. Deze factoren kunnen probleemloos geschaard worden onder het zogenoemde behoeftebeginsel of needs principle. Het gaat immers om veranderbare criminogene factoren. Andere What Works-beginselen zijn het risicobeginsel, responsiviteit, behandelmodaliteit, programma-integriteit en professionaliteit (Andrews, Zinger, Hoge, Bonta, Gendreau & Cullen, 1990; Gendreau, Cullen & Bonta, 1994; Andrews, 1995; McGuire & Priestley, 1995; Dowden & Andrews, 1999; Andrews & Bonta, 2010; zie ook Van der Laan, Slotboom & Stams, 2010).

Het risicobeginsel betreft de mate van risico van recidive. Dat risico is niet bij iedereen even groot en, naar we aannemen, ook niet bij iedere jongvolwassen dader. Het impliceert dat de intensiteit (of zwaarte) van de interventie moet worden afgestemd op de mate van risico. Een relevant onderscheid is daarom dat tussen groepen met een laag of een hoog risico op herhaling. Bij laagrisico daders kan een interventie achterwege blijven, of is een minimale, weinig intensieve interventie voldoende om hen te doen stoppen met het plegen van delicten. Vaak is de wetenschap dat men een strafblad heeft al voldoende om deze groep te weerhouden van het continueren met crimineel gedrag (McLaren, 2000). Bij deze groep is intensief toezicht en contact niet nodig. Bij laagrisicogroepen kan intensief toezicht criminaliteit doen toenemen, terwijl het bij hoogrisicogroepen voor een daling zorgt (Bonta, 2002; Bonta & Andrews, 2007). De toename van crimineel gedrag bij laagrisico daders kan mogelijk het gevolg zijn van veelvuldig contact, in het kader van een interventie, met hoogrisico groepen, waardoor laagrisico delinquenten criminele gedachten en gedragingen overnemen van de hoogrisicogroepen (Moore, 2005). Bij de hoogrisicogroep zijn intensief toezicht en frequent contact met de jongvolwassene belangrijk en moet ook diens omgeving hierbij betrokken worden (McLaren, 2000; Stouthamer-Loeber et al., 2004). Intensief toezicht en frequent contact houden in dat dit langere tijd voortduurt (drie tot negen maanden), de frequentie van het contact met de begeleider intensief is en betrokkene veel tijd investeert, dat wil zeggen 40 tot 70% van zijn tijd aan activiteiten in het kader van de interventie (Andrews, 1995; Leschied & Cunningham, 2002; Spencer & Jones-Walker, 2004).

Een derde What Works-beginsel dat nadrukkelijk samenhangt met degene op wie de interventie wordt toegepast – maar overigens ook met degene die de interventie toepast of uitvoert – is het responsiviteitsbeginsel (responsivity principle). Het heeft betrekking op de persoon van de dader en diens intellectuele en sociale capaciteiten, en motivatie, maar ook op de persoon van de uitvoerder van de interventie ('behandelaar') en het soort programma dat wordt aangeboden. Het impliceert dat bij de interventie rekening moet worden gehouden met verschillen in leerstijl en intellectuele mogelijkheden. Zo zijn sommigen meer gebaat bij een sterk gestructureerde, gedragsgeoriënteerde interventie dan anderen (Lambert & Barley, 2002). Ook motivatie is van belang, niet in de laatste plaats omdat jongvolwassenen misschien minder gemotiveerd zijn dan volwassenen. Toch moeten zij er wel iets in zien en bereid zijn om mee te werken, anders is de kans op succes klein. Dit onderstreept de belangrijke rol van de uitvoerders. Zij moeten in staat zijn hun cliënten te motiveren om mee te (blijven) doen. Daarvoor is een zekere match nodig tussen de behandelaar (werker) en de (jongvolwassen) dader. De uitvoerder moet zijn stijl van werken kunnen aanpassen aan wat de cliënt aan kan of wat bij hem of haar aanslaat. Ook moet de werker weet hebben van hun leefwereld en wat hen beweegt (en motiveert). De werkers moeten bovendien methoden hanteren die bij hen passen en waarmee zij uit de voeten kunnen. Het responsiviteitsbeginsel houdt in dat een interventie het maximale uit de cliënt haalt door optimaal aan te sluiten bij diens mogelijkheden (Leschied & Cunningham, 2002; Spencer & Jones-Walker, 2004; Bonta & Andrews, 2007). Daarnaast is ook belangrijk dat er aandacht is voor het versterken van het probleemoplossend vermogen van de cliënt, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt naar type of leeftijd van de dader. Op een respectvolle manier omgaan met de cliënt bewerkstelligt een goede samenwerking (Moore, 2005; Bonta & Andrews, 2007). Een positieve

persoonlijke relatie is dus van belang bij het contact tussen begeleider en cliënt (Bonta et al., 1999; McLaren, 2000).

De andere What Works-beginselen zijn minder rechtstreeks gekoppeld aan de persoon van degene die de interventie ondergaat of uitvoert, maar de relevantie voor toepassing bij jongvolwassenen van bijvoorbeeld het beginsel programma-integriteit is niettemin groot. Programma-integriteit gaat namelijk niet alleen over de vraag of een interventie correct volgens richtlijnen of protocollen wordt uitgevoerd, maar ook over de theoretische onderbouwing van de interventie, het onderliggende verklaringsmodel (Hollin, 1995; Kazdin, 1997; Andrews & Bonta, 2007). Bij interventies voor jongvolwassenen moet het model een verklaring of interpretatie bieden voor het delinquente gedrag van betrokkenen en eventueel ook aanwijzingen opleveren in welke mate die voor deze leeftijdscategorie anders of specifiek zijn. Het is daarom belangrijk dat de interventie aansluit bij hetgeen bekend is over achtergronden en oorzaken (kenmerken) van crimineel gedrag van jongvolwassenen.

Elektronische controle

Op grond van het hiervoor beschreven risicoprincipe is bij jongvolwassen delinquenten met een hoog recidiverisico intensief toezicht en begeleiding belangrijk. Een nuttige rol hierbij kan zijn weggelegd voor vormen van elektronische controle (Moore, 2005; Bonta et al., 1999). Elektronische controle kan een middel zijn om de noodzakelijke structuur in het leven te brengen en de ongewenste invloeden van deviante vrienden doen afnemen. Ook kan elektronische controle ervoor zorgen dat familiebanden worden aangehaald of zelfs verbeteren, omdat er meer structuur en stabiliteit in het leven is en het aantal uren dat iemand thuis verblijft toeneemt. Daar staat tegenover dat er thuis ook meer spanningen kunnen ontstaan, omdat men zich gedurende een langere periode in elkaars gezelschap bevindt (Van Gestel, 1998). Elektronische controle kan de bereidheid om mee te doen en naleving van voorwaarden bevorderen. Maar 'kaal' elektronisch toezicht, dus zonder concrete (agogische) activiteiten, wordt vaker voortijdig afgebroken, vanwege het plegen van nieuwe delicten of anderszins schenden van de voorwaarden (Whitfield, 1997). Er is ons overigens geen onderzoek bekend dat specifiek aandacht besteedt aan de toepassing van elektronische controle bij jongvolwassenen en de ervaringen daarmee.

2.6 Samenvatting

Voorgaande literatuurverkenning laat zien dat jongvolwassenen beschouwd kunnen worden als een aparte doelgroep en de jongvolwassenheid als een aparte ontwikkelingsfase. In deze periode heeft men de afhankelijkheid van de kindertijd achter zich gelaten, maar kan nog niet (volledig) voldoen aan de verantwoordelijkheden die horen bij de volwassenheid. Uit het bereiken van de leeftijd van 18 jaar vloeit niet vanzelf voort dat een persoon ook in psychologisch of sociologisch opzicht volwassen is geworden. Wel krijgen jongvolwassenen direct bij het bereiken van de leeftijd van achttien jaar allerlei formele verantwoordelijkheden toebedeeld. Door de ingrijpende culturele veranderingen die in Nederland hebben plaatsgevonden hebben jongeren meer keuzemogelijkheden gekregen, maar nog relatief weinig verantwoordelijkheden. In de jongvolwassenheid ligt dan ook nog weinig vast wat betreft de toekomst; het leven van de jongvolwassenen kan zich nog diverse kanten op ontwikkelen. Jongeren blijven heden ten dage langer thuis wonen en studeren. Veel jongvolwassenen hebben nog geen vaste baan of zijn nog niet financieel onafhankelijk. Bovendien speelt in het leven van de jongvolwassenen vooral de sociale omgeving, waaronder peers, een belangrijke rol.

De verkenning van de literatuur maakt ook duidelijk dat jongeren in de leeftijd van 16 tot 22 jaar relatief het vaakst verdacht worden van een misdrijf. De piek ligt in de jongvolwassenheid, bij de leeftijd van 19 jaar. Officiële data laten zien dat de overgang van de jongvolwassenheid naar de volwassenheid voor veel delinquenten gepaard gaat met een afname van delinquentie. De literatuur geeft echter geen

eenduidig antwoord op de vraag of delinquente 18-minners na hun 18e hun criminele pad vervolgen met zwaardere delicten. Er zijn aanwijzingen dat een deel van de minderjarigen doorgaat met het plegen van delicten na hun achttiende, maar of dat gepaard gaat met meer en ook zwaardere delicten is niet duidelijk. Wel lijkt de aard van de gepleegde delicten te veranderen gedurende de jongvolwassenheid. Dit heeft hangt samen met het feit dat de omstandigheden waaronder delicten worden gepleegd wijzigen als iemand ouder wordt.

De literatuur over achtergronden en oorzaken van crimineel gedrag bij jongvolwassenen is niet eenduidig, voornamelijk vanwege het feit dat gericht onderzoek naar deze leeftijdscategorie grotendeels ontbreekt. Er is evenmin veel onderzoek gedaan naar verschillen die zich voordoen tussen jongvolwassenen en minderjarigen enerzijds en tussen jongvolwassenen en volwassenen anderzijds. Niettemin lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat op dit punt de situatie van jongvolwassenen niet wezenlijk verschilt van die van minderjarigen. Het lijkt te gaan om dezelfde risico- en beschermende factoren, zij het dat veel van die factoren vooral in de kindertijd hun invloed hebben doen gelden en juist toen hun sporen hebben achtergelaten. In die zin zijn het voorspellers van latere criminaliteit, maar zijn zij niet op te vatten als specifieke persoonlijke kenmerken van jongvolwassen daders.

Interventies gericht op gedragsverandering en het tegengaan en voorkomen van crimineel gedrag zijn effectiever als zij zich richten op veranderbare (dynamische) criminogene (risico)factoren. Maar veel voorspellers (risicofactoren) van delinquentie in de jongvolwassenheid zijn vooral op 'jonge' leeftijd actief. Uit oogpunt van preventie is er daarom veel voor te zeggen om te investeren in het aanpakken van risicofactoren en het versterken van beschermende factoren in de kindertijd. Bij jongvolwassen daders heeft dat ten aanzien van sommige van die risicofactoren – denk daarbij met name aan een risicofactor in het gezinsdomein als inadequate, inconsequente en hardhandige opvoeding - minder zin. Dat is als het ware een gepasseerd station. Beter is het te investeren in direct aan de persoon gekoppelde aspecten als het begeleiden bij en vinden van huisvesting, stimuleren van opleiding en het toeleiden naar werk, aanpakken van eventuele psychische problemen en verslaving door middel van training en behandeling en helpen bij het opbouwen van een prosociaal netwerk van familieleden en vrienden en zich distantiëren van antisociale vrienden en een criminele levenswijze. De familie van betrokkenen moet daarbij echter niet over het hoofd worden gezien, omdat steun van familie en van het eigen sociale netwerk belangrijk is om de ingezette weg vol te kunnen houden. Intensieve, dat wil zeggen frequente en actieve, begeleiding is daarbij nodig. Hieraan kan in de beginfase eventueel elektronische controle worden gekoppeld. Maar als er onvoldoende sprake is van 'constructieve' activiteiten, dat wil zeggen concreet bevorderen van ondermeer opleiding, werk en sociale relaties, is het afbreukrisico (schenden van de voorwaarden) groot. Een dergelijke aanpak onderscheidt zich van die van volwassenen in de zin dat er op gebieden als opleiding en werk, maar ook die van de ontwikkeling van een sociaal netwerk, meer veranderingsperspectief is; het ligt nog niet allemaal vast. Tegelijkertijd dient er meer tijd en energie in begeleiding en toezicht te worden gestopt vanwege de (nog) geringere zelfstandigheid en grotere verleidingen van een crimineel bestaan. Bij dit alles moet worden aangetekend dat er geen onderzoeksliteratuur is, die aantoonde welke interventies (programma's en of aanpak) bij de groep jongvolwassenen meer of minder effectief zouden zijn, laat staan welke factoren bijdragen aan het eventuele succes van interventies bij jongvolwassenen. Als er in onderzoek al onderscheid wordt gemaakt naar effecten en leeftijd, dan gaat het om de tweedeling minderjarigen versus volwassenen; er wordt niet gespecificeerd naar jongvolwassenen. Dat geldt voor de onderzoeksliteratuur over zowel doorgaan (persistentie) met criminaliteit als over het stoppen ermee.

In de literatuur is geen eenduidig antwoord gevonden op de onderzoeksvraag of er ondersteuning is voor elektronische controlemiddelen. Niettemin kan uit de literatuur worden afgeleid dat elektronische controle een nuttige rol kan hebben bij jongvolwassen delinquenten met een hoog recidiverisico. Bij

deze groep kan elektronische controle een middel zijn om de noodzakelijke structuur in het leven te brengen en ongewenste invloeden van deviante vrienden doen afnemen. Elektronische controle kan er ook toe bijdragen dat familiebanden worden aangehaald of zelfs verbeteren. Daar staat tegenover dat er thuis ook meer spanningen kunnen ontstaan, omdat men zich gedurende een langere periode in elkaars gezelschap bevindt. Voorts kan elektronische controle de bereidheid om mee te doen en naleving van voorwaarden bevorderen. Er is ons evenwel geen onderzoek bekend dat specifiek aandacht besteedt aan de toepassing van elektronische controle bij jongvolwassenen en de ervaringen daarmee.

De literatuur biedt evenmin inzicht in de vraag in hoeverre voorgaande aspecten op gelijke of andere wijze betrekking hebben op Marokkaanse en Antilliaanse jongeren of jongvolwassenen, of op jonge vrouwen.

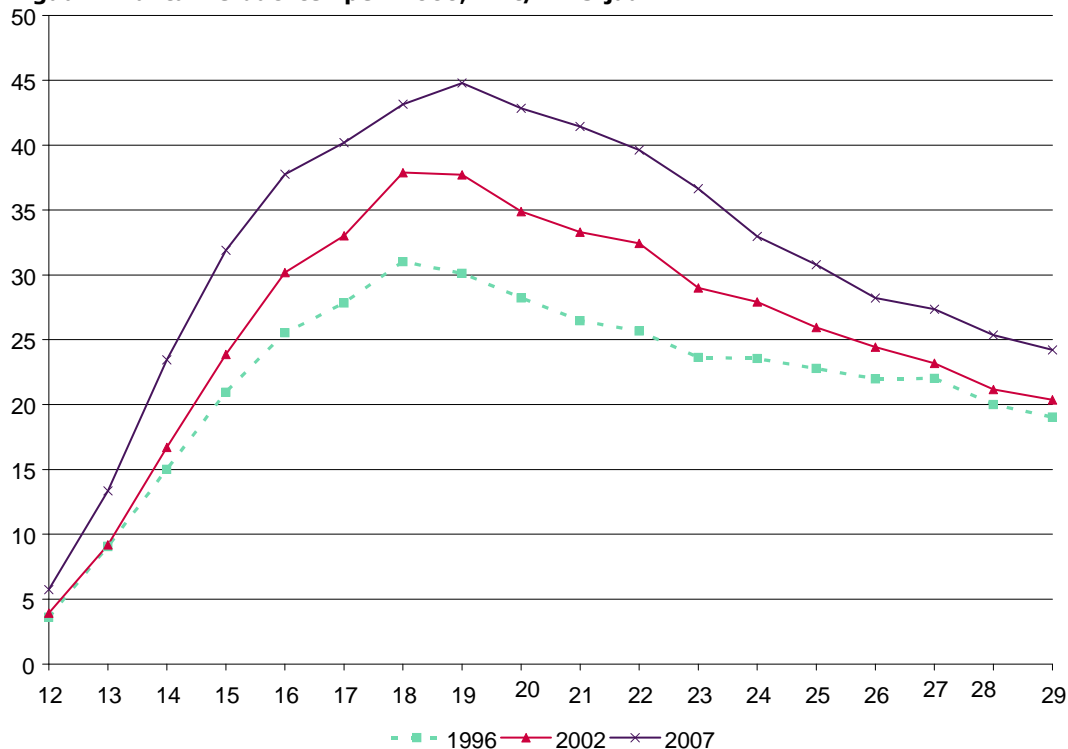
3 Jongvolwassenen in aanraking met de politie en justitie: in cijfers

In dit hoofdstuk presenteren we enkele cijfers over betrokkenheid van jongvolwassenen bij criminaliteit en hun contacten met politie en justitie. Aansluitend wordt ingegaan op verschillende aspecten van reclasseringsbemoeienis met jongvolwassenen. De gegevens betreffen enerzijds bewerkingen door het WODC van gegevens uit het Herkenningsdienst Systeem (HKS), de recidivemonitor (OBJD) en gegevens van het CBS (Van der Laan, Blom, Tollenaar en Kea, 2010; Van der Laan, Van der Laan, Blom, Lamet & Hoeve, in voorbereiding). Anderzijds zijn informatiebestanden – met name het Cliënt Volg Systeem (CVS) - van RN geraadpleegd.³

3.1 Jongvolwassenen en politie en justitie

In deze paragraaf kijken we aan de hand van gegevens van het WODC naar de betrokkenheid van jongvolwassenen bij criminaliteit en hun contacten met politie en justitie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen jongvolwassenen (18- t/m 24-jarigen) en minderjarigen (12- t/m 17-jarigen), en waar mogelijk ook 25-plussers (25- t/m 29-jarigen).

Figuur 1 Aantal verdachten per 1.000, 12 t/m 29 jaar

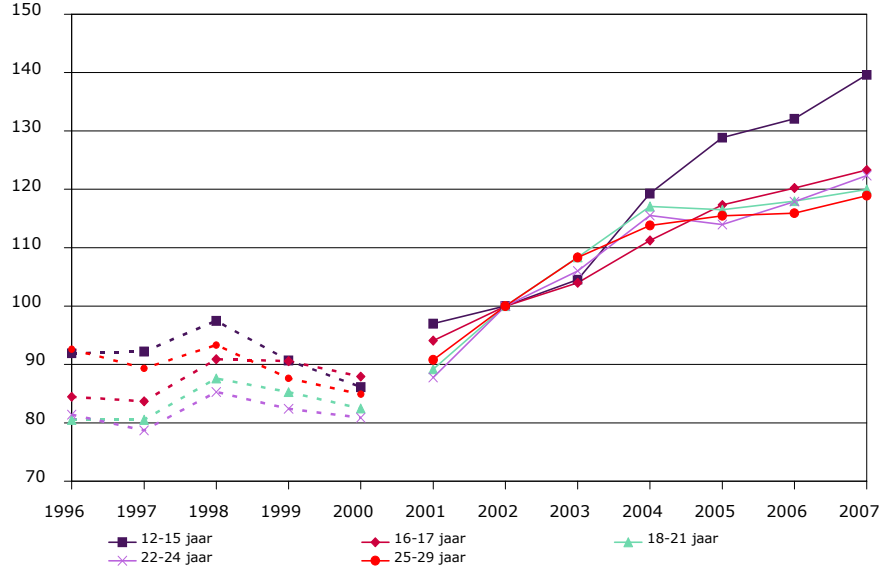
Bron: HKS, CBS; bewerkt door WODC

Figuur 1 laat de in criminologie bekende leeftijdscriminaliteitscurve zien bij 12- t/m 29-jarigen. Tegen het eind van de adolescentie en het begin van de jongvolwassenheid komt verhoudingsgewijs het grootste aantal in aanraking met politie vanwege criminaliteit. De figuur laat zien dat het relatieve aantal

³ De CVS-gegevens zijn bewerkt door Martine Wiekeraad van RN.

geregistreerde verdachten per 1.000 het hoogst is bij 18, 19- en 20-jarigen (boven de 40 per 1.000). Meer nog dan de strafrechtelijke minderjarigen vormen de jongvolwassenen een in omvang grote dadergroep. De figuur laat ook zien dat het aantal geregistreerde verdachten in 2007 een stuk hoger ligt dan in 1996.

Figuur 2 Ontwikkeling aantal verdachten per 1.000, leeftijd 12 t/m 29 jaar (uitgangsjaar 2002) *

Bron: HKS, CBS; bewerkt door WODC

* Stippellijnen betreffen niet-gecorrigeerde cijfers.

De toename door de jaren heen wordt nog eens bevestigd in figuur 2. Bij alle leeftijdsgroepen is een stijging te zien ten opzichte van 2002 (indexjaar), maar de stijging is minder sterk dan bij de jongste categorie minderjarigen (12 t/m 15 jaar) en vergelijkbaar met 16- en 17-jarigen en 25-plussers.

Tabel 1 Verdachten naar etnische achtergrond (12 t/m 24 jaar)

Etnische achtergrond	12-17 s		18-24	
	N	Per 100	N	Per 100
Nederland	17.242	1,8	30.573	3,0
Oost Europa	641	4,2	1.072	4,7
Andere Westerse landen	1.598	2,5	2.781	3,2
Nederlandse Antillen	1.196	8,3	1.873	9,6
Marokko	3.152	8,4	4.389	10,7
Turkije	1.873	4,3	2.407	5,5
Suriname	1.935	5,9	3.414	8,2
Anders, niet westers	2.395	4,1	3.971	5,2

Bron: HKS, CBS; bewerkt door WODC

Tabel 1 heeft betrekking op de etnische achtergrond van de geregistreeerde verdachten in 2007, onderscheiden naar 12- t/m 17-jarigen en 18- t/m 24-jarigen. Etnische achtergrond wordt bepaald door het geboorteland van de ouders en het eigen geboorteland.

Bepaalde etnische groepen (Marokkanen, Antillianen en Surinamers) zijn verhoudingsgewijs sterker vertegenwoordigd. Ook hier zien we dat de aantallen verdachten per 100 groter zijn bij de jongvolwassenen dan bij de minderjarigen. Opmerkelijk is dat het aantal verdachte Surinamers onder de jongvolwassenen duidelijk groter is dan bij de minderjarigen.

Tabel 3 toont het aantal daders per 1.000 inwoners naar type delict en onderscheiden naar leeftijd. In 2007.

Tabel 3 Delicten van 12- t/m 29-jarige verdachten in 2007

Delictcategorie	Aantal daders per 1.000 inwoners		
	12-17	18-24	25-29
Zeden	0,6	0,5	0,3
Bedreiging	2,2	3,4	2,6
Geweld tegen personen	8,0	11,0	6,6
Diefstal met geweld	2,1	2,1	1,1
Eenvoudige diefstal	4,1	4,5	3,2
Diefstal onder verzwarende omstandigheden	10,8	10,8	5,7
Overige vermogensdelicten	2,7	4,9	4,2
Tegen de openbare orde	9,3	7,3	2,1
Tegen het openbaar gezag	0,9	2,8	1,7
Vernieling	6,4	5,6	2,6
Verkeer	1,4	11,7	10,2
Drugs	0,7	4,4	4,4
Wapens	0,9	1,4	0,8
Overig	1,7	3,4	2,3

Bron: HKS, CBS; bewerkt door WODC

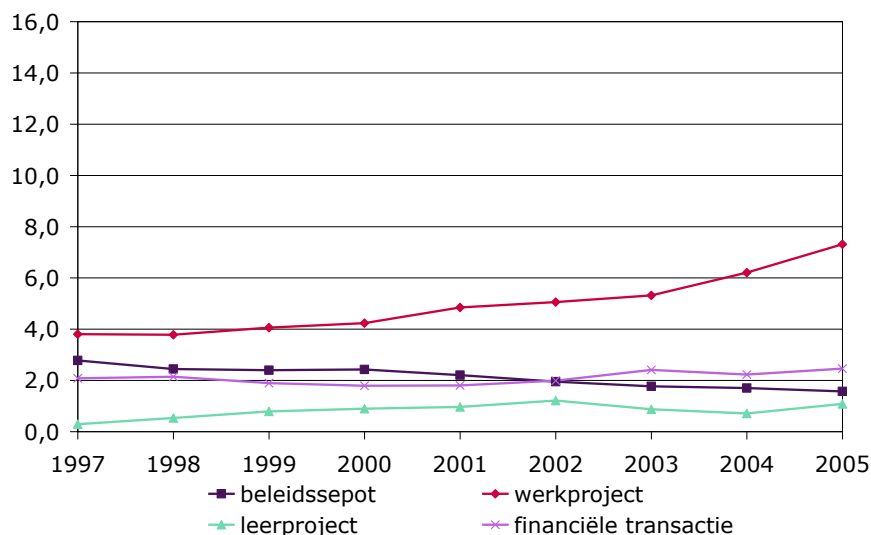
Bij jongvolwassenen is het aandeel verkeersmisdrijven en drugsgelateerde delicten groter, maar kleiner bij diefstal, openbare orde en gezagsdelicten en vernieling. Bij de meeste delicttypen is sprake van een toename ten opzichte van 2002. Die toename is bij jongvolwassenen over het algemeen minder groot dan bij minderjarigen als het gaat om geweldsdelicten (mishandeling), misdrijven tegen gezagsdragers, verkeersmisdrijven en drugsgelateerde misdrijven.

3.2 Sanctietoepassing bij jongvolwassenen

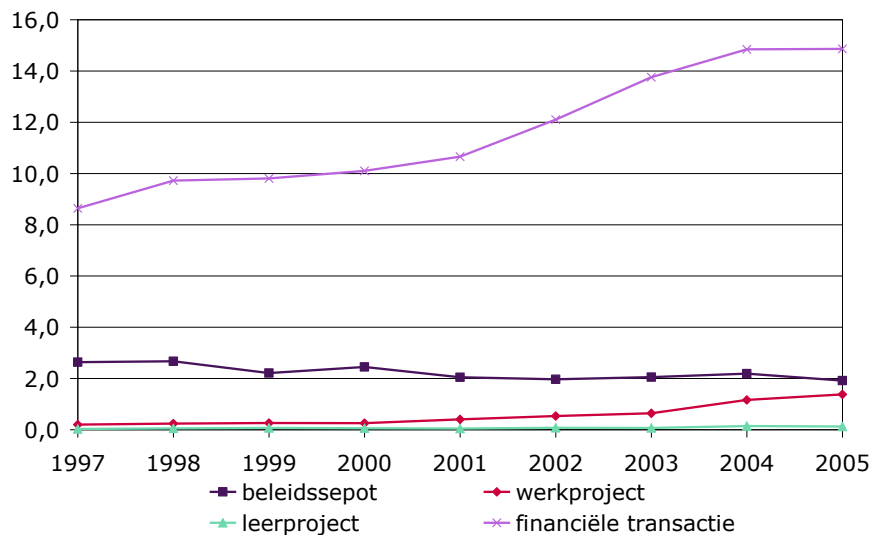
In deze paragraaf gaan we nader in op de opgelegde sancties bij minderjarigen en jongvolwassenen. Allereerst de toepassing van sancties door de Officier van Justitie (figuur 4).

Figuur 4 Ontwikkeling sanctietoepassing door Officier van Justitie per 1.000 minderjarigen en jongvolwassenen

12-17-jarigen

18-24-jarigen

Bron: OBJD, CBS; bewerkt door WODC

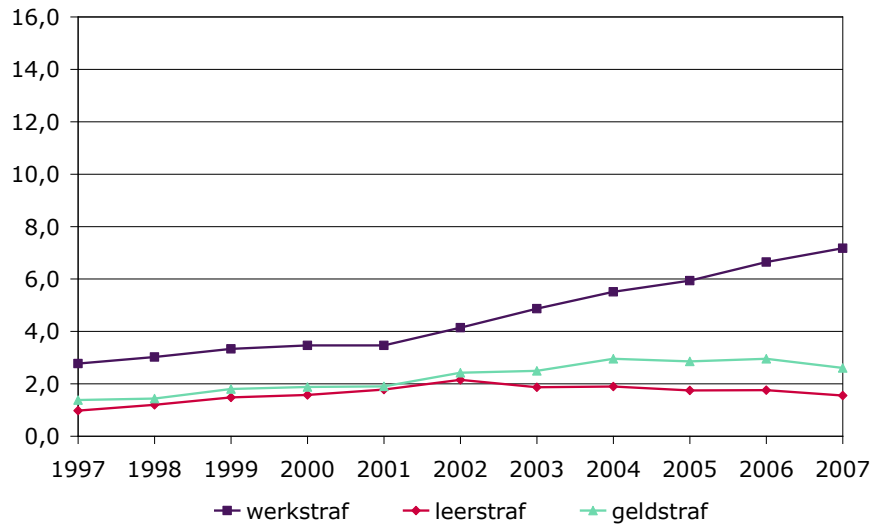
Er is een sterke toename te zien van taakstraffen bij de minderjarigen en van boetes bij de jongvolwassenen.

Bij de minderjarigen zien we een soortgelijke ontwikkeling bij de opgelegde sancties door de rechtbank, namelijk een sterke toename van taakstraffen (figuur 5). Bij de jongvolwassenen zien we de

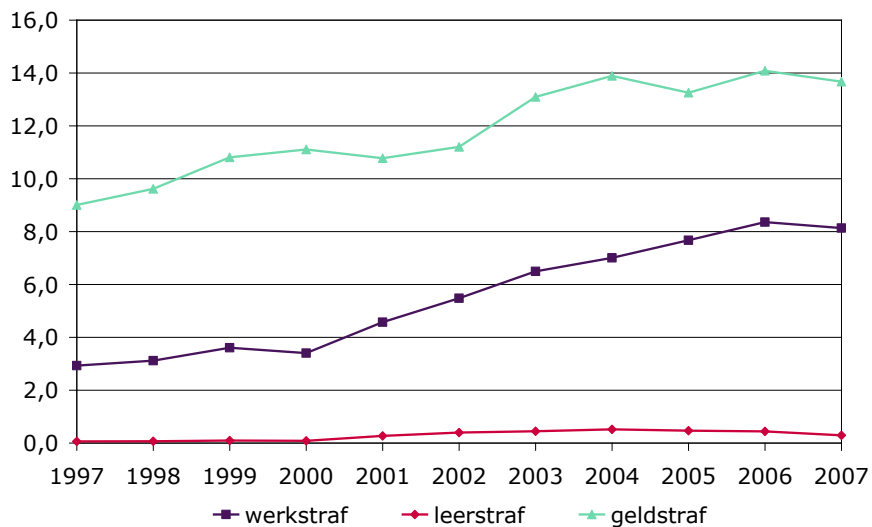
forse omvang van geldboetes terug en ook de (meer gematigde) toename daarvan, maar daarnaast ook een sterke toename van taakstraffen.

Figuur 5 Ontwikkeling taakstraffen en boetes opgelegd door de rechtbank per 1.000 minderjarigen en jongvolwassenen

12-17-jarigen

18-24-jarigen

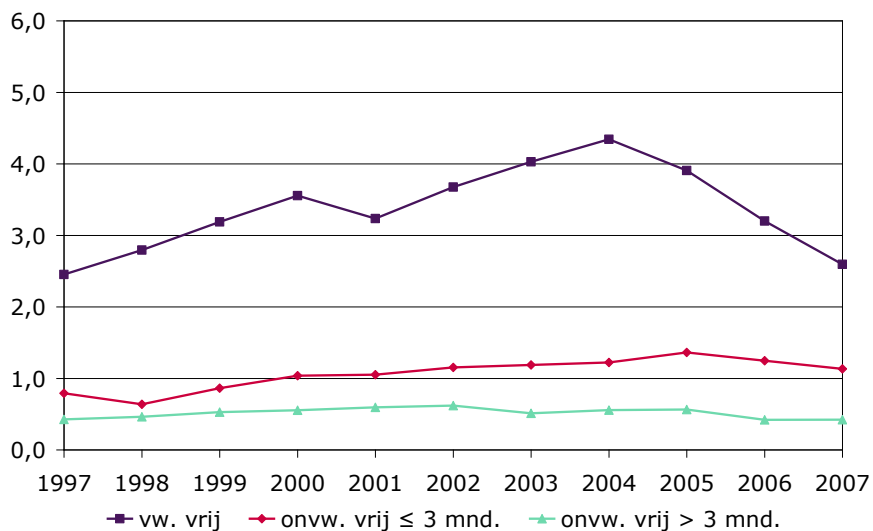

Bron: OBJD, CBS; bewerkt door WODC

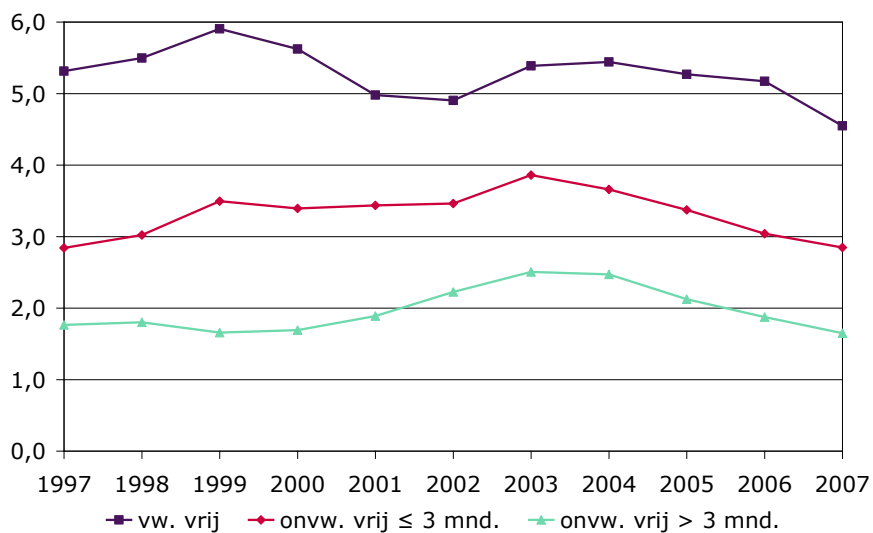
Bij de toepassing van voorwaardelijke en onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen is onderscheid gemaakt naar korte (korter dan drie maanden) en lange(re) vrijheidsstraffen (figuur 6). De trends zijn niet eenduidig, maar suggereren met name bij de jongvolwassenen een afname sinds 2003. Wel is duidelijk dat meer jongvolwassenen dan minderjarigen een voorwaardelijke of onvoorwaardelijke vrijheidsstraf krijgen opgelegd.

Figuur 6 Ontwikkeling minderjarigen en jongvolwassenen in detentie

12-17-jarigen

18-24-jarigen

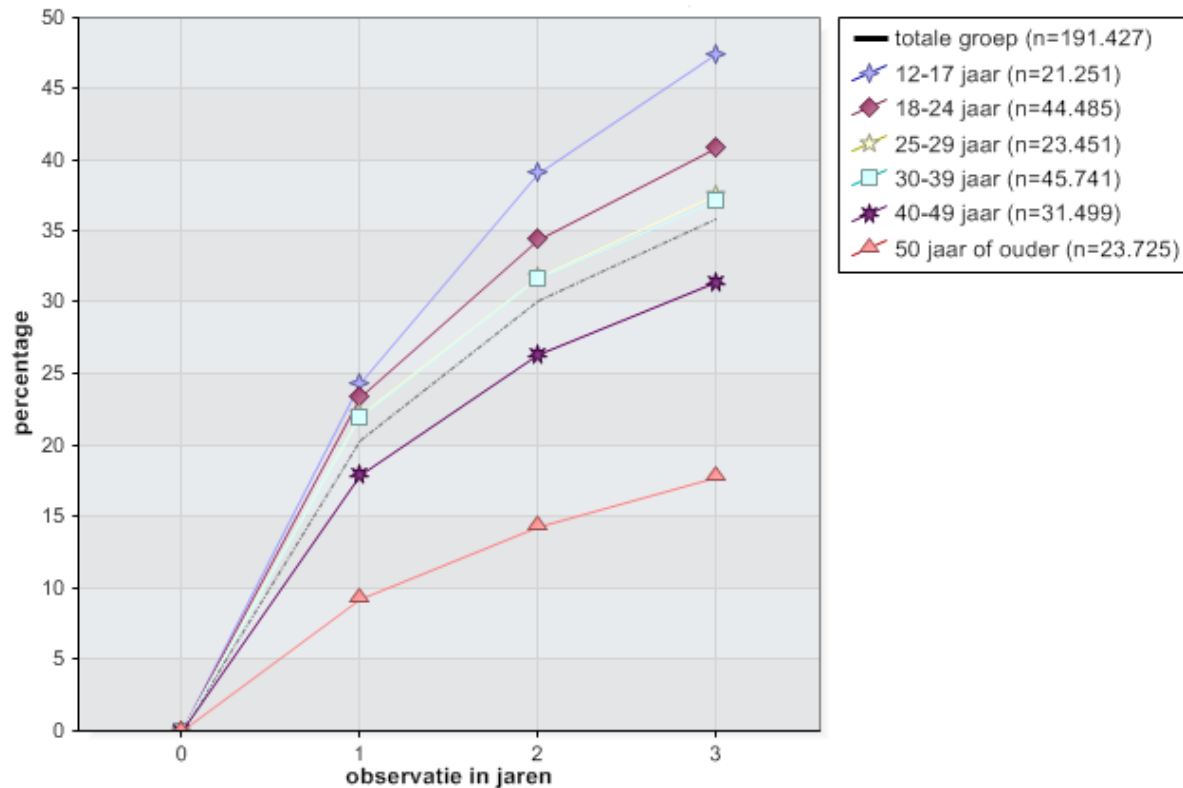

Bron: OBDJ, CBS; bewerkt door WODC

3.3 Recidive

Verondersteld wordt dat de recidive onder jongvolwassenen hoger ligt dan bij oudere volwassenen. Van minderjarigen weten we dat de recidive hoog is, maar de vraag is hoe het dan verder gaat naarmate daders ouder zijn. De gegevens in deze paragraaf zijn afkomstig uit de WODC recidivemonitor. Voor deze monitor zijn daders met een strafzaak die in 2004 is afgedaan gevolgd in de drie jaar daarna, dus tot 2007. Een beperking van deze gegevens is dat we geen zicht hebben op de delictgeschiedenis van de daders. Daardoor is bijvoorbeeld niet bekend hoe vaak zij delicten plegen, alleen of dit in 2004 het geval is geweest.

Figuur 7 Prevalentie van algemene recidive onder daders met een strafzaak afgedaan in 2004, naar leeftijd

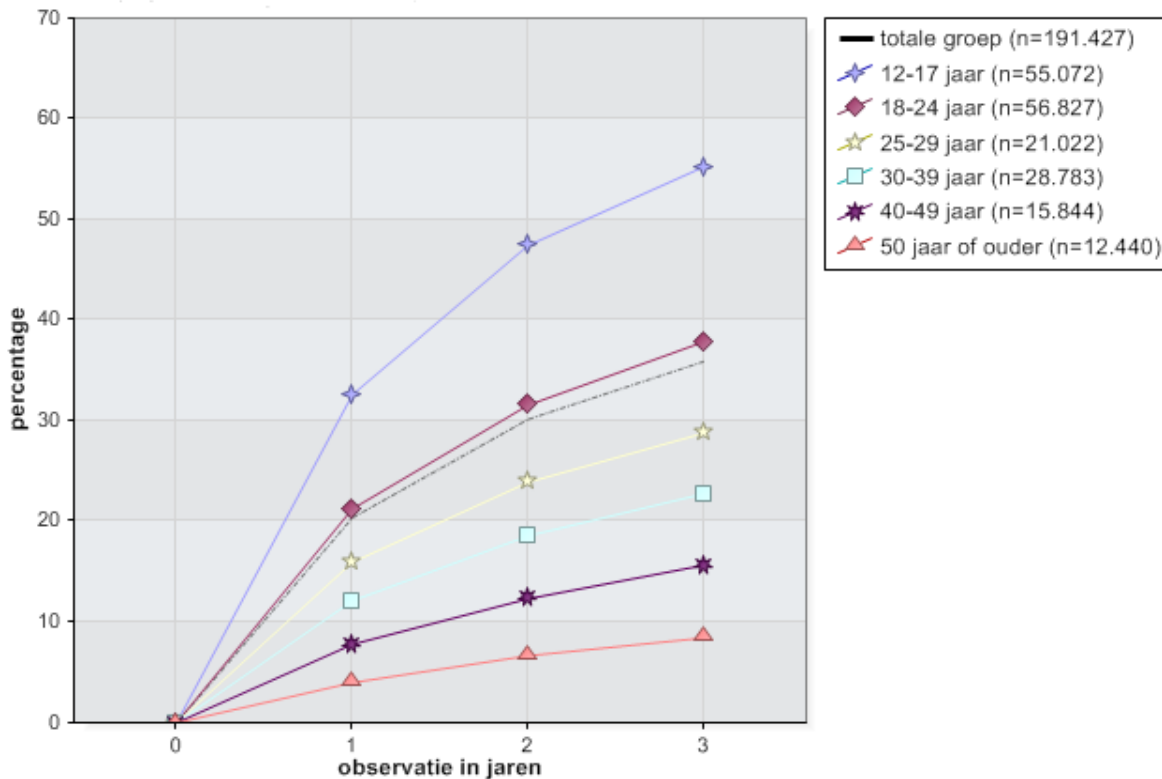

Bron: WODC-Recidivemonitor (2007)

We zien in figuur 7 dat de leeftijdsgroep tot 18 jaar de hoogste recidive kent. Naarmate de leeftijd van de dader hoger is, komt recidive minder vaak voor. Jongvolwassenen recidiveren dus vaker dan oudere volwassenen, maar minder dan minderjarigen. Dit suggereert dat er met het ouder worden een grotere kans is dat men afziet van een delinquente levensstijl. Of en in welke mate (strafrechtelijke) interventies daarin een rol spelen, kan op basis van deze gegevens niet worden gezegd.

In figuur 8 kijken we wederom naar prevalentie van algemene recidive onder daders met een strafzaak die is afgedaan in 2004, maar hierbij staat de leeftijd waarop zij hun eerste strafzaak hadden centraal. Omdat het uitsluitend gaat over daders die een delict hebben gepleegd in 2004, vallen daders die in dat jaar geen delict hebben gepleegd maar misschien later wel weer buiten deze beschouwing.

Figuur 8 Prevalentie van algemene recidive onder daders met een strafzaak afgedaan in 2004, naar leeftijd eerste strafzaak

Bron: WODC-Recidivemonitor (2007)

Figuur 8 bevestigt het beeld dat we in figuur 7 al zagen. De leeftijdsgroep tot 18 jaar kent de hoogste recidive, vervolgens de jongvolwassenen en dan de andere leeftijdscategorieën. Het laat eens te meer zien dat delicten gepleegd op jonge(re) leeftijd een belangrijke voorspeller vormen voor latere criminaliteit. Het zegt evenwel weinig over achterliggende mechanismen of over effecten van (strafrechtelijke) interventies.

3.4 Jongvolwassenen en reclassering

De hierna te presenteren gegevens over toezicht en andere activiteiten van RN hebben betrekking op de tweede helft van 2008 en de eerste helft van 2009. De gegevens zijn afkomstig uit CVS (extractiedatum 13-10-2009) van Reclassering Nederland. Het CVS is een database waarin een veelheid aan gegevens over cliënten wordt vastgelegd. In het geval van reclasseringstoezicht legt de reclasseringswerker de activiteiten vast die hij of zij verricht om met de cliënt het einddoel van het traject te bereiken. Zowel de leidinggevende als de werkbegeleider van RN beoordelen op verschillende momenten in het proces of de opeenvolgende stappen voldoen aan de afspraken. Hierbij gaat het om zowel productie- als kwaliteitseisen.

Een beperking van het CVS is dat de betrouwbaarheid van gegevens afhankelijk is van de volledigheid en nauwkeurigheid bij het registreren van gegevens door reclasseringswerkers. Het is daarom de vraag of de geregistreerde activiteiten wel in alle opzichten representatief zijn voor het werk

van de reclasseringswerker en het toezicht. Niettemin komt uit dossieronderzoek naar voren dat het gros van de werkzaamheden - al dan niet gedetailleerd - geregistreerd is in het CVS (zie Wanschers, 2009).

RN heeft tussen 1 juli 2008 en 1 juli 2009 bijna 7.200 toezichten afgerond. We spreken van afgeronde toezichten en niet van cliënten met een afgerond toezicht, omdat naar schatting 7% toezichten dubbel geteld worden, omdat de cliënt meer dan één toezicht opgelegd gekregen heeft. Er is sprake van afgeronde toezichten in de volgende drie gevallen:

- Voltooide toezichten. Dit zijn toezichttrajecten die bij afronding volledig afgelegd waren;
- Voortijdig beëindigde toezichten. Dit zijn toezichten die zijn afgerond zonder dat deze volledig voltooid waren. Bijvoorbeeld doordat de cliënt afspraken niet na is gekomen en daarom is teruggemeld naar het OM;
- Niet uitgevoerde toezichten. Dit zijn aanvragen voor toezichten die niet gestart zijn. Dat betekent dat er een toezicht is opgelegd en vervolgens administratief is beëindigd.

Lopende toezichten blijven bij het merendeel van de analyses buiten beschouwing, omdat niets gezegd kan worden over duur van het toezicht en of het toezicht eventueel voortijdig beëindigd wordt.⁴

Voor analyses die betrekking hebben op de RISc, wordt gebruik gemaakt van de RISc database van RN.

3.4.1 Algemene kenmerken

We geven om te beginnen de taken (producten) weer, die door RN uitgevoerd worden, om een idee te krijgen van de aard en omvang van het aantal activiteiten dat jaarlijks plaatsvindt. Vervolgens komen enkele achtergrondkenmerken van de reclasseringscliënten aan bod, zoals geslacht, leeftijd, soort delict, etniciteit en de reden waarom een toezicht opgelegd werd. Er wordt gekeken naar voltooide, voortijdig beëindigde en niet uitgevoerde toezichten, en naar het aantal activiteiten dat in het kader van toezicht plaats vond.

RN verricht verschillende taken (producten), variërend van voorlichting- of adviesrapporten tot werkstraffen en toezichttrajecten. In dit hoofdstuk kijken we vooral naar toezichten en afnames van de RISc, maar in tabel 2 staat een overzicht van de andere taken die verricht zijn tussen 1 juli 2008 en 1 juli 2009 en het aandeel van jongvolwassenen daarin.

Tabel 2 laat zien dat er bijna 130.000 taken zijn verricht tussen 1 juli 2008 en 1 juli 2009. Dat betekent uiteraard niet dat RN ook zoveel cliënten heeft gehad in één jaar. Er zijn vele combinaties van taken of activiteiten mogelijk, bijvoorbeeld een combinatie van toezicht met een RISc-afname en een gedragsinterventie.

Een derde van de activiteiten betreft jongvolwassenen. Bij de afzonderlijke taken varieert dit van 21% van de vroeghulpinterventies tot 44% van de maatregelrapporten. Jongvolwassenen leggen dus fors beslag op de capaciteit van RN in de verschillende taakgebieden. Er werden ongeveer 7.200 toezichten afgerond in de tweede helft van 2008 en de eerste helft van 2009.

⁴ Bij een aantal achtergrondkenmerken die voor de analyses worden gebruikt, ontbreken waarden. Daarnaast zijn er door administratieve onvolkomenheden ongeldige waarden, bijvoorbeeld een geboortedatum die in de toekomst ligt. Deze zijn niet in de analyses meegenomen.

Tabel 2. Aantal taken van RN en percentueel aandeel jongvolwassenen (1-7-2008 t/m 30-6-2009)

	Totaal aantal uitgevoerd	% 17-24 jarigen
Toezichttrajecten	7.160	36%
Werkstraffen*	33.290	29%
Leerstraffen**	493	32%
Vroeghulpbezoek	37.989	21%
Vroeghulpinterventie	1.720	41%
Voorlichtingsrapport	13.824	30%
Adviesrapport	16.530	26%
Maatregelrapport	365	44%
Gedragsinterventie	1.671	34%
RISC***	12.757	31%
Quickscan***	3.817	38%
Totaal	129.616	33%

Bron: CVS, Reclassering Nederland

* Bij werkstraffen zijn 301 mensen van wie de leeftijd niet bekend is niet meegeteld

** Bij leerstraffen zijn 3 mensen van wie de leeftijd niet bekend is niet meegeteld

*** Gerealiseerde aantallen; voortijdig beëindigde en niet uitgevoerde taxaties onbekend

In tabel 3 wordt weergegeven welk aandeel mannen en vrouwen uitgesplitst naar jongvolwassenen en oudere volwassenen hebben in het aantal toezichten door RN.

Tabel 3. Afgeronde, afgebroken en niet gestarte toezichten RN naar geslacht en leeftijd (1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Geslacht	Leeftijdscategorie	Totaal aantal	% Toezicht afgerond	% Toezicht voortijdig beëindigd	% Toezicht niet gestart
Man	17-24 jaar	2.368	65%	24%	11%
	25 jaar en ouder	4.071	75%	17%	8%
Vrouw	17-24 jaar	238	69%	23%	8%
	25 jaar en ouder	483	80%	14%	6%
Totaal	17-24 jaar	2.606	66%	24%	10%
	25 jaar en ouder	4.554	76%	16%	8%

Bron: CVS, Reclassering Nederland

We zien in tabel 3 dat bij jongvolwassenen tweederde van de toezichten wordt voltooid tegen ruim driekwart bij de 25-plussers. Een kwart van de aan jongvolwassenen opgelegde toezichten wordt voortijdig beëindigd tegenover 16% van de toezichten bij oudere volwassenen. We zien verder dat tien keer zoveel mannen als vrouwen onder toezicht staan van RN. Het percentage vrouwen dat toezicht afrondt is wat hoger dan het percentage mannen, zowel bij de jongvolwassenen als bij de ouderen.

Uit tabel 4 kunnen we opmaken dat toezicht op cliënten met een niet-Nederlandse achtergrond vaker voortijdig wordt beëindigd. Het percentage afgeronde toezichten is bij Marokkaanse en Antilliaanse cliënten het laagst, bij de jongvolwassen Marokkanen en Antillianen maar iets meer dan de helft.

Tabel 4. Afgeronde, afgebroken en niet gestarte toezichten RN naar etniciteit (periode 1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Etniciteit	Totaal aantal	Voltooid		Voortijdig beëindigd		Niet gestart	
		17-24	25+	17-24	25+	17-24	25+
	Alle leeftijden						
Nederlandse	4323	73%	80%	20%	15%	7%	6%
Turkse	405	63%	78%	27%	16%	10%	6%
Marokkaanse	531	52%	67%	33%	25%	16%	8%
Surinaamse	595	62%	69%	33%	19%	5%	12%
Antilliaanse/Arubaanse	414	55%	65%	31%	21%	15%	14%
Anders	783	58%	72%	29%	20%	13%	9%
Onbekend	109	27%	22%	11%	24%	62%	54%
Totaal	7160	66%	76%	24%	16%	10%	8%

Bron: CVS, Reclassering Nederland

Tabel 5 geeft de gemiddelde looptijd van de voltooide en vroegtijdig beëindigde toezichten weer; voltooide toezichten duren gemiddeld vijf maanden langer. De gemiddelde looptijd van voltooide en van vroegtijdig beëindigde toezichten verschilt niet of nauwelijks tussen de beide leeftijdscategorieën. Overigens verschillen mannen en vrouwen hierin ook niet van elkaar.

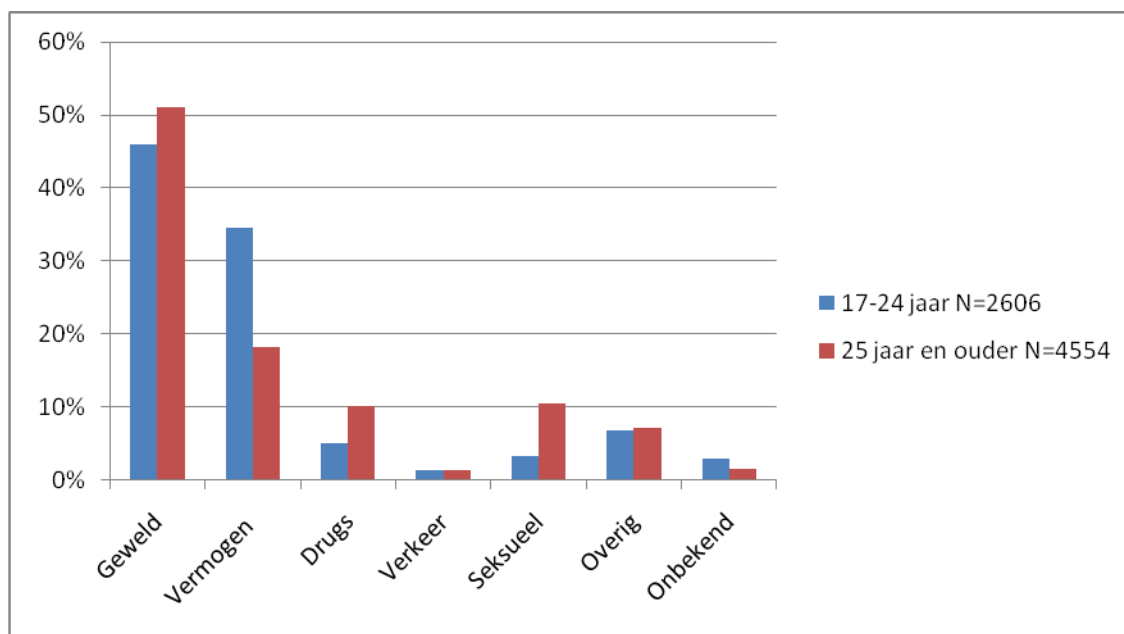
Tabel 5 Gemiddelde looptijd in maanden voltooide en voortijdige beëindigde toezichten (1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Leeftijdscategorie	Toezichtscategorie	Gemiddelde looptijd in maanden
17-24 jaar	Toezicht afgerond	17.7
	Toezicht voortijdig beëindigd	12.4
25 jaar en ouder	Toezicht afgerond	17.7
	Toezicht voortijdig beëindigd	12.1
Totaal	Toezicht afgerond	17.7
	Toezicht voortijdig beëindigd	12.2

Bron: CVS, Reclassering Nederland

In figuur 9 zijn de verschillende delictencategorieën weergegeven waarvoor jongvolwassenen en oudere volwassenen toezicht opgelegd hebben gekregen.

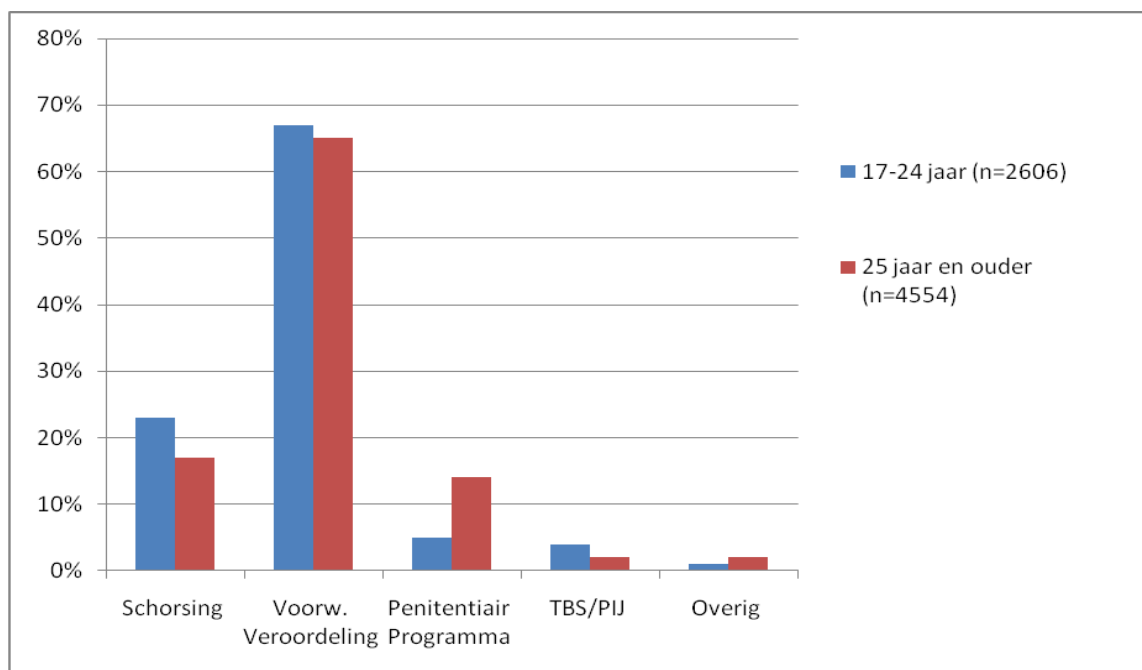
Figuur 9. Aantal toezichttrajecten RN naar delict (in %; 1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Bron: CVS, Reclassering Nederland

Bij de jongvolwassenen zien we een groter aandeel vermogensdelinquenten en wat minder geweld- en zedendelinquenten en daders van drugsgelateerde delicten. We weten niet of dit de algemene verdeling naar type criminaliteit voor verschillende leeftijdscategorieën weerspiegelt.

Figuur 10. Aantal toezichttrajecten RN, naar toezichtcategorie in procenten (1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Bron: CVS, Reclassering Nederland

Figuur 10 laat zien volgens welke modaliteit toezicht wordt toegepast. De meeste cliënten staan onder toezicht van de reclassering in het kader van een voorwaardelijke veroordeling. Bij jongvolwassenen zien we een wat groter aandeel toezichten in het kader van schorsing voorlopige hechtenis, bij oudere volwassenen een groter aandeel penitentiair programma.

Tijdens toezicht vinden er verschillende activiteiten met de cliënt plaats. Sommige activiteiten hebben een meer controlerend karakter, andere zijn beter te kenschetsen als begeleiding. De volgende activiteiten kunnen worden onderscheiden⁵:

- Cliëntgesprek
- Cliënt gezins/partnersgesprek
- Cliënt vervolgggesprek (her) start
- Cliënt huisbezoek
- Consult inwinnen
- Cliënt telefonisch contact
- Intensivering toezicht: contact cliënt
- Intensivering toezicht: contact kliniek
- Rapportagebespreking met cliënt
- Raadplegen referenten
- Controle op locatie
- Urinecontrole
- Bezoek cliënt
- Cliënt - eerste *face-to-face* contact
- Controle op naleving proefverlofplan

De activiteiten kunnen de status hebben van afgehandeld of geannuleerd. Voor het tellen van de toezichtactiviteiten zijn alleen de door de reclasseringswerker afgehandelde toezichtactiviteiten meegenomen. Door het totale aantal afgehandelde toezichtactiviteiten per toezichttraject te delen door de totale looptijd van het toezicht in maanden is het gemiddelde aantal toezichtactiviteiten per maand berekend. Tabel 5 laat zien hoeveel toezichtactiviteiten er per maand plaatsvinden bij de verschillende toezichtmodaliteiten.⁶

Tabel 5. Aantal toezichtactiviteiten RN, naar toezichtcategorie in procenten (1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Toezichtvariant	Aantal toezichten	Aantal toezichtactiviteiten per maand	
		17-24 jaar	25 jaar en ouder
Schorsing	1384	1.82	1.69
Voorw. Veroordeling	4689	0.97	0.90
Penitentiair Programma	474	2.76	2.62
TBS/PIJ	201	2.06	1.41
Overig	125	1.29	1.14
Totaal	6873	1.29	1.29

Bron: CVS, Reclassering Nederland

⁵ Andere activiteiten zoals middelencontrole, begeleiding zitting en cliëntgesprek naleving zijn niet geregistreerd.

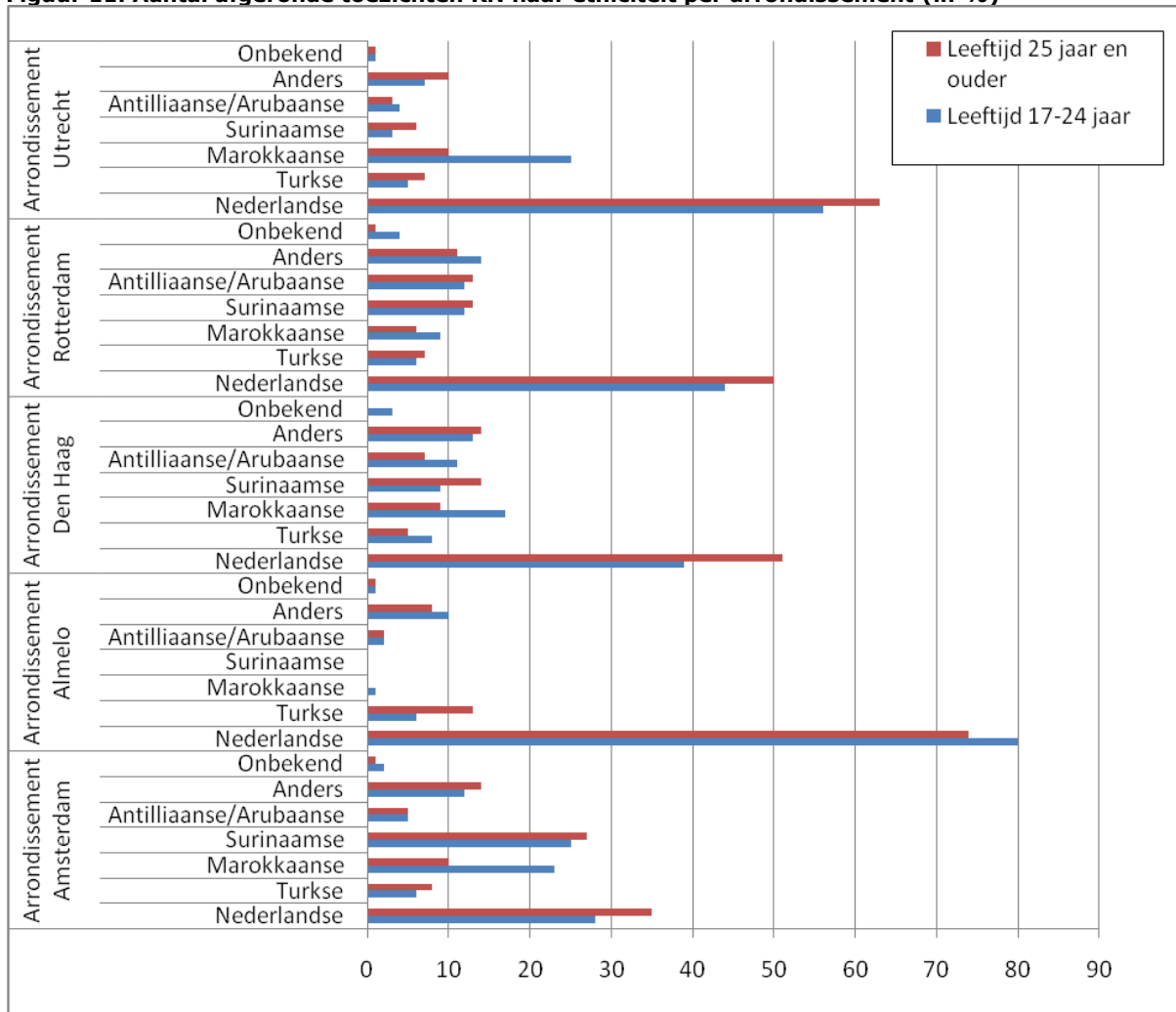
⁶ Bij 51 toezichten kon geen looptijd worden bepaald.

Het aantal toezichtactiviteiten per maand is bij jongvolwassenen gelijk aan dat bij oudere volwassenen. Kijken we naar het totaal van alle toezichtvarianten, dan is het niet zo dat er meer (geregistreeerde) activiteiten voor jongvolwassen cliënten worden ondernomen. Wel zien we bij de afzonderlijke categorieën enkele verschillen. Het aantal toezichtactiviteiten is het hoogst bij cliënten met een penitentiaal programma; zij hebben gedurende de hele looptijd van hun toezicht ongeveer drie contacten per maand met de reclasseringswerker. Verder zien we dat de contactfrequentie hoger is bij toezichten op jongvolwassenen met een TBS of PIJ-maatregel dan bij oudere volwassenen met TBS.

3.4.2 Kenmerken per regio

In deze paragraaf gaan we in op een aantal kenmerken van de arrondissementen waar het praktijkonderzoek heeft plaatsgevonden. Het gaat om de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) en het arrondissement Almelo. De andere arrondissementen vallen binnen de categorie 'overige arrondissementen'. We laten eerst zien welke etnische achtergronden voorkomen. Vervolgens staat het gemiddelde aantal toezichtactiviteiten per maand in de verschillende arrondissementen centraal, dit wordt later nader gespecificeerd door toezichten die nog lopen te analyseren.

Figuur 11. Aantal afgeronde toezichten RN naar etniciteit per arrondissement (in %)

Bron: CVS, Reclassering Nederland

In figuur 11 is te zien dat er in de vier grote steden verhoudingsgewijs meer toezichten uitgevoerd worden bij cliënten met een andere dan Nederlandse etnische achtergrond. In Almelo is dat anders. Autochtone Nederlanders vormen daar verreweg de grootste groep. Voorts valt op dat we meer Marokkanen aantreffen bij de jongvolwassenen dan bij de ouderen; hun aandeel is ongeveer gehalveerd bij de oudere groep.

In tabel 6 is informatie opgenomen over het aantal toezichten, de wijze van afronding en het aantal toezichtactiviteiten dat is geregistreerd in het CVS, naar arrondissement.

Tabel 6. Gemiddeld aantal toezichtactiviteiten per maand met cliënten RN zoals geregistreerd door werker in CVS (1-7-2008 t/m 30-6-2009)

Arrondissement		Aantal trajecten		Aantal toezichtactiviteiten	
		Totaal aantal	% 17-24 jaar	17-24 jaar	25 jaar en ouder
arrondissement Rotterdam	Voltooid	779	34%	1.28	1.31
	voortijdig beëindigd	173	45%	1.22	1.27
	niet uitgevoerd	106	43%	0.20	0.45
	Totaal	1058	37%	1.15	1.22
arrondissement Utrecht	Voltooid	283	36%	1.63	1.36
	voortijdig beëindigd	110	40%	1.54	1.07
	niet uitgevoerd	26	46%	0.03	0.47
	Totaal	419	38%	1.48	1.24
arrondissement Almelo	Voltooid	214	28%	1.09	1.11
	voortijdig beëindigd	56	39%	0.87	1.01
	niet uitgevoerd	11	27%	0	0.15
	Totaal	281	30%	1.01	1.06
arrondissement Den Haag	Voltooid	501	40%	1.51	1.49
	voortijdig beëindigd	102	45%	1.05	1.00
	niet uitgevoerd	58	12%	0.45	0.33
	Totaal	661	42%	1.31	1.35
arrondissement Amsterdam	Voltooid	519	33%	1.54	1.66
	voortijdig beëindigd	226	59%	1.47	1.64
	niet uitgevoerd	83	43%	0.18	0.17
	Totaal	828	41%	1.37	1.52
andere arrondissementen	Voltooid	2864	32%	1.39	1.39
	voortijdig beëindigd	711	43%	1.50	1.27
	niet uitgevoerd	338	41%	0.24	0.18
	Totaal	3913	35%	1.30	1.28
Totaal van alle arrondissementen	Voltooid	5149	32%	1.41	1.40
	voortijdig beëindigd	1368	42%	1.40	1.26
	niet uitgevoerd	593	39%	0.24	0.25
	Totaal	7110	36%	1.29	1.29

Bron: CVS, Reclassering Nederland

In de meeste arrondissementen maken toezichten bij jongvolwassenen ruim een derde deel uit van alle toezichten. Dat komt overeen met het landelijke beeld. Almelo heeft met 30% jongvolwassenen een wat minder groot aandeel, terwijl bij Amsterdam en Den Haag het aantal jongvolwassenen boven de 40% uit

komt. Verder blijkt dat toezichttrajecten bij jongvolwassenen vaker voortijdig beëindigd worden dan op basis van hun aandeel kan worden verwacht. In Amsterdam ligt het aandeel van jongvolwassenen bij voortijdig beëindigde trajecten zelfs op bijna 60%, tegen slechts een derde van de voltooide trajecten. In tabel 6 is ook het gemiddelde aantal toezichtactiviteiten per maand weergegeven, gemeten over de gehele toezichtperiode. Dit gemiddelde aantal activiteiten varieert tussen de verschillende arrondissementen. Opvallend is dat in de arrondissementen Rotterdam, Almelo en Den Haag het aantal activiteiten bij oudere volwassenen iets hoger is dan bij jongvolwassenen, en bij Amsterdam is het verschil nog iets groter. In Utrecht is dit omgekeerd, daar vinden meer activiteiten plaats met jongvolwassenen. Bij dit alles moet worden aangetekend dat het aantal toezichtactiviteiten gedurende de eerste drie tot zes maanden van het toezicht vermoedelijk hoger ligt dan in de periode daarna.

3.5 Jongvolwassenen en de RISc

RN registreert de activiteiten die plaatsvinden tijdens een toezicht in het CVS (zie bijlage B). Aan afgeronde toezichttrajecten zijn RISc-afnames gekoppeld. Bij 6.386 van de 7.200 toezichtstrajecten zijn er RISc-afnames gevonden (88,7%). Bij meerdere RISc-afnames bij één cliënt, is die RISc-afname gekozen waarvan de afnamedatum het dichtst ligt bij de startdatum van het toezichttraject. Het gaat om schaalcores van de ingevulde RISc, zonder het professionele oordeel van de reclasseringswerker. In de tabel 7 staat een inschatting van recidive op basis van de 12 aparte schalen. Om een inschatting te kunnen maken wordt de somscore van alle items berekend. Voor het berekenen van de gewogen somscore geldt een aantal voorwaarden. Een gewogen somscore mag worden berekend als:
 er op schaal 1 en 2 SAMEN DRIE of meer te scoren items niet gescoord kunnen worden;
 er op de schalen 10, 11 OF 12 de helft of meer van de te scoren items niet ingevuld kunnen worden;
 er op twee of meer van de schalen 3 t/m 9 driekwart of meer te scoren items ontbreken.

Voor het berekenen van het Scoringsprofiel RISc per schaal is vastgehouden aan de richtlijnen voor het maximaal aantal ontbrekende waarden per schaal vanuit de RISc handleiding. Hierdoor verschillen de aantallen geldige waarden per schaal. We zien dat in ongeveer 15% van de gevallen geen gewogen somscore gegeven kan worden omdat er aan één van deze voorwaarden niet wordt voldaan. We kijken eerst naar de inschatting van recidive op basis van alle schalen van de RISc in tabel 7.

Tabel 7. Inschatting van recidive op basis van alle RISc schalen naar leeftijd

Inschatting van recidive op basis RISc schalen	Aantal afgeronde toezichttrajecten met RISc-afname		Percentage met deze score binnen de leeftijdsgroep	
	17-24 jaar	25 jaar en ouder	17-24 jaar	25 jaar en ouder
Laag	542	1478	23.2%	36.7%
Laag midden	633	1124	27.1%	27.9%
Hoog midden	485	537	20.8%	13.3%
Hoog	310	303	13.3%	7.5%
<i>Mag niet berekend worden</i>	365	581	15.6%	14.4%

Bron: RISc-database, Reclassering Nederland

Op basis van de risicocategorieën valt te constateren dat jongvolwassenen veel minder vaak in de laagste categorie vallen dan oudere volwassenen. In de 'midden' categorieën scoren zij vaker aan de hoge kant dan de oudere leeftijdsgroep. Het percentage jongvolwassenen in de hoogste risicocategorie is twee keer zo hoog als dat van de volwassenen.

Naast de vier RISc categorieën - laag, laag-midden, hoog-midden en hoog - is er een categorie opgenomen met 'Mag niet berekend worden'. Deze categorie bestaat uit verdachten die ten tijde van de

RISc ontkenen, en onder toezichten waarbij de RISc onvoldoende ingevuld kon worden. Het vermoeden bestond dat jongvolwassenen mogelijk vaker ontkenen en dat dat van invloed is op de recidive-inschatting door de RISc. Uit de gegevens blijkt dat in ongeveer 15% van de gevallen geen recidive-inschatting op basis van de RISc gemaakt kan worden bij beide leeftijdsgroepen. OP basis hiervan kan niet worden geconcludeerd dat ontkenning vaker voorkomt bij de jongvolwassenen. In tabel 8 zijn de 12 schalen van de RISc weergegeven. Bij een RISc-afname wordt de cliënt op elk van deze schalen gescoord, dat wil zeggen dat voor elk levensgebied bekeken wordt in hoeverre dit een criminogeen probleem vormt.

Tabel 8. Scoringsprofiel RISc per schaal naar leeftijd

Schaal RISc		Aantal afgeronde toezichttrajecten met RISc-afname		Percentage met deze score binnen de leeftijdsgroep	
	Criminogene factor	17-24 jaar	25 jaar en ouder	17-24 jaar	25 jaar en ouder
1 & 2 Delictgegevens	geen criminogeen probleem	1245	2582	62.2%	74.1%
	aanwezig	651	802	32.6%	23%
	in ernstige mate aanwezig	104	100	5.2%	2.9%
3 Huisvesting en wonen	geen criminogeen probleem	1462	2563	71.1%	75.7%
	aanwezig	498	690	24.2%	20.4%
	in ernstige mate aanwezig	95	134	4.6%	4%
4 Opleiding, werk en leren	geen criminogeen probleem	857	2050	38.8%	53.9%
	aanwezig	1013	1329	45.9%	34.9%
	in ernstige mate aanwezig	336	426	15.2%	11.2%
5 Inkomen en omgaan met geld	geen criminogeen probleem	1601	2779	72.8%	73%
	aanwezig	559	974	25.4%	25.6%
	in ernstige mate aanwezig	39	53	1.8%	1.4%
6 Relaties met partner, gezin en familie	geen criminogeen probleem	1171	1914	53.4%	50.5%
	Aanwezig	691	1374	31.5%	36.3%
	in ernstige mate aanwezig	332	499	15.1%	13.2%
7 Relaties met vrienden en kennissen	geen criminogeen probleem	1092	2951	50.1%	78.3%
	Aanwezig	883	733	40.5%	19.4%
	in ernstige mate aanwezig	204	85	9.4%	2.3%
8 Druggebruik	geen criminogeen probleem	1331	2832	60.7%	74.7%
	Aanwezig	768	800	35%	21.1%
	in ernstige mate aanwezig	93	161	4.2%	4.2%
9 Alcoholgebruik	geen criminogeen probleem	1533	2645	70.2%	69.9%
	Aanwezig	342	566	15.7%	15%
	in ernstige mate aanwezig	308	571	14.1%	15.1%
10 Emotioneel welzijn	geen criminogeen probleem	1659	2648	75.5%	69.7%
	Aanwezig	319	565	14.5%	14.9%
	in ernstige mate aanwezig	218	588	9.9%	15.5%
11 Denkpatronen, gedrag en	geen criminogeen probleem	351	862	16%	22.7%
	Aanwezig	1555	2493	70.9%	65.7%

vaardigheden	in ernstige mate aanwezig	287	440	13.1%	11.6%
12 Houding	geen criminogeen probleem	1187	2358	54.9%	62.9%
	Aanwezig	735	1065	34%	28.4%
	in ernstige mate aanwezig	241	327	11.1%	8.7%

Bron: RISC-database, Reclassering Nederland

Jongvolwassenen scoren op vrijwel elk levensgebied hoger dan oudere volwassenen. Dat was op basis van de eerdere recidive-inschatting ook te verwachten. Soms zijn de verschillen klein, zoals op het gebied van inkomen en omgaan met geld. Soms is de score aanzienlijk hoger. Zo vormt bijvoorbeeld de relatie met vrienden en kennissen vaak een criminogeen probleem bij jongvolwassenen en veel minder vaak bij oudere volwassenen. Opleiding, werk en leren vormen bij jongvolwassenen eveneens vaker een probleemgebied.

Tabel 9 geeft de gewogen somscore van de RISC weer voor de afgeronde toezichten. Die lopen voor de verschillende arrondissementen enigszins uiteen: de laagste scores voor jongvolwassenen in Amsterdam en Den Haag. De somscores zijn overal voor jongvolwassenen hoger dan voor oudere volwassenen.

Tabel 9 Gemiddelde gewogen RISC-score per toezicht afgerond in de periode 01-07-2008 en 30-06-2009 naar realisatie per arrondissement (N=5.412)

	N	Gemiddelde gewogen somscore RISC	
		17-24 jaar	25 jaar en ouder
arrondissement Rotterdam	802	52.37	45.78
arrondissement Utrecht	280	52.51	34.84
arrondissement Almelo	219	49.65	42.3
arrondissement Den Haag	536	47.71	38.07
arrondissement Amsterdam	642	50.2	38.62
overige arrondissementen	2933	52.34	41.23
Totaal	5412	51.48	41.04

Bron: RISC-database, Reclassering Nederland

Dat zien we ook terug in tabel 10, waarin de inschattingen in categorieën laag, laag en hoog gemiddeld en hoog risico zijn opgenomen. Ook hier lijken de scores in Amsterdam en Den Haag over algemeen wat lager uit te vallen dan elders.

Tabel 10 Recidive-inschatting per toezicht afgerond in de periode 01-07-2008 en 30-06-2009 naar realisatie per arrondissement (N=5.412)

Arrondissement	Recidive-inschatting gewogen somscore RISC	N	Verdeling binnen categorieën recidive-inschatting in procenten	
			17-24 jaar	25 jaar en ouder
arrondissement Rotterdam	mag niet berekend worden	137	13%	16%
	laag risico	266	24%	31%
	laag gemiddeld risico	259	28%	28%
	hoog gemiddeld risico	161	21%	15%
	hoog risico	116	15%	11%

arrondissement Utrecht	mag niet berekend worden	57	21%	14%
	laag risico	125	20%	49%
	laag gemiddeld risico	83	29%	21%
	hoog gemiddeld risico	44	16%	11%
	hoog risico	28	13%	5%
arrondissement Almelo	mag niet berekend worden	42	22%	14%
	laag risico	78	23%	33%
	laag gemiddeld risico	79	27%	32%
	hoog gemiddeld risico	43	18%	16%
	hoog risico	19	11%	6%
arrondissement Den Haag	mag niet berekend worden	92	14%	15%
	laag risico	217	29%	39%
	laag gemiddeld risico	173	25%	30%
	hoog gemiddeld risico	92	20%	11%
	hoog risico	54	12%	6%
arrondissement Amsterdam	mag niet berekend worden	127	23%	12%
	laag risico	270	23%	43%
	laag gemiddeld risico	179	22%	24%
	hoog gemiddeld risico	131	21%	15%
	hoog risico	62	11%	6%
overige arrondissementen	mag niet berekend worden	491	14%	15%
	laag risico	1064	22%	36%
	laag gemiddeld risico	984	29%	29%
	hoog gemiddeld risico	551	22%	13%
	hoog risico	334	14%	8%
Totaal van alle arrondissementen	mag niet berekend worden	946	16%	14%
	laag risico	2020	23%	37%
	laag gemiddeld risico	1757	27%	28%
	hoog gemiddeld risico	1022	21%	13%
	hoog risico	613	13%	8%

Bron: RISc-database, Reclassering Nederland

3.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben we gezien dat jongvolwassenen vergeleken met oudere volwassenen die in aanraking komen met justitie en de reclassering een opvallende groep vormen. Hun betrokkenheid bij criminaliteit is groter en hun contacten met politie en justitie veelvuldiger. De afgelopen jaren is dat alleen maar toegenomen. Zij hebben ook een fors aandeel in de toezichtpopulatie van de RN. Of dat aandeel is toegenomen kan niet worden vastgesteld. De leeftijdcriminaliteitscurve laat zien dat tegen het einde van de adolescentie en het begin van de jongvolwassenheid verhoudingsgewijs de meesten in aanraking komen met politie en justitie vanwege criminaliteit. De veronderstelling dat recidive bij jongvolwassenen mogelijk hoger ligt dan bij oudere volwassenen lijkt te kloppen, maar is wel lager dan bij minderjarigen. De leeftijdsgroep tot 18 jaar kent de hoogste recidive, vervolgens de jongvolwassenen

en dan de andere leeftijdscategorieën. Voorts is gebleken dat bepaalde etnische groepen verhoudingsgewijs sterker vertegenwoordigd zijn (Marokkanen, Antillianen en Surinamers), dat geldt voor zowel contacten met justitie als voor reclasseringstoezicht.

Bij jongvolwassenen wordt tweederde van de toezichten voltooid tegen ruim driekwart bij de 25-plussers. Dat gaat gepaard met bijna een kwart van de aan jongvolwassenen opgelegde toezichten die voortijdig worden beëindigd, tegenover 16% bij oudere volwassenen. Dit vormt een aanwijzing dat jongvolwassenen meer moeite hebben met het succesvol afronden van een toezichtstraject. Toezicht op jongvolwassenen met een Marokkaanse, Antilliaanse of Surinaamse achtergrond wordt vaker voortijdig beëindigd dan bij cliënten met een andere etnische achtergrond.

Het gemiddelde aantal contacten per maand is met 1,29 niet erg hoog. Dit heeft echter betrekking op de gehele looptijd van het toezicht. Er zijn geen directe aanwijzingen dat de intensiteit van het toezicht in Amsterdam groter is dan elders, althans dat laat zich niet direct aflezen uit de contactfrequentie. Overigens mag worden aangenomen dat in de eerste periode van het toezicht de contactfrequentie hoger is. Voort moet rekening worden gehouden met het feit dat de betrouwbaarheid van gegevens uit het CVS afhankelijk is van de volledigheid en nauwkeurigheid bij het registreren van gegevens door reclasseringswerkers. Dit roept de vraag op hoe goed frequentie en aard van de toezichtactiviteiten kan worden weergegeven. Het is denkbaar dat het CVS eerder een onderschatting laat zien dan een overschatting van zowel contactfrequentie als activiteiten. Daar staat tegenover dat het denkbaar is dat soms meerdere activiteiten als één activiteit worden geregistreerd. Er is echter geen reden om aan te nemen dat er op dit punt verschillen zijn tussen toezicht bij jongvolwassenen en bij oudere volwassenen.

De uitkomsten van de RISc laten zien dat het risico en sommige problemen bij jongvolwassenen groter zijn dan bij oudere volwassenen. Daarnaast valt op dat ten aanzien van de jongvolwassenen de scores in Den Haag en Amsterdam lager uitvallen. Er zijn geen concrete aanwijzingen dat de RISc bij jongvolwassenen 'slechter' meet in de zin van onderschatting of overschatting.

4 Jongvolwassenen en de reclassering: praktijkonderzoek

Het praktijkonderzoek richt zich op toezicht door RN; toezicht door de verslavingsreclassering en de reclassering van het Leger des Heils blijven, zoals eerder al is aangegeven, in deze verkenning buiten beschouwing. Het praktijkonderzoek is uitgevoerd in de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht en in de vestiging Almelo.

4.1 Werkwijze praktijkonderzoek

In de vijf regio's (Almelo, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) zijn aan de hand van semigestructureerde vragenlijsten interviews gehouden met unithoofden, beleidmedewerkers, werkbegeleiders en reclasseringswerkers van RN. Ook is in elke regio gesproken met één of twee cliënten. Voorts zijn gesprekken gevoerd met teamleiders jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg, rechters, Officieren van Justitie, medewerkers van de politie die weet hebben van procedures en ontwikkelingen rond de aanpak van jongvolwassenen, en gemeenteambtenaren die veiligheid en/of nazorg in de portefeuille hebben. In totaal konden 52 van de voorgenomen 55 interviews worden gerealiseerd (zie bijlage B voor een lijst van de geïnterviewden per regio). Tijdens de interviews met medewerkers van RN en andere ketenpartners werden in ieder geval de volgende onderwerpen aan de orde gesteld:⁷

- Ervaringen met de aanpak van jongvolwassenen, indrukken of de aanpak werkt en wat de werkzame bestanddelen van de aanpak zijn;
- Mening van ketenpartners over de samenwerking met RN op het gebied van jongvolwassenen en de eventuele meerwaarde die dit biedt;
- Aandacht voor mogelijke oververtegenwoordiging van Marokkanen en Antillianen in de groep jongvolwassenen en de betrokkenheid van andere specifieke doelgroepen;
- Aanwezigheid van justitiële en niet-justitiële trajecten en eventuele verschillen daartussen;
- De betekenis van diagnostische instrumenten van RN (RISc en Quickscan) voor de instroom in en uitvoering van toezicht van jongvolwassenen en de beoordeling daarvan.

In het navolgende worden de bevindingen per regio weergegeven. Steeds wordt ingegaan op hetgeen gezegd is over de doelgroep jongvolwassenen versus oudere volwassenen of juist jeugdige toezichtcliënten. We gaan in op de inhoud en het verloop van het toezicht, de samenwerking tussen RN en ketenpartners, gemeentelijke activiteiten en argumenten voor of tegen een aparte jongvolwassenenunit. Deze beschrijvingen worden gevolgd door een paragraaf met de opvattingen van cliënten over toezicht door RN. De paragrafen 4.7 en 4.8 gaan over de opvattingen van de geïnterviewden met betrekking tot algemene kenmerken van de doelgroep jongvolwassenen en de betekenis van de RISc in relatie tot jongvolwassenen.

Het hoofdstuk is gebaseerd op de visie van de geïnterviewden. Het is een weergave van visies en percepties vanuit het specifieke perspectief van betrokkenen. Het is daarmee geen objectieve, door alle betrokkenen gedeelde beschrijving van de situatie en gang van zaken rond en met jongvolwassenen en ook niet vanzelfsprekend representatief voor de organisaties waarbij geïnterviewden werkzaam zijn. Sommige aspecten en opvattingen zullen daarom niet door iedereen herkend worden; visies op bepaalde onderwerpen verschillen.

⁷ De volledige lijsten met onderwerpen voor de vraaggesprekken kunnen worden opgevraagd bij de onderzoekers.

4.2 Almelo

Op dit moment is er geen aparte unit voor jongvolwassenen in Almelo of speciale aandacht vanuit de gemeente voor deze groep. Jongvolwassenen worden door de geïnterviewden wel als een groep gezien die snel tussen wal en schip dreigt te vallen. De overgang van jeugdstrafrecht en jeugdreclassering naar volwassenenstrafrecht en reclassering wordt erg groot gevonden, met name door de geïnterviewden die niet bij RN werken.

4.2.1 De doelgroep jongvolwassenen

Binnen RN houdt men zich niet specifiek met leeftijdsgroepen bezig. Veeleer wordt gekeken naar wat iemand nodig heeft en op welk niveau iemand zit. Zoals een werker van RN zegt: “Wij hebben jongeren van 21 die beloond worden met een stickertje”. Hiermee wordt aangegeven dat getracht wordt maatwerk te leveren. Er is geen specifiek beleid voor jongvolwassenen. Bij alle leeftijden wordt gekeken naar niveau, capaciteiten, verstandelijke beperking, recidiverisico en type delict, zodat iedereen op het individu toegesneden toezicht en behandeling krijgt. Ook middelengebruik, etnische achtergrond en andere factoren krijgen aandacht, maar de geïnterviewden in de regio Almelo geven aan geen problematiek te kennen die direct verband lijkt te houden met de etnische achtergrond van jongvolwassenen. Er zijn wel zijn groepen jongeren met specifieke etnische achtergronden die overlast veroorzaken, maar dit verschilt per stad. Zo heeft Enschede (zuid) een groep Syrische jongeren die overlast veroorzaken, terwijl Almelo te maken heeft met een groter aantal Turkse jongeren. Bij bepaalde groepen jongeren hanteren RN Almelo of jeugdreclassering een specifieke aanpak of programma:

- PIJ-ers; zij staan onder intensiever toezicht en krijgen meer begeleiding dan reguliere toezichtcliënten;
- Harde Kern jongeren (jongeren die drie of vier keer in de fout zijn gegaan); voor hen is er het project de Twentse Omslag, ook is huisarrest gedurende zes maanden mogelijk. Dit geldt als een laatste kans. De contactfrequentie is twee tot drie keer per week, vooral in het begin. In een later stadium, als het goed verloopt, wordt de frequentie afgebouwd;
- Jongvolwassenen uit minderheidsgroepen; ITB-CRIEM. Gedurende een korte periode van drie maanden is de begeleiding heel intensief (twee tot drie keer per week contact). Dit is volgens geïnterviewden enigszins te vergelijken met de jongvolwassenenaanpak elders;
- Nachtdetentie voor jongeren; uit te voeren in een justitiële jeugdinrichting (JJI).

4.2.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen

De inhoud van reclasseringstoezicht bij jongvolwassenen wijkt niet wezenlijk af van toezicht op volwassenen die ouder zijn dan 24. Belangrijk is zorgen voor een dagbesteding; bij jongvolwassenen kan dat bijvoorbeeld in de vorm van afspraken met school. Het aanbod en de inhoud van het toezicht varieert naar behoefte. Op basis van een risicotaxatie wordt een interventiestrategie en contactfrequentie gekozen. Het is de bedoeling om in de toekomst te gaan werken met verschillende behandel- en begeleidingsmodules voor verschillende levensgebieden. Nu wordt gebruik gemaakt van de reguliere trajecten en zorgaanbieders die er voor alle reclasseringscliënten zijn. Er wordt niet met groepen gewerkt, maar individueel.

Er zijn wel reclasseringswerkers die zich vooral met jongvolwassenen bezighouden. Stimulerend en begeleidend werken is wenselijk voor alle cliënten, maar voor jongvolwassenen wordt dat extra belangrijk geacht. Werkers helpen bijvoorbeeld met het aanvragen van een uitkering, het regelen van een onderkomen wanneer de woonsituatie onhoudbaar is enzovoort. Bij volwassenen wordt sneller gezegd dat zij dergelijke dingen zelf moeten regelen. Ook moet er rekening worden gehouden met het

feit dat jongvolwassenen zich nog ontwikkelen; inherent aan hun ontwikkelingsfase is immers dat zij allerlei ontwikkelingsstappen doormaken. In dat verband moet men in staat zijn om (tijdelijke) terugval als fase in progressie te zien.

4.2.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen

Het verloop van het toezicht is heel wisselend. Werkers geven aan bij jongvolwassenen, meer dan bij ouderen, voortdurend te moeten blijven motiveren. De risico's op terugval nemen toe wanneer jongeren niet mee willen werken; zij worden dan ongrijpbaar. Jongvolwassenen zijn vaak niet gemotiveerd en verschijnen daarom niet, of komen afspraken niet na. Sommige jongvolwassenen zijn wel gemotiveerd en blij dat zij gepakt zijn. Door de extra ondersteuning lukt het hen om bijvoorbeeld school af te maken. Toezichtprocedures zijn overigens hetzelfde voor jongvolwassenen en volwassenen en dus niet afhankelijk van leeftijd.

Het verloop van toezicht op jongvolwassenen is niet wezenlijk anders dan het verloop van toezicht op volwassenen. Er wordt bij jongvolwassenen wel anders gehandeld als het toezicht moeizaam verloopt. Voordat toezicht wordt 'teruggestuurd' omdat een jongere onvoldoende meewerkt of zich niet aan de afspraken houdt, kan als tussenstap een gesprek worden ingelast met de Officier van Justitie. In zo'n gesprek wordt nog eens extra gewaarschuwd en een laatste kans geboden. Dergelijke gesprekken vinden vrijwel nooit plaats met volwassen toezichtcliënten.

Het verloop van toezicht is ondermeer afhankelijk van de motivatie van de cliënt en de uitvoerbaarheid van de gestelde doelen. Bij jongvolwassenen beoordeelt een reclasseringswerker of zij in staat zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen, hoe het staat met de motivatie en op welke wijze toezicht en intensiteit van toezicht daar op gericht moeten zijn. Dat proces geldt echter ook voor andere toezichtcliënten. Er worden geen registraties van problemen bijgehouden. Als er problemen zijn tussen werker en cliënt worden die onderling opgelost. Lukt dat niet dan wordt de cliënt overgedragen aan een andere werker, of wordt het toezicht voortijdig beëindigd. Er is geen contact met andere regio's over problemen of successen.

4.2.4 Samenwerking ketenpartners

De geïnterviewden geven aan dat door de verschillende ketenpartners veel extra stappen worden gezet, zodat de jongere maximaal betrokken raakt. Men vindt het belangrijk om goed te investeren in mensen die aan het begin van hun volwassenheid staan. De Raad voor de Kinderbescherming is, bij minderjarigen, verantwoordelijk voor de vroeghulp. Zij voeren doorgaans het Basisraadsonderzoek (BARO) uit om vast te stellen wat er met de jongere aan de hand is, hoe het gezin functioneert en wat de hulpverleningsgeschiedenis is, en stellen vervolgens een advies op. Na een half jaar wordt het plan van aanpak geëvalueerd en bijgesteld. Aan het einde wordt de BARO nog een keer afgenomen. Vanaf 18 jaar neemt RN de cliënt over, doet de evaluatie en stelt het begeleidingsplan zo nodig bij.

Jeugdreclassering en Raad voor de Kinderbescherming menen dat bij terugmelden van toezicht een jongere eigenlijk 'opgegeven' wordt. RN is hier minder terughoudend in; zij zien terugmelden soms als hulpmiddel om duidelijk te maken waar grenzen liggen. Als tussenstap kan het eerder genoemde gesprek met de Officier van Justitie een goed hulpmiddel zijn. Overigens wordt opgemerkt dat jongvolwassenen tussen wal en schip vallen, omdat er te weinig voorzieningen echt gericht zijn op jongvolwassenen. Er is een omslagpunt wanneer de leeftijd van 18 jaar wordt bereikt. Cliënten gaan van jeugdreclassering met de nadruk op begeleiding naar de 'hardere' en meer op voorkomen van recidive gerichte reclassering voor volwassenen. Beter zou het zijn om van jeugdreclassering en reclassering één organisatie te maken, zodat iemand als hij 18 jaar wordt niet hoeft te worden overgedragen, zo wordt gesteld.

Er wordt door RN samengewerkt met GGZ, forensische instellingen voor gedragsbeïnvloeding en instellingen voor mensen met een beperking zoals bijvoorbeeld de William Schrikker Groep. Deze instellingen zijn er niet specifiek voor jongvolwassenen, maar er worden veel toezichtcliënten naar doorverwezen. RN is niet in staat zelf alle noodzakelijke deskundigheden en behandelingen te bieden. De samenwerking met deze instellingen verloopt over het algemeen naar tevredenheid.

In 2006 is er een jongvolwassenenoverleg (Jovo-overleg) gestart, omdat RN een apart afstemmingsoverleg voor jongvolwassenen wilde. Daaraan namen ook de Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, Openbaar Ministerie, politie, Tactus (verslavingsreclassering) en GGZ deel. De doelgroep werd omschreven als jongeren van 16 tot en met 24 jaar, die nog geen zeer actieve veelplegers zijn, met een ruimere insteek als dat nodig geacht werd. Het Jovo-overleg had als doel de overgang van toezicht minderjarigen naar toezicht meerderjarigen makkelijker te maken op basis van overleg op casusniveau. Volgens de geïnterviewde medewerkers van RN nam dit overleg na enige tijd steeds meer de vorm van een veelplegersoverleg aan. Het schrijven van plannen van aanpak en dergelijke kostte naar de mening van RN veel tijd zonder dat daar vergoeding tegenover stond. Omdat het oorspronkelijke doel van het Jovo-overleg – een ‘warme’ overdracht – niet meer werd gediend, besloot RN dit overleg af te blazen.

4.2.5 Gemeentelijke activiteiten

De gemeente is betrokken bij het Veiligheidshuis, dat er overigens niet speciaal voor jongvolwassenen is. De gemeente is verder verantwoordelijk voor de nazorg. Nazorg is verplicht gesteld voor alle jongeren die in een JJI geplaatst zijn. Zodra die de inrichting verlaten, moet er een passend plan zijn gemaakt. Dit gebeurt in het Netwerk- en Trajectberaad. De gemeente kan hierbij gebruik maken van verschillende voorzieningen, potjes en trajecten. De gemeente financiert zaken die voor de (jeugd)reclassering niet rechtstreeks toegankelijk zijn, zoals bijvoorbeeld zeilschip de Tukker (een project bedoeld om jongeren allerlei vaardigheden aan te leren). Meestal lukt het dankzij deze verschillende mogelijkheden om passende hulp te bieden. De gemeente springt eventueel financieel bij als iets niet te regelen is op een andere manier. De gemeente doet dit, omdat men er belang bij heeft dat een jongere op een goede manier integreert. Reclasseringwerkers en andere jongerenwerkers geven aan dat het goed zou zijn als er voorzieningen als buurthuizen zouden zijn waar jongeren en jongvolwassenen samen kunnen komen in plaats van op straat te hangen.

In het kader van nazorg wordt RN Almelo regelmatig door de verschillende gemeenten in de regio ingeschakeld, omdat zij de kennis en ervaring hebben om daar mee om te gaan. Enkele geïnterviewden geven aan dat het in dergelijke gevallen vaak over kosten gaat. De gemeenten vinden dat de diensten van RN duur zijn. Overigens verschilt het sterk per gemeente hoe vaak RN ingeschakeld wordt en hoe gemakkelijk dit te regelen is.

4.2.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit

Zoals gezegd is er in Almelo geen aparte jongvolwassenenunit. Door de verschillende geïnterviewden wordt aangegeven dat jongvolwassenen wel een actueel thema vormen in Almelo. Zij zijn van mening dat niet voor iedere jongvolwassene de kalenderleeftijd moet worden gehanteerd, sommige volwassenen functioneren op het niveau van een 15- of 16-jarige. Verschillende partijen zouden het interessant vinden om te kijken of de rechtspraak daar ook op aan te passen zou zijn.

De geïnterviewde rechter en Officier van Justitie geven aan dat jeugd als een speerpunt van beleid wordt gezien. De rechtbank kijkt niet alleen naar het juridische aspect, maar ook naar andere levensgebieden. Rechtbank, Officier van Justitie, Raad voor de Kinderbescherming en jeugdreclassering vinden dat zij een bijzondere, integrale aanpak van de jeugd kennen. Maar als de leeftijd van 18 jaar (en in sommige gevallen 17,5) wordt bereikt, bekruipt hen het gevoel dat een jongere aan hun aandacht

ontglipt en alleen het juridische aspect overeind blijft. Het jeugdstrafrecht zou toegankelijker moeten zijn voor jongvolwassenen die qua ontwikkelingsniveau achterblijven. Als jongeren functioneren op een laag niveau, bijvoorbeeld door een verstandelijke beperking of wanneer zij achterlopen vergeleken bij hun leeftijdgenoten, dan zou de integrale aanpak van kracht moeten blijven tot in ieder geval 21 jaar. Geïnterviewden geven overigens aan dat zij onvoldoende zicht hebben op de toezichtactiviteiten van RN om een uitspraak te doen over hun aanpak van jongvolwassenen.

Het zou volgens geïnterviewden van RN heel goed kunnen werken om gespecialiseerde jongvolwassenenunits te hebben. In zulke units moet de case-load laag zijn voor de werker, moet er begrip zijn voor ontwikkelingen en jongvolwassenenproblematiek en veel aandacht zijn voor de sociale omgeving van de jongvolwassenen. Daarnaast is het van belang dat er instellingen zijn met speciale behandel mogelijkheden en –expertise voor jongvolwassenen, zodat trajecten goed op elkaar aansluiten. Dat alles zou erin kunnen resulteren dat in de primaire behoeften van jongvolwassenen wordt voorzien. Er zou per district een aparte jongvolwassenenunit moeten zijn waar jongvolwassenen intensief toezicht en de juiste behandeling krijgen door deskundige werkers. De kosten hiervan zullen hoog zijn, omdat de case-load lager zou moeten zijn per werker. Maar als dit wordt afzet tegen het resultaat van het intensieve toezicht voor de maatschappij, dan levert het volgens geïnterviewden veel op (verblijf in een gevangenis is duur, evenals een uitkering). Aangegeven wordt dat één geïntegreerde reclassering voor zowel jeugd als volwassenen de overgang tussen jeugd en volwassenenstrafrecht soepeler zou maken en veel voordelen kan hebben. De geïnterviewden achten één aanpak voor jeugd en (jong)volwassenen wenselijk en uitvoerbaar als er aparte units georganiseerd worden, waarbij alle ketenpartners een rol spelen.

De regio Almelo beslaat een groot deel van Midden en Oost Nederland. Er zijn veel verschillende partijen waarmee rekening moet worden gehouden en waarmee moet worden samengewerkt. Het is daardoor niet eenvoudig om overal een identieke specifieke werkwijze te implementeren. De vestigingen zijn er vaak te klein voor; het is niet haalbaar om werkers uitsluitend jongvolwassen cliënten te laten begeleiden. Doordat er zoveel verschillende gemeenten betrokken zijn bij bijvoorbeeld nazorg, is het lastig om een eenduidig en eenvormig beleid te organiseren.

In de meeste interviews komt dus naar voren dat de uitgestrektheid van de regio een belemmering vormt om apart beleid voor jongvolwassenen te organiseren, hoewel de meeste geïnterviewden aangeven dat zij jongvolwassenen als een categorie zien die een speciale en intensievere aanpak nodig heeft. Zoals een geïnterviewde het verwoordde: “Dan valt misschien met een minimale investering een maximaal resultaat te bereiken, omdat zij op een kruispunt in hun leven staan en op die manier een zetje in de goede richting kunnen krijgen”.

4.3 Amsterdam

Amsterdam was de eerste regio met een aparte jongvolwassenenunit. Bijna drie jaar geleden is de jongvolwassenenunit van start gegaan. Daar zijn veel nieuwe mensen voor aangenomen, onder andere mensen die vroeger bij Bureau Jeugdzorg werkten. De unit bestaat momenteel uit 18 medewerkers en wordt nog verder uitgebreid.

4.3.1 De doelgroep jongvolwassenen

Binnen de doelgroep jongvolwassenen worden veel subgroepen onderscheiden: Harde Kern-jongvolwassenen, PIJ-ers, first offenders, reguliere klanten, veelplegers, potentieel jeugdige veelplegers en jongvolwassen LVG-ers (jongvolwassenen met een verstandelijke beperking). De Harde Kern-jongvolwassenen krijgen de eerste drie maanden elektronisch toezicht. Naast deze subgroepen worden ook de ISD-ers en ISD+ers genoemd.

Het merendeel van de jongvolwassen cliënten is Surinaams. Marokkanen zijn relatief sterk vertegenwoordigd in de Harde Kern. Er is geen speciale aandacht of aparte aanpak voor deze laatste groep, maar door de 'Donnergelden' zijn er wel meer mogelijkheden om ze te begeleiden.

Om in de jongvolwassenenunit te komen moet de jongvolwassene de leeftijd van 18 t/m 24 jaar hebben, maar in sommige gevallen mogen 17-jarigen ook instromen. Voor de Harde Kern-jongeren zijn er aparte jongvolwassenenrapporteurs. Zij hebben één keer in de twee weken casuïstiekoverleg samen met medewerkers toezicht.

4.3.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen

Toezicht op jongvolwassenen is volgens de geïnterviewden van RN voor elke cliënt intensief van aard, ook bij jongvolwassenen met een minder hoog risico. Daarin onderscheidt het toezicht zich van dat van de 24-plussers. Bij deze laatste groep is de intensiteit vooral afhankelijk van de uitkomst van de RiSc. Uitgangspunt bij de jongvolwassenen is dat gedurende de eerste drie tot zes maanden van het toezicht wekelijks contact plaatsvindt tussen de werker en cliënt. In de praktijk blijkt dit niet altijd makkelijk te realiseren.

Jongvolwassenen kunnen net alle volwassen cliënten gebruik maken van interventies als arbeidsvaardigheidstraining, cognitieve vaardigheidstraining, budgetteringstraining en training huiselijk geweld. Wel wordt bij de jongvolwassenen meer outreachend gewerkt. Dit gebeurt ondermeer door mee te gaan naar instanties, op huisbezoek te gaan, toenadering te zoeken, veel moeite te doen om in hun leefwereld te treden, structuur te geven en door specifieke mogelijkheden voor deze doelgroep te zoeken. Bovendien wordt bij de jongvolwassenen er extra bovenop gezeten. Zo gaan begeleiders van de Harde Kern-jongvolwassenen mee fitnessen om het gesprek 'één op één' beter op gang te krijgen. Daarnaast zijn de begeleiders 24 uur per dag bereikbaar.

Bij aanvang van het toezicht wordt er een toezichtovereenkomst afgesloten en moet de cliënt eventueel deelnemen aan een gedragsinterventie. Verder wordt er gekeken naar dagbesteding, financiën, inkomen, schulden en soms ook huisvesting. Vaak wordt op basis van dezelfde culturele of etnische achtergrond een werker gezocht. De intensiteit van het toezicht is bij jongvolwassenen hoger. Deze standaard intensieve aanpak geldt in ieder geval in de beginperiode, maar kan als het toezicht goed verloopt afnemen. Bepaalde interventies kunnen toegepast worden om bepaalde denkpatronen en gedragingen te veranderen. Dit gebeurt in kleine stapjes waarbij steeds de juiste balans wordt gezocht tussen controle en begeleiding.

Belangrijke instellingen waar jongvolwassenen behandelingen volgen zijn de forensische kliniek De Waag, de Dienst Werk en Inkomen van de gemeente, instellingen voor begeleid wonen, Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT), andere voorzieningen van Spirit (een grote jeugdzorg aanbieder in Amsterdam) en de William Schrikker Groep. RN is casemanager en zet deze zorgaanbieders in waar het mogelijk en nodig is. Dit is essentieel voor toezicht, aangezien RN niet alle betreffende kennis in huis heeft (bijvoorbeeld in schuldhulpverlening en gespecialiseerde behandeling).

4.3.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen

Het begin van het toezicht wordt vaak gekenmerkt door een strijd tussen de reclasseringwerker en de jongvolwassene. Zo moet eenieders rol nog duidelijk worden, moet men elkaar nog accepteren en moet de cliënt leren zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen. Na verloop van tijd komt men in rustiger vaarwater, of heeft de cliënt zich onttrokken aan het toezicht. De werkers worden over het algemeen beschouwd als enthousiast, ervaren en geduldig. Zij maken gebruik van elkaars expertise en hebben veel casuïstiekoverleg. Daarnaast vindt er overleg plaats met werkbegeleiders en de unitmanager. Niet alles verloopt echter zonder problemen. Als een cliënt bijvoorbeeld werk heeft, blijkt het vaak moeilijk om hem aan het werk te houden. Gesteld wordt dat het belangrijk is om de cliënt achter zijn broek aan te

blijven zitten en doorgaans werpt dit zijn vruchten af. Andere problemen doen zich voor rond huisvesting, wachtlijsten, een te hoge case-load en het feit dat cliënten vaak niet komen opdagen. Wat ook minder goed verloopt zijn de overdrachten van Bureau Jeugdzorg (BJAA). BJAA levert niet altijd volledige dossiers aan en na de overdracht is vaak geen sprake meer van overleg tussen beide instanties.

Aangezien Amsterdam erg uitgestrekt is, wordt geopperd om meerdere filialen verspreid over bepaalde stadsdelen (Zuidoost, West) in te richten. Zo komt men meer in de eigen omgeving van de jongvolwassene terecht. De registratie van problemen wordt in CVS gedaan. Het wordt als taak van de beleidsafdeling van RN gezien om deze signalen op te pikken en hier iets mee te doen, aangezien genoemde problemen volgens de geïnterviewden ook in andere plaatsen voorkomen.

4.3.4 Samenwerking ketenpartners

In Amsterdam wordt samengewerkt met veel verschillende ketenpartners en instanties. Het is daarom belangrijk dat de betrokken partijen goed afgestemd zijn op elkaar. Het moet duidelijk zijn wie de regie in handen heeft en hoe de taakverdeling er uit ziet. De samenwerking gaat overigens al een heel stuk beter dan voorheen, zo is de opvatting. De diverse instanties hebben verschillende belangen, opleidingen, mentaliteit en werkcultuur. De gemeente geeft aan meer de regie te willen voeren. Veel ketenpartners geven aan dat ze met korte lijnen willen werken in een klein kernteam. De samenwerking tussen RN en het Openbaar Ministerie wordt nauwer en er is meer overleg over terugmeldingen. Daarnaast geeft de politie aan dat ze meer samenwerking willen met RN en meer op de hoogte gehouden willen worden als een jongere eenmaal in een reclasseringstraject zit. Op dit moment is er nauwelijks of geen wederzijdse communicatie en zijn de lijntjes niet kort genoeg. Problemen en successen in de samenwerking met de ketenpartners worden niet structureel regio-overstijgend besproken.

4.3.5 Gemeentelijke activiteiten

Er zijn 'Donnergelden' voor Marokkaanse jongeren beschikbaar. Ook voor Harde Kern-jongeren is er extra subsidie. Projecten die geïnitieerd en gefinancierd worden vanuit de gemeente zijn de Uitdaging, Terug naar de Basis Aanpak (Van Wouwgroep), Aanpak Overlast Probleemgezinnen (een samenwerking met gezincoaches) en Goal (Dienst Maatschappelijk Ontwikkeling). Als een jongvolwassene in de vrijwillige nazorg komt dan wordt dit gedeeltelijk gefinancierd door de gemeente. Tevens subsidieert de gemeente Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT), dat wordt uitgevoerd door Spirit. Het gaat per jaar om 34 trajecten met een financiële omvang van 418.000 euro. Voor veelplegers zijn ook verschillende gelden beschikbaar, welke vallen onder Zorg en Samenleving (1 miljoen per jaar). De focus van de gemeente is vooral gericht op minderjarigen. Voorts financiert de gemeente de nazorg van ISD-ers, welke is uitbesteed aan de GGD. Geïnterviewden menen dat het belangrijk is dat de doelgroep jongvolwassenen nog meer in beeld komt bij de gemeente. Zo zou de RN graag zien dat de gemeente meer geld beschikbaar stelt zodat meer personeel ingezet kan worden. Het zou volgens hen goed zijn als de gemeente samenwerkt met RN om de ouders van de cliënten te motiveren mee te werken aan het traject van de jongvolwassene.

4.3.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit

In de jongvolwassenenunit zitten alleen toezichthouders; zij zijn gespecialiseerd in de doelgroep jongvolwassenen. Ondanks dat de adviseurs verdeeld zijn over de reguliere units, houden bepaalde adviseurs zich wel specifiek bezig met bepaalde subgroepen van de jongvolwassenen. Soms wordt de aansluiting met de adviseurs gemist, omdat zij geen deel uitmaken van de jongvolwassenenunit.

Als voordeel van de jongvolwassenenunit wordt genoemd dat alle kennis en kunde bij elkaar in één unit samen komt, waardoor er geen versnippering van kennis plaats vindt. Ook de ketenpartners weten

hierdoor de unit beter te vinden want er is één vaste plek. De jongvolwassenenunit is ook goed voor het netwerk en de profilering naar buiten. Wel vraagt men zich af of hierdoor andere specifieke doelgroepen mogelijk onvoldoende in beeld komen. Daarnaast is er misschien sprake van minder uitwisseling van kennis en ervaring over verschillende doelgroepen. De doelgroep jongvolwassenen in Amsterdam is erg groot waardoor mogelijk de unit nog verder moet worden uitgebreid.

Over de uitkomsten en de opbrengsten van de aparte jongvolwassenenunit in vergelijking met andere vormen van toezicht kunnen nog geen uitspraken worden gedaan. Wel signaleren de medewerkers verbeteringen in de aanpak zoals een snelle start, minder uitval en minder vaak negatieve beëindiging. Tegelijkertijd wordt naar voren gebracht dat bij cliënten ouder dan 25 jaar meer toezichten positief worden afgerond. Het toezicht op jongvolwassenen kost meer vanwege de lagere case-load. Toch kunnen de kosten op termijn lager uitvallen en de opbrengsten hoger zijn, omdat jongvolwassenen vaak voor meer delicten verantwoordelijk zijn dan 24-plussers en een afname van delictgedrag dus meer oplevert.

4.4 Den Haag

De vestiging van Reclassering Nederland in Den Haag kent sinds september 2008 een jongvolwassenenunit. Er zijn twaalf werkers die zich bezig houden met toezicht op jongvolwassenen.

4.4.1 De doelgroep jongvolwassenen

Door de verschillende geïnterviewden wordt de doelgroep jongvolwassenen omschreven als jongeren vanaf 17,5 tot en met 24 jaar. Veel jongeren worden overgedragen vanuit jeugdzorg (jeugdreclassering) als zij 17,5 jaar oud zijn. Zij worden dan verder begeleid door RN. Dat gebeurt als jeugdzorg inschat dat een jongere beter op zijn plaats is bij RN of als een jongere 18 is geworden. RN ziet alle jongeren tussen de 17,5 tot en met 24 jaar als jongvolwassenen. De scheiding op leeftijd staat vast en wordt niet flexibel toegepast. Een verdachte of dader kan in het kader van reclasseringstoezicht of toezicht bij schorsing voorlopige hechtenis een (Intensieve) Aanpak Jongvolwassenen opgelegd krijgen. De intensieve aanpak geldt voor jongvolwassenen die op de jongvolwassenenlijst van het Openbaar Ministerie staan. Dit is een lijst van jongeren van 18 tot en met 23 jaar die minimaal vijf en maximaal tien processen-verbaal op hun naam hebben staan.

Er is geen specialisatie binnen de jongvolwassenenunit; alle jongvolwassenenwerkers werken met alle categorieën jongvolwassenen. Den Haag kent geen specifiek beleid voor speciale doelgroepen of bepaalde etnische groepen. Jongvolwassenen met een verstandelijke beperking zijn er wel, maar dit blijkt vaak pas gaandeweg het toezicht. Er zijn tot nog toe geen groepen met een bepaalde etnische achtergrond die voor problemen zorgen. Wel zijn er signalen dat de groep veelplegers veranderd zou zijn; dat er steeds meer Marokkanen zijn die problemen veroorzaken in onder andere Den Haag. Daar wordt met medewerking van RN momenteel onderzoek naar gedaan.

Binnen RN gaan veelplegende jongvolwassenen naar de unit Specials; zij komen dus niet bij de jongvolwassenenunit terecht. Een aparte groep zijn de overlastgevende groepen, dat zijn jongeren die niet per se bij RN terecht komen vanwege een delict, maar eerder door het veroorzaken van overlast. Zij komen bij reclassering terecht vanwege het beleid van RN met politie, gemeente en andere partners om dergelijke probleemgroepen aan te pakken.

4.4.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen

Het streven is om alle cliënten die onder toezicht staan van RN de eerste twee maanden wekelijks te spreken, daarna neemt frequentie als dat verantwoord ingeschat wordt af. Bij jongvolwassenen wordt geprobeerd om zo vaak als nodig is contact te hebben, minimaal één keer per week maar soms ook

twee of drie keer per week. Jongvolwassenen worden ook vaker gebeld om ze te herinneren aan afspraken en zij krijgen meer begeleiding in de zin van 'aan het handje meenemen' naar school, sociale dienst, e.d. Zij worden minder snel teruggestuurd; werkers stellen zich minder rigide op. Dat houdt in dat jongvolwassenen niet na het reguliere 'twee maal niet verschijnen' retour gestuurd worden naar het Openbaar Ministerie. Werkers proberen vaker te bellen, zoeken meer contact met familie en ondernemen ook op andere manieren meer pogingen tot het krijgen van contact met de jongere.

Reclasseringswerkers geven aan dat de doelen die gesteld worden bij het toezicht vaak anders zijn bij jongvolwassenen dan bij ouderen. Jongvolwassenen hebben vaak problemen op het gebied van scholing en arbeid, bij financiën, in relaties met ouders en het sociaal netwerk. Ook huisvesting is vaak een probleem, vooral als een jongere niet meer thuis kan wonen. De situatie is bij volwassenen wat stabiel. Jongvolwassenen hebben in deze fase van hun leven extra sturing en begeleiding nodig om in stabiel vaarwater te komen. Zij zijn makkelijker beïnvloedbaar en laten zich meer leiden door de invloed van hun vrienden. Er wordt outreachender gewerkt door de werkers bij de jongvolwassenenunit van RN. Een jaar na de start van deze unit wordt bij RN geconstateerd dat de ene werker geschikter is om met jongvolwassenen te werken dan de andere. Het vergt andere vaardigheden van werkers. Werkers moeten daarom speciaal voor de jongvolwassenenunit geselecteerd worden om de aanpak goed te laten slagen.

Verschillen met jeugdreclassering zijn volgens de geïnterviewden binnen en buiten RN dat volwassenenreclassering wat strenger en harder optreedt dan de jeugdreclassering, en wat minder contact heeft met de ouders. Het contact met de ouders loopt meer via de jongere, ook omdat deze na zijn 18e zelf toestemming moet geven. Bij jeugd onder de 18 jaar is er automatisch contact met ouders.

Opgemerkt wordt dat de unit Diagnose en Advies het erg druk heeft, waardoor de RISc vaak niet op tijd wordt uitgevoerd. Het komt voor dat jongeren maanden moeten wachten op een RISc-afname. Het zou goed zijn als de RISc afgenomen wordt door mensen die veel ervaring hebben met jongvolwassenen; dat komt de kwaliteit van de diagnose ten goede. Er wordt dan meer aandacht besteedt aan kenmerken die specifiek zijn voor jongvolwassenen; het risicoprofiel wordt beter. Nu wordt het kwaliteitsverschil groot gevonden. De kwaliteit van de RISc lijkt wel beter te worden, omdat de resultaten van de RISc besproken worden met de werkbegeleider van de jongvolwassenenunit.

4.4.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen

Eerder genoemde jongvolwassenenlijst van het Openbaar Ministerie werkt minder goed dan mogelijk zou zijn. De instroom is veel minder groot dan verwacht. De geïnterviewden van RN zijn van mening dat er veel jongvolwassenen niet op staan die toch baat kunnen hebben bij de aanpak. Allen RN heeft een specifieke jongvolwassenenaanpak. Het Leger des Heils heeft daar niet genoeg capaciteit voor. Palier, de forensische verslavingszorg, heeft een persoonsgerichte aanpak en geeft aan daarom geen behoefte te hebben aan aparte aanpak. Door de zogenoemde Bilthoven-criteria waarmee toezichten verdeeld worden, gaan jongvolwassenen als ze verslaafd zijn naar Palier en als zij dakloos zijn naar het Leger des Heils. De overigen gaan naar RN. Daardoor krijgt RN niet alle jongeren van de jongvolwassenenlijst van het Openbaar Ministerie binnen. Soms vindt Bureau Jeugdzorg, in overleg met de Raad voor de Kinderbescherming, dat een jongere beter af zou zijn bij RN, maar beslist de Balie dat vanwege verslaving een jongere toch bij Palier hoort.

De jongvolwassenenaanpak kan bij jongeren die op de jongvolwassenenlijst van het Openbaar Ministerie staan uitgebreid worden met een elektronisch controlemiddel (elektronisch toezicht). Van dit middel werd bij de start van de jongvolwassenenaanpak verwacht dat het goede toepassingsmogelijkheden zou hebben bij de doelgroep jongvolwassenen, vooral bij hen die structureel delictgedrag beginnen te vertonen. Elektronische controle zou meer opvoedkundig ingezet kunnen worden dan bij volwassenen om jongvolwassenen structuur te bieden en de controlerende rol bij de

ouders weg te nemen. Tot op heden is deze vorm van controle echter slechts in enkele gevallen toegepast.

Bij jongeren gebeurt het vaak dat toezicht door een enkele gebeurtenis ineens kan omslaan van redelijk stabiel verlopend naar zich niet meer aan afspraken houden. Daarom wordt het bij jongvolwassenen belangrijker gevonden dan bij ouderen om gedurende de gehele toezichtperiode goed te blijven volgen hoe het met een jongere gaat en hoe deze zich ontwikkelt.

In casuïstiekbesprekingen komen problemen of juist goede aanpakken ter sprake. Er vinden soms interne evaluaties plaats van de manier van werken in de jongvolwassenenunit. De werkers geven aan daar behoefte aan te hebben; het is een jonge en relatief onervaren unit. De werkers ervaren onderling steun aan elkaar en zijn op de hoogte van elkaars werk en problemen. Daardoor kunnen andere werkers overnemen of inspringen wanneer zich problemen voordoen.

4.4.4 Samenwerking ketenpartners

Er zijn afspraken over de aanpak van jongvolwassenen tussen RN en het Openbaar Ministerie, Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, de politie en de gemeente over de voorwaarden van de aanpak. Ook wordt gebruik gemaakt van forensische zorg zoals geboden door het Palmhuis, Palier en De Waag, maar dit is niet specifiek voor jongvolwassenen. De geïnterviewden hebben het gevoel dat deze samenwerking en de afspraken voor alle partijen duidelijk zijn.

Er is weinig overleg of samenwerking met andere regio's over jongvolwassenen. Door tijdgebrek en praktische problemen is er weinig uitwisseling met andere jongvolwassenenunits of vestigingen. De indruk bestaat dat er extern, dat wil zeggen bij bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie of de Raad voor de Kinderbescherming, waardering is voor de jongvolwassenenunit, maar dat intern, binnen de RN, vaak het belang van een aparte unit verdedigd moet worden. Gemeend wordt dat er weinig samenwerking is tussen de verschillende units en reclasseringsorganisaties.

4.4.5 Gemeentelijke activiteiten

Veel overlegvormen met partners van RN moeten in het Veiligheidshuis plaats gaan vinden. Omdat dit ten tijde van het onderzoek van start is gegaan, is nog niet te zeggen of en hoe het Veiligheidshuis het werken met jongvolwassenen precies gaat veranderen.

De financiering van de jongvolwassenenunit komt van het Ministerie van Justitie. Er is speciale financiering van de gemeente, maar die gaat naar de unit Specials, de unit die zich met bijvoorbeeld veelplegers bezig houdt; daar kunnen ook jongvolwassen veelplegers onder vallen.

Andere initiatieven van de gemeente zijn bijvoorbeeld het Jongeren Interventie Team (JIT) en het Jeugd Toezicht Team (JTT). Het JIT geeft vrijwillige begeleiding aan jongeren. Het JTT is een samenwerking van politie en jongerenwerk; zij geven jongeren een dagbesteding en richten zich ook op overlastgevende groepen. Jongeren die hiervoor niet in aanmerking komen, worden in het overleg overlastgevende jongeren besproken en kunnen op die manier bij RN terecht komen.

4.4.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit

Alle geïnterviewden vinden het belangrijk dat er speciale aandacht is voor jongvolwassenen, omdat zij in een ontwikkelingsfase zitten die een aparte aanpak nodig maakt. De jongvolwassenenunit is een jaar geleden van start gegaan om een aantal redenen. Het Openbaar Ministerie vroeg om een aparte aanpak van jongvolwassenen, omdat geconstateerd werd dat zij tussen wal en schip vallen. Er was overbrugging nodig van jeugd naar volwassenen. Vanuit Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming was er ook een roep om een speciale aanpak, omdat het een lastige groep betreft. Werkers hebben aangegeven zich meer te willen specialiseren omdat zij het een speciale groep vonden.

De werkers hebben nu een case-load die vrij zwaar is. Er is geen extra geld beschikbaar, maar er wordt wel van hen verwacht dat ze meer moeite doen voor jongvolwassenen. Ook zijn er allerlei overleggen met bijvoorbeeld de gemeente waar medewerkers van de jongvolwassenenunit aanwezig zijn. Daar zou meer tijd voor moeten komen. Nu wordt voor de jongvolwassenenunit de reguliere aanpak van toezichtcliënten opgerekt, waardoor de begeleiding van jongvolwassenen intensiever kan zijn. Dit vergt extra veel inspanning van de werkers, zonder dat er verlaging van het aantal cliënten tegenover staat.

Binnen de Jovo-unit is men van mening dat álle jongvolwassenen in de jongvolwassenenunit terecht zouden moeten komen en jongvolwassen veelplegers dus niet bij de unit Specials. Dat zou het organisatorisch makkelijker kunnen maken om bijvoorbeeld extra projecten voor deze doelgroep te starten. Ook bij de gemeente wordt regelmatig een probleem met jongvolwassenen geconstateerd; dit komt in de veiligheidsoverleggen naar voren. Daar zou makkelijker aandacht en geld voor kunnen komen als de jongvolwassenenunit uitgebreid kan worden.

4.5 Rotterdam

Rotterdam heeft geen speciale unit voor jongvolwassenen. Van een aparte jongvolwassenenunit wordt door geïnterviewden van RN geen meerwaarde verwacht, omdat er nu al sprake is van kennisdeling onderling en de jongvolwassenen al naar speciale trajecten worden doorverwezen. Wel wordt het een goed idee gevonden om jongvolwassenen als een specifieke en aparte doelgroep aan te merken.

4.5.1 De doelgroep jongvolwassenen

In Rotterdam bestaat de doelgroep jongvolwassenen uit jongeren in de leeftijd van 18 t/m 23 jaar. Subgroepen daarbinnen zijn de veelplegers en de groep overlastgevende en criminele Antillianen. Beide groepen krijgen specifieke aandacht en bij de laatstgenoemden wordt daarvoor samengewerkt met de gemeente Rotterdam en andere maatschappelijke instanties. Door de geïnterviewden wordt hierbij aangegeven dat deze samenwerking momenteel wat versnipperd plaatsvindt.

Rotterdam kent de Persoonsgebonden Aanpak (PGA) Antillianen, waarbij RN in de aanpak van Antillianen samenwerkt met de gemeente. Jongvolwassen Antillianen onderscheiden zich van volwassen Antillianen en andere jongvolwassenen, doordat zij meer geweldsdelicten plegen. De indruk van de geïnterviewden is dat delicten en motieven veranderen als iemand ouder wordt naar meer vermogens- en drugsgerelateerde delicten. Rotterdam heeft naast de PGA Antillianen, een PGA Veelplegers en een PGA Jeugd.

Volgens politie en justitie is er een groot gat tussen de 18-minners die zij kennen vanuit de PGA Jeugd en de jongvolwassenen met wie zij vervolgens als veelplegers te maken krijgen. Zij pleiten dan ook voor een doorlopende informatievoorziening ten behoeve van een soepelere overgang van de 18-minners naar de jongvolwassenen. Om dit te bewerkstelligen wordt zodra een jongere uit de PGA Jeugd 18 jaar wordt (met minimaal twee delicten op zijn naam, waarvan minimaal één in het pijljaar), een seintje gegeven aan het Openbaar Ministerie dat het om een jongvolwassene gaat. Zodra deze een delict pleegt, wordt dit besproken met RN, zodat RN informatie kan inwinnen bij jeugdreclassering over zijn of haar voorgeschiedenis. De jeugdreclassering wordt daarom ook aangemerkt als een belangrijke ketenpartner als het gaat om het succesvol aanpakken van de problematiek rondom jongvolwassen delinquenten.

4.5.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen

In het kader van het toezicht op jongvolwassenen gaat er geen specifieke aandacht uit naar bepaalde etnische groepen, maar cultuur en groepsdruk worden wel meegenomen in de begeleiding indien dit

van belang is. Op basis van de in kaart gebrachte risicofactoren, wordt er een passend traject uitgestippeld. Jongvolwassenen krijgen in Rotterdam geen intensiever toezicht vanwege hun leeftijd. De mate van intensiteit wordt bepaald aan de hand van de inschatting van het recidiverisico volgens de indeling op basis van het Redesign Toezicht model.

Bij jongvolwassenen ligt de nadruk, meer dan bij 24-plussers, op het tot stand brengen van gedragsverandering door middel van trainingen. Zij zijn meer beïnvloedbaar dan volwassenen. Het accent wordt gelegd op het nog aanwezige toekomstperspectief om toe te leiden naar een opleiding of werk. Volgens een werker wordt bij een jongvolwassene bekeken “..wat heeft hij tot nu toe gedaan, wat is er nog voor hem weggelegd en dat in combinatie met zijn motivatie”. Dat geldt ook voor oudere volwassenen, maar de nadruk kan bij jongvolwassenen anders liggen. Er wordt door de werkers meer tijd en energie geïnvesteerd op gebied van school, arbeid etc.; “..je probeert je eigen successtory voor die jongen te creëren”. Motiverende gesprekken zijn daarbij van groot belang, maar er wordt ook rekening gehouden met eventuele (verstandelijke) beperkingen. Volgens een werkbegeleider is het “de bedoeling om ze ‘stiekem’ te laten leren, want ze nemen niet snel iets van je aan tijdens een training en in de begeleiding”. Sociale en cognitieve vaardigheidstrainingen slaan echter wel goed aan bij de jongvolwassenen, omdat ze in deze leeftijdsfase vatbaar zijn om iets te leren, zoals het leren om eerst te denken en dan pas te doen.

Andere voorkomende hulpvragen van jongvolwassenen zijn schulden en problemen met huisvesting. Het is volgens reclasseringswerkers van belang om jongvolwassenen meer praktische begeleiding te bieden en met hen mee te gaan naar instanties, omdat zij vaak nog niet precies weten hoe het in zijn werk gaat en zij zich nogal eens laten afschepen. Zo krijgen begeleiders ook een beter beeld van hoe de jongvolwassene zich gedraagt in bepaalde situaties. Er kan volgens hen een onderscheid worden gemaakt tussen ‘niet-willers’ en ‘niet-kunners’, waarbij RN voornamelijk voor de laatste groep jongvolwassenen veel zou kunnen betekenen.

4.5.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen

De begeleiders moeten tijdens het toezicht meer hun best doen om contact te maken met de jongvolwassene. Strikt de regels hanteren helpt niet. Zij moeten meer tijd en energie in het toezicht steken en een langere adem hebben dan bij volwassen cliënten. Volgens een werkbegeleider fluctueert het verloop van het toezicht op jongvolwassenen meer. Goede en slechte periodes wisselen zich vaker af dan bij volwassenen; “ze zijn meer dynamisch en onvoorspelbaar... soms vol energie, dan is het ineens op en kun je ze niet meer bereiken.” De geïnterviewden geven aan dat als men de jongvolwassenen weet te bereiken, de kans van slagen veel groter is dan bij volwassen cliënten.

De meeste problemen doen zich volgens de unitmanager voor bij sterk gedragsgestoorde en zwakbegaafde jongvolwassenen. Zij zouden circa 20 tot 30% van de populatie van penitentiaire inrichtingen in Rotterdam omvatten. Het blijkt moeilijk om hen een passend aanbod te kunnen bieden en er zijn maar weinig instanties die met deze moeilijke doelgroep uit de voeten kunnen.

Er is sinds een aantal maanden de pilot PGA geweld als alternatief voor detentie met daarin zeventien jongvolwassenen. De jongvolwassenen worden onderverdeeld in vier soorten geweldplegers. Zij worden daarbij voor de keuze gesteld van lang zitten of elektronisch toezicht en een intensief programma met begeleiding door een personal coach. Dit wordt gezien als een succesvolle aanpak van jongvolwassenen. Elektronische detentie in combinatie met een strikt programma doet hen inzien dat “het menens is... en kiezen of delen”.

Een toezichthouder wordt direct aan het begin van het toezicht gekoppeld aan de desbetreffende jongvolwassene. Hierdoor voelt de reclasseringswerker zich veel meer verbonden met het wel of niet slagen van het traject. Daarnaast hebben zij ook meer middelen om het toezicht te doen slagen, omdat er ook andere ketenpartners betrokken zijn waardoor het toezicht efficiënter is en op maat gesneden.

Verder zijn er plannen zijn voor het opzetten van een Overbruggingshuis met 24-uurs toezicht, speciaal voor jongeren en jongvolwassenen. Over het algemeen verblijven zij minder lang in een justitiële (jeugd)inrichting, waardoor er voor RN en gemeente minder tijd is om een aantal randvoorwaarden te regelen voordat zij vrijkomen of worden geschorst. Het Overbruggingshuis moet dit ondervangen.

4.5.4 Samenwerking ketenpartners

In het kader van het toezicht wordt er door RN samengewerkt met andere instellingen, zoals de forensische poliklinieken Het Dok en De Waag. Voor mensen met een verstandelijke beperking komt er een (opvang)huis, waarvoor RN ook cliënten kan aanmelden.

De jeugdreclassering is in Rotterdam nog niet betrokken bij het Veiligheidshuis, maar is wel een belangrijke ketenpartner als het gaat om de aanpak van jongvolwassenen. Momenteel vindt er hierdoor weinig communicatie plaats tussen de betrokken ketenpartners met betrekking tot de overgang van minderjarigen naar jongvolwassenen. Daarnaast geven medewerkers van de politie aan dat de communicatie tussen hen en RN nog veel te wensen overlaat. Zo weet de politie nu niet wanneer een jongvolwassene onder toezicht staat bij RN, maar melden zij het ook niet aan RN indien een jongvolwassene voor het plegen van een strafbaar feit in aanraking komt met de politie. De politie pleit ervoor om de lijnen tussen beide organisaties korter te maken en systemen aan elkaar te koppelen. Nu hangen communicatie en overleg te zeer af van de inzet en houding van individuele medewerkers. De politie ondervindt ook beperkingen in de samenwerking met RN, doordat RN op output gefinancierd wordt. De politie acht dit “fnuikend voor de ketensamenwerking”. De houding zou moeten zijn dat inzet in de keten en het Veiligheidshuis wellicht (extra) geld kost, maar dat zo maatschappelijke problemen kunnen worden opgelost en dit zich elders weer terugbetaalt.

4.5.5 Gemeentelijke activiteiten

RN zet bij het toezicht op jongvolwassenen geregeld gemeentelijk gefinancierde projecten in, zoals Back2Your Future (hier wordt middels gamen gezocht naar interesses en wat de jongvolwassenen willen met hun leven). Reclasseringswerkers kunnen informatie opvragen bij de netwerkcoördinator van RN, die een helder overzicht heeft van de sociale kaart en de beschikbare en passende initiatieven en interventies die er worden aangeboden. Daarnaast zijn er door de gemeente ook initiatieven opgezet, zoals het Jongerenloket, het Jongeren Informatie Punt, Ophalen aan de Poort en het Welkomstcomité. De beschermde woonvorm voor jongeren verloopt momenteel nog moeizaam en er zijn nog te weinig mogelijkheden voor de jongvolwassen doelgroep met een licht verstandelijke beperking. De gemeente zet zich wel steeds meer en beter in voor de doelgroep jongvolwassenen en is behulpzaam in het voldoen aan de basale randvoorwaarden van de jongvolwassenen zodra ze vrij komen. Dit doet de gemeente door onder andere het nazorgloket, financiën, dagbesteding en woonvoorzieningen te regelen.

De politie is momenteel bezig met het opzetten van een casuoverleg voor jongvolwassen veelplegers van 18 tot 23 jaar. Daarin worden ook andere instanties betrokken, zoals het Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang Zwerfjongeren en de Deelgemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak (DOSA). RN werkt op casusniveau ook nauw samen met DOSA, die zorg draagt voor een vroegtijdige, gecoördineerde en effectieve aanpak van risicojongeren en probeert te voorkomen dat probleemjongeren afglijden naar crimineel gedrag.

Gesteld wordt dat de nadruk nu teveel ligt op de jeugd aanpak (hoog risicogroep) en de veelpleger aanpak (hoog overlastgroep), waardoor de groep jongvolwassenen nu tussen „wal en het schip vallen” aldus de politie. Van de zijde van de politie wordt voorgesteld om een specifiek instrumentarium van

dwang, drang en zorg te ontwikkelen voor jongvolwassenen, met daarin een prominente rol voor de reclassering. RN kan daarbij als casemanager de rest van de keten inschakelen.

4.5.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit

In Rotterdam is er geen jongvolwassenenunit. Iedere medewerker heeft wel één of meerdere jongvolwassenen in zijn case-load. Het uitgangspunt is dat 'iedereen alles moet kunnen'. Volgens de unitmanager en de beleidsmedewerker is een aparte jongvolwassenen unit niet gewenst. De groep jongvolwassenen is volgens de unitmanager te groot en te arbeidsintensief om te kunnen 'behappen', anders moet er een aparte portefeuille voor beschikbaar komen. Een werkbegeleider geeft aan dat het ook goed is om af en toe te kunnen switchen tussen de verschillende doelgroepen om het werk voor de toezichthouders uitdagend te houden, maar ook om een vernauwende blik te voorkomen. Van een aparte jongvolwassenenunit wordt geen meerwaarde verwacht, omdat er nu al sprake is van kennisdeling onderling en de jongvolwassenen al naar speciale trajecten worden doorverwezen. Daarnaast zou er bij een aparte unit minder speelruimte zijn en minder mogelijkheden om flexibel om te gaan met de beschikbare mankracht.

Andere geïnterviewden in Rotterdam zien voordelen in het oprichten van een aparte jongvolwassenenunit. Zo worden de lijnen tussen collega's met dezelfde jongvolwassen doelgroep een stuk korter en kan men beter aansluiten bij de wensen en behoeften van deze specifieke doelgroep.

Een reclasseringswerker geeft aan dat er momenteel te weinig tijd is om jongvolwassenen te begeleiden. Jongvolwassenen hebben problemen die specifiek gelden voor deze leeftijdsfase, waarop RN in het kader van het toezicht beter in zou kunnen spelen. Naar het oordeel van de reclasseringswerker worden cliënten teveel op één hoop gegooid. Werkers zouden meer tijd en middelen ter beschikking moeten krijgen om interventies te kunnen doen die leiden tot een succesvolle reïntegratie. Jongvolwassenen zou men als een aparte groep moeten benaderen, en er moet ruimte worden gecreëerd om een aparte methodiek te ontwikkelen. Om te voorkomen dat potentiële criminelen uitgroeien tot daadwerkelijk criminelen moet in deze leeftijdsfase intensiever worden gewerkt en meer uren worden vrijgemaakt, zo wordt gesteld. Dit wordt gezien als een investering op de langere termijn, waarbij een aparte jongvolwassenenunit zal bijdragen aan recidivevermindering. Het vraagt meer verdieping van de werkers in wat jongeren beweegt en welke richting zij op gaan. Als werker moet men "...kaas hebben gegeten van wat zo'n jongvolwassene behoeft aan sturing en opvoeding op pedagogisch vlak" en hiervoor moeten de nodige handvatten worden aangereikt. Intensiever toezicht en begeleiding bieden kan echter ook door de jongvolwassenen in eerste instantie hoger in te schalen, volgens de niveaus van Redesign Toezicht.

Ook de politie vindt het een goed idee om jongvolwassenen als een specifieke en aparte doelgroep aan te merken, maar geeft er de voorkeur aan om niet een aparte jongvolwassenenunit tussen de bestaande ketens te plaatsen, maar juist andere ketenpartners effectiever te betrekken om de keten sluitend te maken. Zij pleiten voor een doorlopende (informatie)keten met minderjarigen, jongvolwassenen en volwassenen. Overdracht tussen de ketens zorgt er nu voor dat er teveel informatie verloren gaat.

4.6 Utrecht

In Utrecht is momenteel sprake van een projectteam jongvolwassenen met negen medewerkers. Het team is op 1 oktober 2009 van start gegaan en zal naar verwachting in omvang groeien. Er is dus op dit moment nog geen jongvolwassenenunit maar het streven is wel om dit te realiseren.

4.6.1 De doelgroep jongvolwassenen

In de regio Utrecht worden bij de jongvolwassenen drie subgroepen onderscheiden: veelplegers, risicjongeren en overlastgevendende hinderlijke jongeren. In de groep veelplegers zijn jongeren met een verstandelijke beperking oververtegenwoordigd en hierdoor krijgt deze groep steeds meer aandacht. Naast deze subgroepen maken ook 'reguliere' jongeren, first offenders en jongeren in een vrijwillig kader deel uit van de groep jongvolwassenen. Een specifieke en grote subgroep betreft Marokkaanse jongeren. Ze krijgen veelvuldig media-aandacht, met name vanwege problemen in Kanaleneiland en Overvecht. Ook RN besteedt extra aandacht aan Marokkaanse jongeren. Zo worden ze meer in de gaten gehouden en bij een melding altijd bezocht. Voorts wordt er geprobeerd hen onder toezicht te krijgen. In het Veiligheidshuis is een fulltime coördinator Marokkaanse jeugd, die extra alert is en de betrokkenheid van ouders tracht te vergroten. Ook op Antilliaanse en Surinaamse jongeren wordt extra gelet. Surinaamse en Antilliaanse jongeren zijn veel in groepen te vinden waar ook Marokkaanse jongeren deel van uitmaken.

Om in aanmerking te komen voor de intensieve jongvolwassenen aanpak moet de jongvolwassene tussen de 17 en 24 jaar zijn en behoren tot minimaal één van genoemde subgroepen. Bij de gemeente en het Veiligheidshuis geldt als maximum leeftijd 27 jaar. Daarnaast hanteert de gemeente geen vaste subgroepen. Naast gedwongen toezicht is ook toezicht in vrijwillig kader plaatsvinden. Dit is mogelijk door het Justitieel Case Management (JCM) (voornamelijk veelplegers) of door middel van een nazorgtraject (voornamelijk ex-gedetineerden) via de gemeente.

4.6.2 Inhoud van toezicht op jongvolwassenen

Bij jongvolwassenen worden dezelfde activiteiten ontplooid als bij volwassenen, maar de aanpak is anders. Bij jongvolwassenen wordt meer outreachend gewerkt. Zo wordt de jongvolwassene opgezocht in zijn eigen sociale omgeving en netwerk (o.a. door middel van huisbezoek), wordt de school en of werk bezocht en wordt er meegegaan naar instanties als het CWI. Door outreachend te werken, proberen reclasseringswerkers jongvolwassenen positieve ervaringen op laten doen en ze meer vertrouwen in de begeleiding te laten krijgen. De bedoeling is om deze manier van werken gedurende de hele toezichtperiode vol te houden.

Het wordt belangrijk geacht om aan te sluiten bij de leefwereld van de doelgroep. Het is daarom belangrijk te weten hoe de jongvolwassenen in elkaar zitten zodat daarop ingespeeld kan worden; dat komt namelijk het toezicht ten goede. In sommige gevallen wordt elektronisch toezicht toegepast.

Specifiek voor adolescenten en jongvolwassenen die enige tijd hebben vastgezeten, is er Nieuwe Perspectieven bij Terugkeer (NPT). NPT richt zich op gedragsinterventies, intensieve begeleiding, dagbesteding, startkwalificatie en andere cruciale zaken. Andere belangrijke instellingen waar jongvolwassenen behandelingen volgen zijn onder andere De Waag, Kader 17, Titan, De Wier, Jongerenloket en Mee (voor jongvolwassenen met een verstandelijke beperking).

De intensiteit van het toezicht is afhankelijk van de score op de RISC (laag, midden of hoog). In de eerste maand van het toezicht is het streven om met alle jongvolwassenen, ongeacht hun RISC-score, minimaal één keer per week een face-to-face gesprek voeren. Als dat goed gaat wordt dit langzaam afgebouwd, maar bij 'hoog' blijft het gesprek wekelijks. Naast de face-to-face gesprekken is er vaak nog (veel) telefonisch contact. In vergelijking met 24-plussers is de contactfrequentie met jongvolwassenen veel hoger. Bij volwassenen is de contactfrequentie bij 'laag' één keer in de vier weken, bij 'midden' één keer in de twee weken en bij 'hoog' één keer in de week. Bij volwassenen staat ook het outreachend werken minder voorop.

4.6.3 Verloop van toezicht op jongvolwassenen

De werkers van RN steken veel tijd en energie in het benaderen van de cliënten en proberen een vertrouwensrelatie met de cliënt op te bouwen. Gesteld wordt dat de cliënten de twee jaar toezicht echt nodig hebben en soms zelfs nog langer. Het werken gaat stap voor stap door middel van het stellen en behalen van subdoelen. Het is belangrijk om goed zicht te krijgen op de beperkingen van de persoon, waardoor een goed advies kan worden verkregen en de cliënt in het juiste hulpverleningstraject komt.

De kans van slagen hangt er ook vanaf of de jongere gemotiveerd is en of de jongere een beperking heeft. Een veelvoorkomend probleem is dat het lastig is om de cliënt te bereiken, of om een afspraak te maken als hij of zij een baan heeft. Jongvolwassenen, met name veelplegers, komen vaak hun afspraken niet na en/of komen niet opdagen op de afspraak. Een oplossing zou dan kunnen zijn om hen nog een extra sms-je te sturen. Een ander probleem zijn de wachtlijsten. Hierdoor komt de uitvoering van het toezicht in de knel.

Het wordt belangrijk gevonden om met alle instellingen kennis te delen en samen werkafspraken te maken om zo de cliënt het beste te kunnen bieden. Ook is het goed als de instellingen tussendoor veel contact met elkaar hebben. Problemen bij vrijwillige trajecten kunnen worden aangepakt door het stellen van grenzen. Zo kan worden aangegeven hoe lang getracht wordt een cliënt te motiveren. Problemen worden geregistreerd in het CVS; zowel tijdens het casuïstiekoverleg en op beleidsniveau worden de problemen besproken.

4.6.4 Samenwerking ketenpartners

In Utrecht is al langere tijd veel aandacht voor veelplegers. Momenteel speelt het Veiligheidshuis een belangrijke rol in het criminaliteitsbeleid. In het Veiligheidshuis werkt RN structureel samen met o.a. de politie, justitie en gemeente om de overlast en criminaliteit in de stad Utrecht tegen te gaan. De reden voor deze nauwe samenwerking is het naadloos op elkaar aansluiten van preventie, repressie en nazorg waarbij het Veiligheidshuis fungeert als een netwerkorganisatie. Alle expertise en informatie komt daar bij elkaar. Jongvolwassenen zijn in dat verband een belangrijke maar geen exclusieve doelgroep.

De intensieve jongvolwassenen aanpak heeft zowel een controlerende als begeleidende rol in het Justitieel Casusoverleg en Ketenoverleg. RN is de casemanager en kijkt welke instantie nodig is om bepaalde activiteiten uit te voeren aangezien bepaalde instanties specifieke activiteiten beter aan kunnen. De ketenpartners overleggen met elkaar en blijven hierbij de cliënt goed in beeld houden. Niettemin blijft de samenwerking lastig omdat iedereen vaak een eigen pet, visie en missie heeft. Samenwerking vraagt om goede informatiedeling. Bovendien moeten alle partijen meedoen en capaciteit vrij maken.

Geïnterviewden stellen dat RN en de gemeente elkaar nog niet goed genoeg weten te vinden. Zo weet de reclasseringswerker niet altijd wat er vanuit de gemeente mogelijk is en andersom. Op die manier is in Kanaleneiland langs elkaar heen gewerkt; de gemeente wist niet dat een persoon onder toezicht stond en de reclasseringwerker had geen idee hoe de wijkagent dacht over de betreffende jongere en was niet bekend met het jongerenwerk in de wijk. De samenwerking is echter verbeterd door het Veiligheidshuis.

Op dit moment worden problemen en successen niet regio-overstijgend besproken, maar de unitmanager van RN Utrecht heeft contact met collega's in Amsterdam en Den Haag. Onderling worden problemen en successen wel besproken.

4.6.5 Gemeentelijke activiteiten

De gemeente trekt aan de bel bij RN als zij ziet dat een persoon uit detentie komt en geen verdere hulp heeft, en bij langdurig overlast. Dit resulteert in nazorgtrajecten in een vrijwillig kader. De gemeente koopt nazorgtrajecten in bij RN voor een aantal jongeren na detentie. Voor de gemeente zijn

jongvolwassenen echter geen aparte doelgroep. De gemeente biedt een breed aanbod aan van ondermeer werk- en leertrajecten, dagbestedingsprojecten via Titan en NPT in het kader van nazorg na jeugd-detentie (18-24 jaar). RN kan hierop een beroep doen als zij een toezicht moet uitvoeren. Verder zijn er speciale projecten voor Marokkaanse jongeren, maatschappelijke opvang en hulpverlening. Bij vrijwillige deelname moet vaak een eigen bijdrage worden betaald. De gemeente werkt vooral in de preventieve sfeer (niet justitieel, maar vrijwillig). De RN vraagt financiële ondersteuning aan de gemeente om toezicht volledig te kunnen financieren. Geïnterviewden noemen als succesvolle projecten vanuit de gemeente het inzetten van Marokkaanse oudercoaches en peerprojecten met andere Marokkaanse jongeren.

Omdat overlast voornamelijk veroorzaakt wordt door jongvolwassenen, zijn de projecten die zich hierop richten vooral op hen gericht. De activiteiten concentreren zich op arbeid, dagbesteding en scholing. Nieuw is de aandacht voor huisvesting en wonen. Zo is onlangs speciaal voor jongvolwassenen een woonvoorziening (een vorm van begeleid wonen) geopend.

Volgens RN moet de gemeente nog meer doen als het gaat om wonen, werken en inkomen. De gemeente maakt duidelijk dat RN goed onderbouwd moet aangeven wat nodig is zodat de gemeente hierin desgewenst kan investeren. Er wordt hierbij de kanttekening geplaatst dat het door de aankomende bezuinigingen nog niet duidelijk is of de gemeente in de toekomst kan blijven investeren.

4.6.6 Argumenten voor en tegen een jongvolwassenenunit

Door de geïnterviewden wordt als voordeel van het projectteam jongvolwassenen genoemd dat veel informatie en expertise bij elkaar komt en er meer mensen betrokken zijn bij een cliënt dan het geval is bij regulier toezicht. Een aparte unit zorgt ervoor dat voor iedereen duidelijk is dat er op een bepaalde manier gewerkt wordt en dit biedt extra duidelijkheid voor de ketenpartners. De geïnterviewden hopen dat hierdoor het contact met de ketenpartners sterker wordt, zodat sneller overleg plaatsvindt en iedereen goed op de hoogte is van de situatie van de jongvolwassene.

Een nadeel van een jongvolwassenenunit zou kunnen zijn dat werkers minder feeling houden met andere leeftijdsgroepen en ook minder ervaring uitwisselen met collega's die werken met andere cliënten. Bij een aparte unit voor jongvolwassenen moet iedereen in de regio dezelfde leeftijdscategorie hanteren en moet er één overleg plaatsvinden. Bij justitiële trajecten gaat één team dat bestaat uit diagnose, advies en toezicht met de doelgroep aan de slag. Eén keer in de twee weken is er overleg waarin casussen, problemen en knelpunten worden besproken. Een dergelijke benadering geldt ook voor niet-justitiële trajecten, maar deze doelgroep blijkt minder makkelijk mee te werken.

Kenmerkend voor jongvolwassen cliënten is dat zij afspraken niet altijd nakomen, afhaken, niets meer van zich laten horen, recidiveren of op de vlucht gaan. Het is dan moeilijk om het toezicht te vervolgen. Een andere complicatie is dat partners een andere visie kunnen hebben. Zo bestaat tussen RN en justitie een verschil van mening over de mate waarin cliënten kansen geboden moeten blijven worden. RN is vaker dan justitie van mening dat cliënten (nogmaals) een kans moet worden geboden. Door de intensieve aanpak verdwijnen jongvolwassenen minder in de anonimiteit. Voorts kan een werker door de kleinere case-load relatief veel tijd besteden aan het contact met de cliënt. Een nadeel is dat de kosten die verbonden zijn aan een kleinere case-load bij een intensieve aanpak van jongvolwassenen moeten worden opgevangen door andere units en activiteiten.

4.7 Jongvolwassen cliënten over reclasseringstoezicht

Naast de hiervoor besproken interviews hebben er ook interviews plaatsgevonden met jongvolwassen cliënten van de vijf vestigingen van RN. Hen is gevraagd naar hun kijk op het reclasseringstoezicht. Daarnaast is aan bod gekomen hoe dit toezicht er op dit moment voor hen uitziet en hoe het er naar

hun mening idealiter hoort uit te zien. De geïnterviewde cliënten vormen uiteraard geen representatieve afspiegeling van de jongvolwassen clientèle, maar zij vullen het beeld aan van wat toezicht in de praktijk inhoudt.

Uit de interviews is duidelijk naar voren gekomen dat toezicht vooral bestaat uit contact met de begeleider. Dit contact bestaat voornamelijk uit face-to-face gesprekken die intensief en frequent zijn aan het begin van het toezicht en naarmate de tijd verstrekt steeds minder frequent voorkomen. Daarnaast hebben de geïnterviewde cliënten vaak ook nog telefonisch contact met de begeleider. Dit telefonische contact kan er zijn om alleen maar een afspraak te maken tot bijna dagelijks contact waarbij de begeleider een luisterend oor biedt en de cliënt helpt met zijn of haar problemen.

Cliënten van vestigingen met een jongvolwassenenunit of jongvolwassenenbeleid geven geen ander beeld van hun toezicht dan cliënten van vestigingen zonder apart of specifiek beleid. Alle geïnterviewde cliënten zijn tevreden over het (huidige) intensieve toezicht van hun reclasseringsbegeleider. Het contact helpt hen om “op het rechte pad te blijven”, aldus een cliënt. Het huidige toezicht en contact voldoet aan de behoefte van de cliënten en zij vinden het dan ook niet nodig dat dit nog intensiever zou worden. Naast dit contact helpen begeleiders, als daar behoefte aan is, de jongvolwassenen bij het vinden van een dagbesteding. Dit houdt in dat de begeleider helpt met het vinden van een baan en samen bekijken zij welke school/opleiding de beste keuze is. De activiteiten en begeleiding worden door de jongvolwassen cliënten over het algemeen als goed ervaren. Voor de cliënten is het fijn dat zij met hun problemen bij iemand terecht kunnen. De geïnterviewden geven ook aan dat ze goede gesprekken hebben met hun begeleiders. De cliënten vinden dan ook dat het toezicht en de activiteiten aansluiten bij hun behoeften. Van belang is wel dat de cliënt een ‘klik’ heeft met de begeleider, omdat zij in het algemeen lange tijd aan elkaar verbonden zijn. Zeker voor het vragen van hulp is het belangrijk dat de cliënt de begeleider vertrouwt en ook met zijn of haar problemen bij de begeleider terecht kan.

Een deel van de geïnterviewde cliënten heeft eerder onder toezicht gestaan van de jeugdreclassering. Het toezicht door de jeugdreclassering wordt door de verschillende cliënten anders ervaren. Zo wordt dit toezicht door een aantal cliënten omschreven als puur zakelijk en kil. Verder wordt aangegeven dat er minder intensief contact plaatsvond en dat dit mede het resultaat was van het moeilijk bereikbaar zijn van de begeleider. Andere cliënten daarentegen zijn erg te spreken over het contact met de jeugdreclassering. De jeugdreclassering hielp bij bijna alle facetten van het leven van de cliënt. Zo kwam jeugdreclassering bij de cliënt thuis, werden de ouders bij het toezicht betrokken en op de hoogte ervan gehouden. Als de cliënt niet op een afspraak verscheen kwam de begeleider van de jeugdreclassering naar de cliënt toe; bij het huidige (volwassen) toezicht is dit niet het geval. “Nu moet je echt op je afspraken komen, anders heb je een groot probleem en toen bij de jeugdreclassering was dat niet” aldus een geïnterviewde cliënt.

De vraag of het nodig is dat er een aparte aanpak voor jongvolwassenen moet komen vinden de cliënten moeilijk te beantwoorden. De cliënten zijn het over het algemeen eens dat hulp en steun voor iedere leeftijd nodig is. Een aparte aanpak zou mogelijk wel kunnen helpen voor de begeleiders. In deze leeftijdsgroep speelt vaak dezelfde problematiek en door een aparte vorm van toezicht voor de jongvolwassenen zouden de begeleiders hiervan beter op de hoogte zijn en hierdoor adequater op kunnen reageren. Bijna alle geïnterviewde jongvolwassenen zien zich niet als een aparte groep binnen het reclasseringstoezicht. Ook is het volgens de geïnterviewden lastig om aan te geven welke verschillen er zijn wat betreft de achtergrondkenmerken en risicofactoren met 18-minners en 24-plussers. Dit verschilt namelijk per individu. Zo zou het mogelijk kunnen zijn dat 18-minners minder bezig zijn met de toekomst en hierdoor minder goed over de consequenties van hun handelen nadenken. Pas als zij volwassen zijn gaan ze nadenken over de toekomst en zien ze in dat RN er ook is om je te helpen; zij staan dan pas open voor hulp. Praktische problemen met het reclasseringstoezicht komen niet naar voren in de interviews. Op individueel niveau zijn er wel wat problemen, zoals het

moelijk kunnen vinden van werk en de urinecontroles waarvan een cliënt het lastig vindt om zich er aan te houden.

4.8 Over jongvolwassenen

In de interviews is niet alleen gevraagd naar criteria die worden gehanteerd voor het onderscheiden van de doelgroep jongvolwassenen (leeftijd, delictgedrag, etnische achtergrond enz.), maar ook naar opvattingen over het begrip of concept jongvolwassene en de verschillen met 18-minners en 24-plussers.

Uit de interviews komt een beeld naar voren van een groep die zich niet bezig houdt met de toekomst, vooral impulsief handelt en vaak ook niet in staat is om de mogelijke gevolgen van zijn of haar handelen te overzien. De delicten die de jongvolwassenen hebben gepleegd zijn veelal vermogensdelicten om hun korte termijn behoefte te bevredigen, geweldsdelicten en vandalisme. Groepsdruk speelt een belangrijke rol. Dit sluit wellicht aan bij het feit dat volgens de geïnterviewden een aanzienlijk deel van de jongvolwassenen een (licht) verstandelijke beperking heeft waardoor zij mogelijk makkelijk beïnvloedbaar zijn en geen weerstand kunnen bieden tegen de druk die ondermeer afkomstig is vanuit een groep. Ook is aangegeven dat bij jongvolwassenen een bepaalde ontwikkeling is te zien. Met name geweld is een belangrijker begrip geworden. Er komen heden ten dage meer jongvolwassenen vanwege een geweldsdelict bij RN terecht. Ook signaleren enkele geïnterviewden dat de jongvolwassenen vaak al een lange probleemgeschiedenis achter zich hebben. Gesteld wordt dat zij op steeds jongere leeftijd delicten plegen en de delicten ernstiger worden naarmate zij ouder worden. Een andere ontwikkeling is het toegenomen middelengebruik evenals de handel daarin (of koerierswerkzaamheden), de geïnterviewden hebben het idee dat jongvolwassenen hier vaker bij betrokken zijn dan vroeger.

Wat betreft verschillen met 18-minners en 24-plussers is opgemerkt dat jongvolwassenen minder verantwoordelijkheidsbesef hebben dan 24-plussers, maar daarentegen vatbaarder lijken te zijn voor positieve gedragsverandering. Gedacht moet worden aan het aanspreken op hun gedrag en het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Deze groep is makkelijker te vormen, ook omdat velen nog thuis wonen waardoor de ouders en of verzorgers bij het toezicht betrokken kunnen worden. Ook heeft deze groep meer mogelijkheden om een eventuele scholingsachterstand in te halen. Bij de 24-plussers is vaker sprake van psychiatrische problemen en verslavingsproblematiek. Maar naarmate zij ouder worden en meer verantwoordelijkheidsbesef hebben, kiezen velen voor een meer conventionele levenswijze. De 24-plussers kenmerken zich ook door ernstiger delicten als moord en doodslag en ernstige zedendelicten.

De geïnterviewden zien verschillen tussen toezicht op jongvolwassenen en jongeren onder de 18 jaar. De 18-minners worden anders bejegend door de jeugdreclassering dan 18-plussers door RN. Het beeld bestaat dat de aanpak bij de 18-minners meer pedagogisch ingezet wordt, terwijl bij 18-plussers de aanpak meer gericht is op controle en eigen verantwoordelijkheid. Ook woont het grootste gedeelte van de 18-minners nog thuis waardoor de ouders vaak bij de aanpak worden betrokken.

Gesteld wordt dat er bij er zowel minderjarigen als jongvolwassenen en volwassenen vaak sprake is van ontkenning, maar dat dit (nog) vaker het geval is bij jongvolwassenen. Dit zou in het bijzonder gelden voor jongvolwassenen van Marokkaanse afkomst. Van hen ontkennen “negen van de tien daders”, aldus een van de geïnterviewden. Jongvolwassenen hebben in vergelijking tot 24-plussers een gebrekkiger zelfinzicht; 24-plussers zijn rationeler in de zin dat zij begrijpen dat ontkennen geen zin heeft aangezien zij al veroordeeld zijn.

Voorts nemen geïnterviewden verharding waar bij de jongvolwassenen. Het wordt lastig gevonden om de jongvolwassenen te bereiken. Velen sluiten zich af, zijn onverschillig en doen stoer. Vaak betreft dit cliënten die al op jonge leeftijd in het hulpverleningscircuit zijn beland en teleurgesteld zijn in de maatschappij en zich buitengesloten voelen.

4.9 Jongvolwassenen en de RISc

In de interviews is ook stilgestaan bij de RISc, het risicotaxatie-instrument dat gebruikt wordt door RN. Aan de geïnterviewden is ondermeer gevraagd naar de ervaringen met de RISc en of de RISc leidt tot een juist risicoprofiel van jongvolwassenen.

De RISc wordt beschouwd als een goed middel om meer duidelijkheid te verkrijgen over de kern van de problematiek die aanwezig is op de verschillende leefgebieden en om vervolgens het recidiverisico te bepalen. Daarbij wordt aangegeven dat het contact en het professionele oordeel meer zegt dan de RISc alleen. De uitkomst van de RISc blijft namelijk een momentopname, maar desalniettemin wordt de RISc gebruikt als checklist en aan de hand hiervan wordt een plan van aanpak gemaakt. De geïnterviewden van RN vinden over het algemeen dat de RISc met het professionele oordeel ernaast een goede risico-inschatting geeft. Enkele geïnterviewden opperen om een meer concrete uitwerking van de (dynamische) criminogene risicofactoren ten behoeve van de indicatiestelling in de RISc op te nemen. Deze zijn voor jongvolwassenen anders dan voor 24-plussers, omdat het leven van de jongvolwassenen vaak aan meer verandering onderhevig is en er ook andere beweegredenen spelen. Jongvolwassenen hebben meer (intensiever) begeleiding nodig dan uit de RISc naar voren komt. De RISc levert in het algemeen wel een juist risicoprofiel op voor jongvolwassenen, maar aanvulling als het gaat om indicatie van noodzakelijke activiteiten wordt door sommigen wenselijk gevonden.

De uitkomsten van de RISc zoals verwerkt in het voorlichtingsrapport, worden door de rechter serieus genomen en de aanbevelingen worden doorgaans overgenomen. De rechter kijkt hierbij vooral naar de risicofactoren en het verleden van de jongvolwassenen en staat open voor de mening en advisering van RN.

De andere ketenpartners zoals politie of gemeente hebben geen andere ervaring met de RISc dan dat zij weten dat dit een instrument is dat door RN gebruikt wordt. Zij geven aan door deze onbekendheid geen mening over de RISc of risicotaxatie met behulp van dit instrument te hebben.

Als knelpunt is naar voren gebracht dat de RISc verschillende uitkomsten laat zien als het instrument door verschillende werkers wordt ingevuld. De kwaliteit van de indicatiestelling wordt vaak erg afhankelijk van de individuele rapporteur bevonden. Belangrijk wordt gevonden dat de rapporteurs affiniteit met jongvolwassenen hebben, en oog voor de ontwikkelingsbehoeften van jongeren en welke begeleidingsactiviteiten daar bij passen. Omdat jongvolwassenen meer dan oudere volwassenen lijken te ontkennen of onverschilligheid en minder motivatie laten zien is het belangrijk dat een rapporteur hier mee om kan gaan en hen toch kan motiveren om mee te werken.

Ook is gesignaleerd dat de samenwerking tussen de afdeling Diagnose en Advies en de uitvoerende afdeling (ook wel de voor- en de achterkant genoemd) binnen RN niet altijd even goed verloopt. Soms is de RISc bij aanvang van het toezicht nog niet afgenomen door de adviesunit, bijvoorbeeld wegens drukte bij deze afdeling. Dat werkt belemmerend bij het stellen van doelen voor begeleiding bij het uitvoeren van het toezicht.

4.10 Samenvatting

Het hiervoor geschetste beeld van de gang van zaken in de regio's en van jongvolwassenen is gebaseerd op gesprekken met enkele medewerkers van RN en van verschillende ketenpartners. Het betreft individuele ervaringen en percepties, vaak vanuit het perspectief van de eigen organisatie. Daarom zal niet iedereen zich steeds herkennen in het beeld dat geschetst is van zijn of haar regio. Ook blijven sommige aspecten wellicht onderbelicht. Bovendien is de al dan niet aparte aanpak van jongvolwassenen nog volop in ontwikkeling. Dat brengt met zich mee dat de beoogde 'eindsituatie' doorgaans nog niet bereikt is.

Sommige regio's kennen een aparte jongvolwassenenunit of een speciale aanpak van jongvolwassenen, andere niet. Hoewel breed wordt onderschreven dat de groep jongvolwassenen gekenmerkt wordt door deels andere problemen dan wel problemen die bij hen in sterkere mate voorkomen dan bij minderjarigen of ouderen en dat die bijzonderheid een aparte aanpak en bejegening vraagt, betekent dat niet dat overal de voorkeur uitgaat naar een aparte unit. Het positieve of negatieve oordeel van medewerkers van RN over de noodzakelijkheid van een jongvolwassenenunit lijkt samen te hangen met het al dan niet hebben van zo'n aparte unit. Over het algemeen zien de ketenpartners wel iets in een aparte unit, omdat het helpt voorkomen dat jongvolwassenen bij de overgang van het stelsel voor minderjarigen naar dat voor volwassenen tussen de wal en het schip dreigen te vallen. Voor minderjarigen zijn er meer voorzieningen en ook wordt er rond deze leeftijdscategorie meer en al langer gecoördineerd en samengewerkt tussen de verschillende ketenpartners. De overgang naar het stelsel van volwassenen is groot, waarbij veel ketenpartners het idee hebben dat de reclasseringsbemoediging niet alleen minder pedagogisch georiënteerd is, maar primair nadruk op controle en toezicht kent.

Bij de aanpak van jongvolwassenen wordt veel belang gehecht aan een actieve en outreachende benadering door reclasseringswerkers. Over de kwestie of er bij jongvolwassenen altijd sprake zou moeten zijn van intensief toezicht verschillen de meningen. Volgens sommigen zou dat inderdaad het geval moeten zijn, andere menen dat dit afhankelijk moet zijn van de uitkomst van de RISC. Overigens wordt als stelregel doorgaans aangehouden dat gedurende de eerste fase van het toezicht er frequent, bij voorkeur wekelijks, contact is tussen reclasseringswerker en cliënt. Of dat ook daadwerkelijk gehaald wordt lijkt de vraag.

Bij jongvolwassenen kunnen diverse subgroepen worden onderscheiden. Die subgroepen zijn niet in elke regio dezelfde. Deels lijkt dat een kwestie van naamgeving (Harde Kern, veelplegers enz.), deels heeft dat te maken met demografische verschillen. Zo zijn in sommige regio's Surinamers sterk vertegenwoordigd in de cliëntenpopulatie in andere Marokkanen of Antillianen. Met regelmaat wordt ook melding gemaakt van cliënten met een verstandelijke beperking. Over differentiatie naar geslacht is weinig vernomen, ongetwijfeld vanwege het feit dat het aantal jonge vrouwen onder reclasseringstoezicht zowel absoluut als relatief gering is. Bij jongvolwassenen lijkt vaker sprake te zijn van ontkenning en ook van verharding in de zin van onverschilligheid, minder motivatie en dergelijke. Dat vereist extra inspanningen van de reclasseringswerkers. Tegelijkertijd wordt gesteld dat juist bij jongvolwassenen, in vergelijking met oudere cliënten, de mogelijkheden tot gedragsverandering groter zijn.

Samenwerking met ketenpartners inclusief de gemeente vindt overal plaats, maar in sommige regio's intensiever dan in andere. De aanwezigheid van een Veiligheidshuis lijkt hierin een belangrijke, faciliterende rol te spelen, maar uiteraard is ook de omvang (uitgestrektheid) van een regio hierbij een belangrijke factor. Samenwerking uit zich ook in de vorm van financieringsmogelijkheden, speciale gemeentelijke potjes en voorzieningen voor jongvolwassenen. Hiervan lijkt in toenemende mate en op creatieve wijze gebruik te worden gemaakt. Het maakt het ondermeer mogelijk om een eventueel verlaagde case-load in jongvolwassenenunits, al dan niet tijdelijk, te financieren.

Over de RISC is het oordeel over het algemeen positief. De RISC presteert naar het oordeel van de geïnterviewden niet minder bij jongvolwassenen. Wel wordt gewezen op het belang van het professioneel oordeel en op het feit dat het risicoprofiel wel iets zegt over de noodzakelijke intensiteit van het toezicht, maar niet zomaar over de aard en inhoud van activiteiten en interventies die toegepast moeten worden. Bovendien is het essentieel dat de samenwerking tussen de advies- en de toezichtkant van RN goed verloopt.

5 Slotbeschouwing

In dit slothoofdstuk zetten we de bevindingen uit de literatuurverkenning, het cijfermatig overzicht en het praktijkonderzoek nog eens op een rij. We geven een beschrijving van kenmerken en achtergronden van jongvolwassen delinquenten en van jongvolwassenen in toezicht, en we gaan in op de aanpak van jongvolwassenen en de rol en bruikbaarheid van de RISc. Aan het slot staan we stil bij de vragen van evaluatieve aard, zoals RN die in de onderzoeksopdracht heeft geformuleerd.

De literatuurverkenning geeft aanleiding om jongvolwassenheid op te vatten als een aparte, te onderscheiden ontwikkelingsfase (emerging adulthood). Binnen deze fase kunnen individuen sterk van elkaar verschillende trajecten volgen en derhalve een volgende fase sneller of minder snel bereiken. Ten aanzien van betrokkenheid bij criminaliteit is er niet of nauwelijks onderzoek gedaan dat zich expliciet richt op jongvolwassenen, of onderzoek naar de totale dadergroep dat differentieert naar verschillende leeftijdscategorieën. Er zijn enkele aanwijzingen voor een enigszins ander criminaliteitsprofiel, maar voor het overige weten we niet in hoeverre aan jongvolwassenen anderszins andere kenmerken kunnen worden toegeschreven. Hetzelfde geldt voor het onderzoek naar de uitkomsten van interventies. Er wordt incidenteel gedifferentieerd naar minderjarigen en meerderjarigen, maar niet naar andere leeftijdscategorieën. Daardoor is er geen inzicht in specifieke succes- en faalfactoren van interventies bij jongvolwassenen.

Raadpleging van statistieken en andere cijfermatige bronnen leert ons in welke mate jongvolwassenen zich wat betreft delictprofiel en recidive onderscheiden. Vanwege beperkingen van het thans beschikbare materiaal over justitiabelen kan echter vooral het onderscheid worden aangegeven ten aanzien van strafrechtelijk minderjarigen en ten aanzien van de groep 25- t/m 29-jarigen., maar niet ten aanzien van oudere volwassenen. Bovendien zijn het gegevens over geregistreerde, bij de politie bekend geworden criminaliteit. Van jongvolwassenen zijn geen recente zelfrapportagegegevens over delinquentie voorhanden. Bij de informatie over toezicht en andere reclasseringsactiviteiten kan het onderscheid tussen jongvolwassenen en oudere volwassenen wel worden aangegeven. Die gegevens komen uit het CVS en zijn daardoor voor een deel afhankelijk van de registratiediscipline van reclasseringsmedewerkers. Daardoor vermoeden we dat bepaalde informatie, bijvoorbeeld die over contactfrequentie met cliënten, een onderschatting geeft van hetgeen in de praktijk gebeurt. Bovendien hebben zij betrekking op de gehele periode van toezicht waardoor we geen inzicht hebben in bijvoorbeeld afnemende intensiteit van toezicht naarmate de toezichtperiode vordert. De gegevens over toezicht hebben betrekking op een betrekkelijk recente periode; daardoor is het niet mogelijk om uitspraken te doen over trends.

Het praktijkonderzoek biedt een inkijkje in de gang van zaken in vijf regio's en laat zien hoe betrokken partijen tegen jongvolwassenen en reclasseringstoezicht bij jongvolwassenen aankijken. Het gaat om persoonlijke en subjectieve impressies en percepties. In hoeverre de indrukken overeenkomen met de werkelijkheid dan wel gedeeld worden door collega's die niet zijn geïnterviewd, valt niet met zekerheid vast te stellen. Daardoor kunnen de uitkomsten niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar andere regio's of de aanpak van jongvolwassenen als geheel. Daar staat tegenover het gegeven dat verschillende informanten vaak dezelfde ideeën en ervaringen blijken te hebben, hetgeen suggereert dat er veel overeenkomsten zijn in zowel de praktijk van de jongvolwassenenaanpak als de opvattingen over knelpunten en de richting waarin de jongvolwassenenaanpak zich zou moeten ontwikkelen.

5.1. Jongvolwassen delinquenten

Jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 24 of 25 jaar die vanwege criminaliteit in aanraking komen met politie en justitie, vormen in velerlei opzicht een bijzondere groep. De age-crime curve kenmerkt zich door snel toenemende criminaliteitscijfers in de puberteit en die in de late adolescentie en jongvolwassenheid een piek bereiken. Jongvolwassenen zijn daarmee verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de (geregistreerde) criminaliteit en zijn in vergelijking met minderjarigen en vooral oudere verdachten en daders oververtegenwoordigd bij politie en justitie. Bovendien zijn de aantallen jongvolwassen verdachten en veroordeelden sinds het begin van deze eeuw toegenomen. Zij zijn derhalve prominent aanwezig in de cliëntenpopulatie van de reclassering.

De etnische achtergrond van jongvolwassen verdachten verschilt nauwelijks van die van de minderjarigen. Dat betekent dat vooral jongvolwassen Marokkanen en Antillianen oververtegenwoordigd zijn. Meer dan bij de minderjarigen zijn bij de jongvolwassenen ook Surinamers sterk oververtegenwoordigd als het gaat om het aantal van hen dat in aanraking komt met politie en justitie. Bij RN neemt met name het aandeel Marokkanen sterk af na de jongvolwassenheid. Het aandeel van jonge vrouwen lijkt geringer dan dat van de minderjarige meisjes. Hoewel vermoed wordt dat het aandeel van verdachten met een verstandelijke beperking vrij groot is en mogelijk ook toeneemt, zijn hierover geen harde gegevens voorhanden; niet bij de jongvolwassenen noch bij de minderjarigen.

Het delictprofiel van jongvolwassenen onderscheidt zich op een aantal punten van dat van minderjarigen: meer geweldsdelicten (mishandeling), meer delicten gericht tegen gezagsdragers, meer verkeersmisdrijven en meer drugsdelicten, maar minder vermogensdelicten. Bij oudere volwassenen neemt de betrokkenheid bij criminaliteit duidelijk af, met uitzondering van verkeersmisdrijven en drugsdelicten. Het delictprofiel van jongvolwassenen in combinatie met het feit dat bij volwassenen vaker sprake is van het opmaken van een proces-verbaal dat wordt opgestuurd naar het Openbaar Ministerie - in plaats van een politiestandje of verwijzing naar Halt bij minderjarigen -, verklaart waarom zoveel jongvolwassenen veroordeeld worden. Dat zijn er twee keer zoveel als bij de minderjarigen en een derde meer dan bij de 25- t/m 29-jarigen. De aard van de opgelegde sancties wijkt eveneens af van die bij minderjarigen. Bij jongvolwassenen zien we verhoudingsgewijs meer boetes en minder werkstraffen, en evenveel septs (uitgedrukt in aantal sancties per 1.000 personen). Bij de jongvolwassenen is overigens sprake van een sterke toename van het aantal werkstraffen sinds het begin van deze eeuw. In vergelijking met minderjarigen worden vrijheidsbenemende sancties, voorwaardelijk zowel als onvoorwaardelijk, verhoudingsgewijs vaker toegepast bij jongvolwassenen. Het gebeurt ook vaker bij 25- t/m 29-jarigen, maar de verschillen zijn kleiner.

Gegevens uit de Recidivemonitor van het WODC laten zien dat de recidive bij jongvolwassenen groter is dan bij volwassenen. Na drie jaar heeft 41% van de jongvolwassenen gerecidiveerd. Dat is niet veel meer dan de 38% van de 25 t/m 29-jarigen, maar dit percentage neemt steeds verder af in de oudere leeftijdscategorieën. De recidive bij strafrechtelijk minderjarigen is daarentegen hoger: 47% na drie jaar. Waardoor deze verschillen precies worden bepaald is niet duidelijk, maar vermoed wordt dat de leeftijd waarop iemand voor het eerst met politie en justitie in aanraking komt en/of wordt veroordeeld meer bepalend is voor recidive dan de aard van de justitiële reactie. Hoe jonger men delicten pleegt en wordt opgepakt des te ongunstiger de prognose ten aanzien van recidive. Er is dus sprake van een leeftijdeffect. Het is niet duidelijk hoe de recidive er uitziet van jongvolwassenen die voor het eerst in aanraking komen met politie en justitie, maar die is mogelijk lager dan bij recidivisten. Dat zou kunnen verklaren waarom het recidivepercentage afneemt naarmate we het over oudere leeftijdscategorieën hebben. Recidive hangt ook samen met de aard van de strafrechtelijke interventie. Hoe zwaarder de sanctie des te hoger het recidivepercentage. Dat suggereert een grotere effectiviteit van de minder zware sancties, maar het lijkt correcter om deze uitkomst te verklaren op basis van de

'zwaarte' van de delinquent (ernst delict, justitieel verleden, andere psychosociale problematiek). Hoe zwaarder en problematischer de delinquent, des te hoger de recidive. Maar ook: hoe zwaarder en problematische de delinquent, des te groter de kans dat een ingrijpender en zwaardere sanctie wordt opgelegd. Het zou overigens wenselijk zijn om nader onderzoek te doen naar de effecten (recidive en andere uitkomstmaten) van toezicht bij jongvolwassenen. Dergelijk onderzoek geeft niet alleen inzicht in de verschillen in uitkomsten, maar ook waaraan die verschillen kunnen worden toegeschreven. Te denken valt dan aan achtergronden van de jongvolwassen cliënt, aard en intensiteit van het toezicht, activiteiten, begeleiding en behandeling die in het kader van toezicht worden ontplooid, wijze van uitvoering van toezicht door werkers enzovoorts, enzovoorts.

Het schaarse onderzoek naar kenmerken en achtergronden van delinquente jongvolwassenen, aangevuld met de ervaringen en opvattingen van degenen die op een of andere wijze betrokken zijn bij het toezicht op jongvolwassenen, bevestigt het beeld van een te onderscheiden groep. De jongvolwassenheid is een overgangsfase als het gaat om zelfstandigheid, woon- en thuissituatie, scholing en arbeid en omgang met en beïnvloeding door vrienden. Op deze gebieden is sprake van een groot aantal (criminogene) risicofactoren. Hierin verschillen zij echter nauwelijks van minderjarigen en waarschijnlijk ook niet van oudere volwassenen met een justitieel verleden. Als het gaat om dynamische risico- of criminogene factoren als aanknopingspunten voor begeleiding, behandeling en interventie is er wel een belangrijke complicatie. Dynamische en dus beïnvloedbare risicofactoren zijn in het geval van jongvolwassenen vaak niet meer zo dynamisch als voorheen; de veranderbaarheid neemt af. Veel risicofactoren laten hun invloed vooral gelden (werkten het sterkst) op jongere leeftijd. Maar sinds de kindertijd en vroege adolescentie is er veel tijd verstreken, waardoor het niet meer zinvol of haalbaar is om nog iets te doen aan of met die factoren. Dat geldt bijvoorbeeld voor sommige risicofactoren in het gezinsdomein, zoals strenge of hardhandige opvoedingsmethoden. Zulke factoren zijn valide als risicofactoren, maar die veranderen kan niet meer of heeft geen zin meer; het kwaad is bij wijze van spreken al geschied. Met andere woorden, veel risicofactoren zijn goede voorspellers voor crimineel gedrag op latere, (jong)volwassen leeftijd en zijn ook op te vatten als kenmerken van jongvolwassen delinquenten, maar het zijn geen kenmerken waarmee in het toezicht veel gedaan kan worden.

Het voorgaande geldt minder voor factoren in de risicodomeinen individu, peers en school/werk. Daar is tijdens de jongvolwassenheid wel nog veel mee of aan te doen. Aanknopingspunten lijken er ook in het domein omgeving (buurt, woonomgeving e.d.). Bovendien moeten de relativerende opmerkingen over risicofactoren in het gezinsdomein niet zodanig worden uitgelegd, dat het gezins- en sociale netwerk buiten beeld zou moeten blijven. Integendeel, bij jongvolwassenen zijn de banden met het gezin vaak nog sterk en kunnen betekenis hebben voor een goed verloop van het toezicht, meer dan bij oudere volwassenen.

5.2 Jongvolwassenen en toezicht

RN kent een groot aantal jongvolwassen cliënten. Gezien het forse aandeel van jongvolwassenen in de geregistreerde criminaliteit is dat geen verrassing. Verspreid over de diverse taken van de reclassering hebben jongvolwassenen een gemiddeld aandeel van 33%. Dat aandeel ligt wat hoger bij maatregelrapporten (44%), vroeghulpinterventie (41%), gebruik van de Quicksan (38%) en toezichttrajecten (36%), en wat lager bij werkstraffen (29%), adviesrapporten (26%) en vroeghulpbezoeken (21%).

Van alle toezichttrajecten – ruim 7.100 in de periode medio 2008 tot medio 2009 – heeft 36% betrekking op jongvolwassenen. Bij 10% van de jongvolwassenen gaat het toezicht niet van start en bij 24% wordt het voortijdig beëindigd. Bij de ouderen is dat respectievelijk 8% en 16%. Dus met name voortijdig beëindigen doet zich vaker voor bij jongvolwassenen. Dat is ook het geval bij werk- en

leerstraffen; die worden door jongvolwassenen vaker voortijdig afgebroken of niet gestart. Dit bevestigt dat de jongvolwassenen een bijzondere en ook moeilijke cliëntengroep vormen.

In de verschillende regio's is sprake van oververtegenwoordiging van bepaalde etnische groepen. Grotere of kleinere aanwezigheid van bepaalde cliëntengroepen hangt primair samen met de locale of regionale demografische situatie. Het is niet zo dat overal het aandeel van Antillianen, Marokkanen en Surinamers groot is. In hoeverre het toezicht anders moet worden ingevuld al naar gelang het gaat om bepaalde etnische groepen, is niet duidelijk. Er is geen onderzoek bekend dat zich hierop heeft gericht. De geïnterviewde werkers spreken zich hier niet duidelijk voor uit. Opmerkelijk is wel dat bij sommige etnische groepen het percentage voortijdig beëindigde toezichten hoger is dan bij autochtone cliënten. Bij 20% van de jongvolwassen autochtone cliënten wordt het toezicht voortijdig beëindigd; bij jongvolwassen Marokkanen en Surinamers is dat 33% en bij Antillianen en Turken respectievelijk 31% en 27%. Bij volwassenen wordt, zoals al aangegeven, minder vaak het toezicht voortijdig beëindigd, maar ook daar is de uitval bij allochtone cliënten hoger dan bij autochtone cliënten.

Geïnterviewde reclasseringswerkers zijn van mening dat er met jongvolwassenen, anders of meer dan met oudere cliënten, nog goed te werken valt. Jongvolwassenen worden meer als 'veranderbaar' beschouwd. De literatuur over jongvolwassenen bevestigt dat in zoverre, dat gesteld wordt dat jongvolwassenen zich nog ontwikkelen en nog moeten leren. Tegelijkertijd weten we nog weinig over de mate waarin bijvoorbeeld neurobiologische en neuropsychologische tekorten de toepassing van bepaalde interventies in de weg staan en de kans op succes wellicht verkleinen. Het gegeven dat het regulerende en prosociale deel van het brein nog in ontwikkeling is, bemoeilijkt of vertraagt mogelijk gedragsverandering. Dit geldt overigens ook voor minderjarigen, maar minder voor oudere volwassenen, omdat wordt aangenomen dat het brein tegen het 25e levensjaar 'uitontwikkeld' is.

De veronderstelde grotere veranderbaarheid bij jongvolwassenen roept de vraag op hoe dit zich verhoudt tot het grotere aantal voortijdig beëindigde toezichten. Men zou immers vanwege de veranderbaarheid goede (betere) resultaten verwachten. Dat dit niet het geval is onderstreept nog eens dat de groep jongvolwassenen, hoewel misschien meer veranderbaar, ook een moeilijke(r) groep vormen met veel en soms ernstige problemen, bij wie de wil of de motivatie om te veranderen nog niet aanwezig is.

5.3 Een aparte aanpak van jongvolwassenen

In drie van de vijf onderzochte regio's is sprake van een aparte jongvolwassenenunit. In Den Haag en Utrecht is dat een betrekkelijk recent fenomeen, in Amsterdam loopt het al een paar jaar. Een aparte unit suggereert ook een aparte, deels andere aanpak. Die andere aanpak zou tot uitdrukking komen in het 'aanspreken' van meer dan alleen individuele risicofactoren. Men beoogt meerdere domeinen van risicofactoren erbij te betrekken of aan te spreken. Dat geldt bijvoorbeeld voor de sociale omgeving (familie, vrienden of school). Ook wordt veel belang gehecht aan het alsnog verkrijgen van startkwalificaties of het veroveren van een plek op de arbeidsmarkt. Hierin verschilt het van het toezicht bij oudere volwassenen. Daarnaast is de benadering anders. Gesteld wordt dat het toezicht van jongvolwassenen een actievere en meer outreachende opstelling of bejegening van de reclasseringswerker vraagt. De werkstijl (responsiviteit, bejegening) moet een andere zijn of een met andere accenten: veel contact en vasthoudend. Maar anders of meer dan bij jeugdreclassering het geval is, wordt de verantwoordelijkheid voor een goed verloop niet van de cliënt overgenomen, maar juist bij hem of haar gelegd. De reclasseringswerker faciliteert en ondersteunt, maar de cliënt moet het zelf doen.

Een aparte of andere aanpak is niet vanzelfsprekend een intensievere aanpak in de betekenis van frequentere contacten tussen reclasseringswerker en cliënt. Dat wordt echter wel nagestreefd, zowel in

de regio's met een aparte jongvolwassenenunit als daar waar die er niet zijn. Het uitgangspunt is dat het toezicht op jongvolwassenen intensiever is dan het 'reguliere' toezicht. Dat houdt onder andere in dat er in ieder geval tijdens de beginperiode van het toezicht ten minste één keer per week contact moet zijn tussen werker en cliënt en liefst nog vaker. Of men daar ook in slaagt, is niet duidelijk. Gegevens uit het CVS en het onderzoek van Wanschers (2009) in Amsterdam laten vooralsnog geen hogere contactfrequentie zien. Zelfs als CVS gegevens zouden worden gecorrigeerd voor eventuele onderrapportage door onvoldoende registratie of gecombineerde registratie van meerdere activiteiten, is het kennelijk moeilijk om een intensieve contactfrequentie te realiseren. We weten niet hoe controle- en begeleidingsactiviteiten zich tot elkaar verhouden en ook niet wat daarbij de optimale mix is. Het lijkt logisch te veronderstellen dat de grotere voortijdige uitval voorkomen zou kunnen worden door meer controle toe te passen, maar daar staat tegenover dat louter controlerende activiteiten zonder begeleidende en 'constructieve' (inhoudelijke) over het algemeen niet erg effectief zijn en de kans op afhaken juist doen toenemen. Overigens kan uit de interviews met de werkers worden opgemaakt dat zij in hun werk geen hard onderscheid hanteren tussen controle en begeleiding en dat misschien ook niet zo belangrijk vinden. Van frequente (inhoudelijke) begeleidingscontacten gaat als vanzelf een controlerende werking uit.

Of een aparte aanpak van jongvolwassenen uitsluitend bewerkstelligd kan worden met een aparte jongvolwassenenunit valt op basis van dit onderzoek niet te zeggen. Zeker is wel dat een aparte unit zorgt voor concentratie van aandacht en expertise rond een bepaalde cliëntengroep. Ervaringen kunnen gemakkelijk worden uitgewisseld en ook onderlinge consultatie bij bijvoorbeeld problemen is makkelijk(er). De reclasseringswerkers die werkzaam zijn in een aparte jongvolwassenenunit zijn daar zonder uitzondering duidelijk en enthousiast over. In regio's waar geen sprake is van een aparte aanpak of jongvolwassenenunit, wordt de noodzaak daarvan door medewerkers van de reclassering niet zonder meer onderschreven. Om praktische of principiële redenen geeft men de voorkeur aan algemene in plaats van categorale toezichtunits.

Een jongvolwassenenunit voor toezicht heft de scheiding ten opzichte van de unit Diagnose en Advies niet op. Dat wordt door betrokkenen niet als een bezwaar gezien indien er maar voldoende mogelijkheden zijn voor informeel tussentijds overleg. Als de samenwerking niet goed is, wordt dit als problematisch ervaren. Intensief contact met collega's van Diagnose en Advies is belangrijk. Ook is men van mening dat een zekere specialisatie (expertise) in aspecten van jongvolwassenheid nuttig is voor werkers die de diagnose- en advieskant uitvoeren, zodat zij in hun advies gerichtere aanbevelingen over de aangewezen aanpak kunnen opnemen.

Dat in Amsterdam de aparte jongvolwassenenunit gepaard gaat met een andere, verlaagde case-load is een belangrijke en gunstige bijkomstigheid. Het sluit aan bij het gegeven dat het om een moeilijke doelgroep gaat die meer inspanningen vereist. Deze verlaagde case-load is mogelijk door inzet van bepaalde, geormerkte gelden. Niet duidelijk is hoe structureel deze extra gelden zijn en dus ook niet of de mogelijkheid van een intensievere aanpak op termijn gegarandeerd is.

Het belang van een aparte aanpak van jongvolwassenen wordt onderschreven door de ketenpartners. Zij zien daar aanleiding voor gezien de problematiek van de jongvolwassenen. Het lijkt hen ook goed als expertise wordt gebundeld. Als dat gebeurt in een aparte unit, zou dat de herkenbaarheid en bereikbaarheid vergroten, de lijnen korter maken en de samenwerking kunnen versterken.

Samenwerking tussen ketenpartners en andere organisaties bij het toezicht op jongvolwassenen wordt door iedereen belangrijk geacht, maar verloopt niet overal optimaal. Het bestaan van een jongvolwassenenunit bij de reclassering lijkt niet als vanzelf te leiden tot meer en betere samenwerking. Mogelijk dat de aanwezigheid van een Veiligheidshuis daarvoor belangrijker is, omdat het

vanzelfsprekender is dat daar wordt gecoördineerd en/of geregisseerd. Door de recente opkomst van Veiligheidshuizen zal moeten blijken welke veranderingen dit met zich mee brengt.

Een ander punt dat in dit verband aandacht vraagt is het gegeven dat sommige ketenpartners, al dan niet in bepaalde regio's, weinig zicht hebben op hetgeen de reclassering doet. En als zij wel een idee hebben, lijkt dat niet altijd overeen te komen met de werkelijkheid. Nogal eens vervalt men in clichés: de reclassering doet niet veel meer dan controleren; zij laten de cliënten het allemaal zelf uitzoeken. Overigens, al even (te) simpele opvattingen vallen te beluisteren als het gaat om de manier waarop de jeugdreclassering invulling geeft aan toezicht: erg pedagogisch en veel 'pamperen'. Op dit punt valt nog de nodige voorlichting te geven.

5.4 Jongvolwassenen en de RISc

Over de bruikbaarheid van de RISc zijn weinig klachten te horen. De combinatie met de uitslagen van de RISc en het professioneel oordeel wordt belangrijk gevonden, vooral als dit professionele oordeel afkomstig is van iemand met ervaring en affiniteit met jongvolwassenen. Hoe dat professionele oordeel er uitziet of op welke manier dat bijdraagt aan een betere diagnose en advies, is echter niet duidelijk gemaakt. Het idee dat de RISc bij jongvolwassenen minder adequaat (te laag) zou taxeren, wordt niet onderschreven. De uitkomsten van de RISc lijken voor jongvolwassenen vaak anders (meer problemen); er is dus sprake van differentiatie. Wel wordt opgemerkt dat de RISc primair het risico van recidive taxeert en ook laat zien in welke domeinen problemen en risicofactoren zich al dan niet nadrukkelijker voordoen. De uitkomst geeft slechts in beperkte mate concrete en weinig gedetailleerde aanwijzingen hoe het toezicht in het individuele geval in te vullen en welke activiteiten precies te ontplooien. Een meer diepgaande 'needs'-georiënteerde taxatie met een duidelijke handreiking of advies wat te doen zou worden verwelkomd.

5.5 Ter afsluiting

Ter afsluiting lopen we de vragen van evaluatieve aard die door RN zijn gesteld in de onderzoeksopdracht (zie ook hoofdstuk 1) nog eens langs.

Hoe verhouden aantallen aanhoudingen, voorgeleidingen en veroordelingen van jongvolwassenen zich tot de aantallen bij advies en toezicht, en verschilt dit met de volwassenen?

Op grond van het beschikbare onderzoeksmateriaal (literatuur, cijfers, ervaringen en percepties) kan niet op alle vragen een sluitend antwoord gegeven worden. Maar duidelijk is wel dat de groep jongvolwassenen alleen al op grond van aantallen en aandeel in de cliëntenpopulatie bij verschillende reclasseringsactiviteiten (producten) bijzondere aandacht verdient. Er is geen reden om aan te nemen dat dit de komende jaren anders (minder) wordt.

Is de RISc een geschikt instrument voor deze doelgroep?

Recent onderzoek heeft laten zien dat de predictieve validiteit van de RISc bevredigend is, maar dat de bijdrage (voorspellende waarde) van met name dynamische factoren beperkt is. Ook differentieert de RISc niet tussen bepaalde dadergroepen. Er zijn echter geen aanwijzingen dat het instrument niet geschikt zou zijn voor de doelgroep jongvolwassenen. Hierbij past wel de kanttekening dat er naast risicotaxatie behoefte bestaat aan een instrument dan wel een op de taxatie gebaseerd advies over aanwezige en relevante risico- en beschermende factoren, met daaraan gekoppeld suggesties en aanwijzingen voor toezicht, begeleiding en interventie op 'individuele maat'.

Heeft de oververtegenwoordiging van Marokkaanse en Antilliaanse daders betekenis voor de aanpak van jongvolwassenen?

Niet alleen Marokkaanse en Antilliaanse daders zijn oververtegenwoordigd, maar ook daders met een Surinaamse achtergrond, met name in Amsterdam. De mate van oververtegenwoordiging van bepaalde dadergroepen verschilt per stad en per regio en hangt samen met de specifieke samenstelling van de bevolking in een regio of stad. De oververtegenwoordiging van bepaalde dadergroepen zien we terug in een oververtegenwoordiging van deze groepen in de toezichtpopulatie. Of hun specifieke etnisch-culturele achtergrond betekenis heeft of moet hebben voor de uitvoering van toezicht is minder duidelijk. Betrokkenen zijn op dit punt terughoudend. Het lijkt vooral een kwestie van hoe contact (begeleidingsrelatie) tot stand moet worden gebracht en in stand moet worden gehouden (intensief en outreachend), maar niet zozeer van andersoortige activiteiten. Daar staat tegenover dat bepaalde groepen vaker voortijdig afhaken, hetgeen de vraag oproept of de invulling van het toezicht aanpassing behoeft.

Worden de argumenten voor intensivering ondersteund door gangbare inzichten, en hoe verhouden de baten (uitkomsten) zich dan tot de baten bij andere toezichten?

Jongvolwassenheid als aparte ontwikkelings- en levensfase, in combinatie met verhoudingsgewijs veel en soms ook ernstig crimineel gedrag, rechtvaardigt specifieke aandacht met oog voor, overigens bekende, risicofactoren en vooral de combinatie en cumulatie van die risicofactoren. Jongvolwassenen vragen ook om een andere, actievere benadering en bejegening, hetgeen tot uitdrukking kan komen in intensiever en frequenter contact. Of de nadruk meer op controle dan op begeleiding of andersom zou moeten liggen, valt niet goed aan te geven. Een complicatie is dat de eventuele baten van een intensievere vorm van toezicht niet direct zichtbaar lijken. Er is immers sprake van een (groter) aantal voortijdig afgebroken toezichten bij jongvolwassenen in vergelijking met volwassenen, en ook de recidive bij deze groep is hoger. We menen evenwel dat voortijdig afbreken allereerst moet worden gezien als een uitvloeisel van een moeilijkere en zwaardere doelgroep. Bij zo'n groep is, ook met intensivering van het toezicht, de kans groter op voortijdig afhaken, recidive en andere problematische gebeurtenissen en situaties. Dit alles neemt niet weg dat kritisch bekeken moet worden in welk opzicht en ook hoe lang het toezicht daadwerkelijk intensiever van aard zou moeten zijn. Er moet beter zicht komen op de mate van controle, de frequentie van contacten en de substantiële invulling met activiteiten en gedragsinterventies en hoe dit alles verschilt van 'regulier' toezicht. Vrij zeker is dat de beoogde intensiteit niet altijd wordt gerealiseerd of slechts gedurende een deel van het toezichtstraject. Of en welke consequenties dat heeft voor de effectiviteit, blijft vooralsnog een kwestie van gissen, maar zou onderwerp van nader onderzoek moeten zijn.

Welke bouwstenen voor een integrale aanpak van jongvolwassenen kunnen ook buiten de vier grote steden worden gebruikt?

Er zijn geen inhoudelijke redenen om aan te nemen dat een aanpak van jongvolwassenen zoals die in sommige grote steden wordt gevolgd niet ook in andere regio's gehanteerd zou kunnen worden. Wel is het denkbaar dat er overwegingen zijn van organisatorische of infrastructurele aard die verzetten tegen een aparte unit, bijv. vanwege de uitgestrektheid van een regio. Daarnaast is er het vraagstuk of toezicht bij jongvolwassenen uitsluitend door specialisten zou moeten worden uitgevoerd. Specialist zijn houdt dan in dat men gespecialiseerd is in het werken met jongvolwassenen en beschikt over specifieke kennis van en over jongvolwassenen. De meningen hierover verschillen, overigens vaak samenhangend met het al dan niet hebben van een aparte jongvolwassenenunit.

Hoe belangrijk zijn de strategische redenen voor een aanpak van jongvolwassenen voor instroom en omzet?

De directe betekenis van een aparte aanpak van jongvolwassenen voor instroom en omzet kan niet op basis van dit onderzoek worden bepaald. Wel lijkt het er op dat de ketenpartners meer weten en ook positiever oordelen over de activiteiten van RN als er sprake is van een aparte jongvolwassenenaanpak of aparte jongvolwassenenunit. Dat zou dus de instroom ten goede kunnen komen, omdat men eerder aan die mogelijkheid denkt. Maar zoals al eerder genoemd, er zijn geen problemen als het gaat om aantallen jongvolwassenen die in aanmerking komen voor toezicht.

Welke oplossingen zijn haalbaar, en hoe is een aanpak van jongvolwassenen organisatorisch te regelen voor justitiële en niet-justitiële trajecten? Is een aparte jongvolwassenenunit gewenst?

Het onderzoek heeft enig inzicht geboden in justitiële trajecten en veel minder in niet-justitiële, vaak gemeentelijke trajecten voor jongvolwassenen. Er zijn ongetwijfeld vele niet-justitiële trajecten – in de ene regio misschien meer dan in andere - maar in hoeverre RN of jongvolwassenenunits daar structureel bij aansluiten of gebruik van maken, moet worden betwijfeld. Het benutten van niet-justitiële trajecten of het samenwerken met andere (niet-justitiële) instellingen staat overigens los van de vraag of een aparte jongvolwassenenunit gewenst is. Daarvoor zijn inhoudelijke en getalsmatige argumenten (zie hiervoor), maar het gaat te ver om te stellen dat een aparte unit noodzakelijk is. Een aparte jongvolwassenenunit moet overigens ook bezien worden tegen de achtergrond van andere gespecialiseerde units. Zo kent Den Haag een jongvolwassenenunit, maar ook een veelplegersunit. Sommige jongvolwassenen komen in de jongvolwassenenunit terecht, maar de jongvolwassen veelplegers in de veelplegersunit. Dat roept vragen op over mogelijke versnippering van deskundigheid, over effectiviteit van de ene of de andere aanpak en over efficiëntie.

Hoe verhoudt de aanpak van jongvolwassenen zich tot de programma's Advies en Redesign Toezicht? Zijn er overeenkomsten en tegenstellingen, en kan worden aangesloten bij Redesign Toezicht?

De aanpak van jongvolwassenen kan niet los gezien worden van de ontwikkelingen in met name het programma Redesign Toezicht. Gesteld wordt dat in ieder geval in het eerste half jaar het toezicht van jongvolwassenen intensiever is (moet zijn) dan 'regulier' toezicht en ook in veel gevallen intensiever dan de uitkomsten van de RISc indiceren. Als we kijken naar de gegevens uit het CVS lijkt het niet waarschijnlijk dat toezicht van jongvolwassene vaak uitkomt op niveau 3 van Redesign en misschien ook niet in de richting van niveau 2, maar dit laatste lijkt wel het streven. In hoeverre dat het toezicht effectiever maakt, kan zoals gezegd nog niet worden vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de invulling van toezicht met controle- en begeleidingsactiviteiten. De precieze bijdrage aan de effectiviteit is nog onbekend. De activiteiten zouden beter in beeld gebracht moeten worden dan nu op basis van het CVS kan. Dit zou vervolgens gelegd moeten worden naast hetgeen in het kader van Redesign mogelijk en voorgeschreven is.

Voor het programma Advies heeft de aanpak van jongvolwassenen in zoverre betekenis dat bij toezichthouders behoefte bestaat aan concretere aanwijzingen voor relevante risico- en beschermende factoren en de daarbij te ontplooiën activiteiten. Zij menen dan in het toezicht trefzekerder te kunnen werken.

6. Aanbevelingen

We sluiten deze rapportage af met een aantal aanbevelingen over reclasseringstoezicht bij jongvolwassenen en enkele andere thema's waarop wij tijdens het onderzoek zijn gestuit en die naar ons oordeel relevant zijn voor de positie van de reclassering en het reclasseringswerk in het algemeen.

6.1 Doelgroep, expertise en organisatie

1. De omvang en ernst van door jongvolwassenen gepleegde criminaliteit alsmede hun aandeel in de cliëntenpopulatie van RN rechtvaardigen speciale aandacht voor deze groep. Dat geldt voor toezicht, maar evenzeer voor andere taken van RN, zoals vroeghulp en taakstraffen.
2. Speciale aandacht voor jongvolwassenen impliceert gerichte kennis en expertise over deze doelgroep (kenmerken, ontwikkelingsfase, leefsituatie enz.) en over op deze groep gerichte, veelbelovende methoden van aanpak.
3. Binnen de cliëntenpopulatie wordt verondersteld dat bij een relatief groot aantal sprake is van een licht verstandelijk beperking en/of een persoonlijkheidsstoornis. Dit heeft consequenties voor de invulling van toezicht en de mogelijkheden en onmogelijkheden van toezicht. Nagegaan moet worden in welke mate deze beperkingen en stoornissen zich voordoen, hoe zulke beperkingen en stoornissen in een eerder stadium kunnen worden vastgesteld, en op welke wijze het toezicht daarop moet worden aangepast.
4. Speciale aandacht voor jongvolwassenen veronderstelt niet vanzelfsprekend een aparte jongvolwassenenunit. De wenselijkheid van een aparte unit is mede afhankelijk van omvang van deze doelgroep in een arrondissement of regio en van regionale omstandigheden als grootte en geografische spreiding, het voorhanden zijn van (algemene of gemeentelijke) voorzieningen en faciliteiten voor jongvolwassenen.
5. Ook als een aparte jongvolwassenenunit gezien het voorgaande niet voor de hand ligt, lijkt het verstandig specifieke expertise te ontwikkelen bij een aantal medewerkers over kenmerken en achtergronden van jongvolwassen delinquenten en de mogelijkheden en onmogelijkheden van begeleidings- en interventiemethoden voor deze doelgroep.
6. In geval van een aparte jongvolwassenenunit moet gekeken worden naar de aanwezigheid van andere aparte units, zoals bijvoorbeeld een veelplegersunit. Het gevaar van overlap qua doelgroep en methoden ligt op de loer, met als gevolg onwenselijke interne concurrentie en afstemmingsproblemen en bijgevolg inefficiëntie, maar ook onduidelijkheid voor ketenpartners, verwijzers en afnemers van toezicht. Dit geldt uiteraard ook voor specifieke trajecten en voorzieningen van de verslavingsreclassering.

6.2 Toezichtactiviteiten, registratie en Redesign

7. Het is zaak meer duidelijkheid te verkrijgen over hoe reclasseringstoezicht bij jongvolwassenen wordt ingevuld en in welke mate het zich qua aard, intensiteit en fasering onderscheidt van het toezicht op oudere cliënten of andere specifieke doelgroepen.

8. Het veronderstelde intensievere en meer outreachend werken ten aanzien van jongvolwassenen, bijvoorbeeld uitgedrukt in frequentie van contacten (of in termen van niveau 1 of 2 volgens Redesign), komt vooralsnog niet naar voren uit het CVS. Daarmee blijft ook het hiervoor genoemde onderscheid ten opzichte van 'regulier' toezicht of toezicht bij oudere cliënten onduidelijk. Dit vergt van reclasseringswerkers wellicht grotere discipline en zorgvuldigheid bij het vastleggen van hun activiteiten in CVS, maar misschien ook aanpassing van invulrubrieken in CVS, zodat beter recht wordt gedaan aan de daadwerkelijke invulling en uitvoering van toezicht.

9. In lijn met het voorgaande is evenmin goed vast te stellen hoe in het kader van toezicht controleactiviteiten zich verhouden tot begeleidingsactiviteiten. Ook hier lijkt betere en vollediger registratie, al dan niet op basis van aangepaste invulrubrieken, gewenst.

10. Overigens is het denkbaar dat andere, intensievere wijze van toezicht bij jongvolwassene met name tot uitdrukking komt in de eerste fase van het toezicht, bijvoorbeeld gedurende de eerste zes maanden. Het is zaak dit goed uit te zoeken, zodat duidelijkheid wordt verkregen over de vraag in hoeverre reclasseringstoezicht bij jongvolwassene past binnen het kader en de speelruimte van Redesign Toezicht.

11. Nagegaan moet worden in welke mate elektronische controlemiddelen bij het toezicht bij jongvolwassenen worden ingezet. Dit lijkt slechts in beperkte mate te gebeuren. Mede daardoor is niet bekend of en hoe zulke middelen het toezicht ondersteunen en de uitkomsten al dan niet positief beïnvloeden.

12. De wens van toezichthouders om van Advies en Diagnose al dan niet op basis van de RiSc concretere aanwijzingen te krijgen over invulling en activiteiten in het kader van toezicht moet serieus worden genomen. Het gaat de werkers niet alleen om een inschatting van het recidiverisico, maar ook om aanwijzingen voor aanwezige dynamische criminogene factoren en de middelen (methoden) om daarmee aan de slag te gaan.

13. Er zijn geen concrete aanwijzingen of wensen dat het toezicht bij jongvolwassen cliënten met een niet-Nederlandse etnische en/of culturele achtergrond anders zou moeten worden ingevuld. Wel geldt dat bij jongvolwassenen nadrukkelijk gewerkt moet worden aan het vergroten van kansen op de arbeidsmarkt door middel van opleiding, training en stage. En ook dat het sociale netwerk van familie en vrienden expliciet in de begeleiding en aanpak wordt betrokken. Het laatste impliceert niet alleen individueel, maar ook systeemgericht werken.

14. Het feit dat jongvolwassenen zich in meer of mindere mate bevinden in een ontwikkelingstraject naar volwassenheid, impliceert dat bekeken moet worden welke gedragsinterventies aangewezen zijn. Het ligt voor de hand dat gedragsinterventies op het gebied van sociale en arbeidsvaardigheden vaker dan nu het geval is moeten worden ingezet.

6.3 Uitkomsten, effectiviteit en onderzoek

15. De effectiviteit van toezicht bij jongvolwassenen is onbekend. We weten dat de recidive onder jongvolwassenen hoger is dan bij oudere ouders, en ook dat bij jongvolwassenen het toezicht vaker voortijdig wordt afgebroken dan bij de oudere volwassen cliënten, maar dit behoeft misschien geen verbazing te wekken als we de bijzondere (problematischere) kenmerken en achtergronden van

jongvolwassen daders in aanmerking nemen. In hoeverre intensiever en op een andere wijze ingevuld toezicht deze uitkomsten positief beïnvloeden kan niet worden aangegeven. Daarvoor is gericht onderzoek nodig.

16. Effectiviteitonderzoek heeft idealiter een vergelijkende en experimentele opzet. Dat wil zeggen dat vergeleken wordt met toezicht bij oudere (en misschien ook jongere) toezichtcliënten, maar ook dat binnen de groep van jongvolwassen cliënten gedifferentieerd (geëxperimenteerd) wordt naar verschillende niveaus van intensiteit en invulling (aard) van activiteiten.

17. Voorgesteld onderzoek kost (veel) tijd. Allereerst omdat toezicht lang duurt (en zich een trend lijkt voor te doen dat het nog langer wordt) en de tijd moet worden genomen om vast te stellen wat er tijdens toezicht wordt gedaan en hoe het afloopt. Maar ook omdat voor het vaststellen van effectiviteit op het punt van recidive nu eenmaal enige tijd (zes maanden tot twee jaar) nodig is. Dat zulk onderzoek lang duurt betekent niet dat het ook arbeidsintensief (en dus duur) hoeft te zijn. Indien in het CVS voldoende en betrouwbare informatie over toezicht wordt vastgelegd en aansluiting wordt gezocht bij de Recidivemonitor van het WODC, is het goed mogelijk recidive- en andere analyses te doen.

18. Overigens lijkt het verstandig zulk (experimenteel) onderzoek niet te beperken tot toezicht bij jongvolwassenen, maar in het bredere kader van Redesign Toezicht te plaatsen.

19. Behalve effectonderzoek zijn ook gerichte proces- of implementatie-evaluaties nodig om te bezien of het toezicht en de eventuele gedragsinterventies worden uitgevoerd, zoals beoogd, en of de noodzakelijke faciliteiten voor optimale uitvoering aanwezig zijn.

20. Proces- en implementatie-evaluaties moeten ook duidelijk maken in welke mate en op welke punten uitvoerders van toezicht bij jongvolwassenen (dienen te) beschikken over noodzakelijke opvattingen, houdingen en competenties.

6.4 Relatie met andere organisaties

21. Het imago van de reclassering bij ketenpartners en andere partners behoeft verbetering. De beelden die bestaan over de reclassering zijn soms clichématig en mede daarom niet altijd even positief. Bekeken moet worden welke gevolgen dit heeft voor de mate waarin op de reclassering een beroep wordt gedaan. Overigens lijken aparte units of aantoonbare specifieke expertise bij te dragen aan positieve beeldvorming. Dat geldt ook voor intensieve(re) samenwerking in bijvoorbeeld het Veiligheidshuis.

22. De samenwerking tussen reclassering en Openbaar Ministerie en de rechtbank als het gaat om toezicht jongvolwassenen lijkt op orde, maar die met de politie zou geïntensiveerd kunnen worden. Zowel bij politie als reclassering bestaat behoefte aan meer en tijdiger informatie over 'gezamenlijke klanten'.

23. Intensievere contacten met gemeenten kan bevorderen dat beter gebruik wordt gemaakt van speciale voorzieningen en financieringsregelingen bedoeld voor jongvolwassenen.

24. Het is zaak iets te doen aan de tegenstelling jeugdreclassering en reclassering jongvolwassenen. Betrokkenen zijn het er over eens dat de overgang tussen het jeugdstelsel en het volwassenenstelsel

(jeugdstrafrecht en volwassenenstrafrecht) te groot en te abrupt is. Daardoor kan het gebeuren dat jongvolwassenen aanvankelijk niet worden opgemerkt of tussen wal en schip dreigen te vallen. Er lijkt sprake van een (te) groot verschil in benadering en wijze van werken tussen jeugdreclassering en reclassering (jong)volwassenen. Overdracht – ook warme – ondervangt die tegenstelling niet. Dit kan misschien worden ondervangen met één voorziening. Dat zou aanpassing betekenen van het stelsel van voorzieningen én, een verandering van fundamentele aard, aanpassing van leeftijdsgrenzen en van de doelgroep (in feite een uitbreiding). Te denken valt aan verlaging van de leeftijdsgrenzen voor toezicht jongvolwassenen naar bijvoorbeeld 16 jaar, of verhoging van de leeftijdsgrens voor jeugdreclassering naar bijvoorbeeld 23 jaar. Inhoudelijk gezien bieden de ontwikkelingsfasen late adolescentie en jongvolwassenheid, die geleidelijk in elkaar overgaan, daar aanknopingspunten voor.

Literatuurlijst

Andrews, D.A. (1995). The psychology of criminal conduct and effective treatment. In J. McGuire (Ed.), *What works: Reducing reoffending—Guidelines from research and practice* (pp. 35-62). Chichester: Wiley and Sons.

Andrews, D.A. & Bonta, J. (2007). *The Psychology of Criminal Conduct*. Cincinnati: Anderson (4th edition).

Andrews, D.A. & Bonta, J. (2010). Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 16, 39-55.

Andrews, D.A., Zinger, I., Hoge, R.D., Bonta, J., Gendreau, P., & Cullen, F.T. (1990). Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28, 369-404.

Arnett, J.J. (2000). Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55: 5, 469-480.

Arnett, J.J. (2007). Socialization in Emerging Adulthood: From the Family to the Wider World, from Socialization to Self-Socialization. In: J.E. Grusec & D. Hastings, *Handbook of Socialization: Theory and research*. New York: Guilford Press.

Bakker, A. (2006). Straffen als jeugdige of als volwassene? Een checklist voor de rechtspraak. *PROCES*, 5, 189-196.

Bonta, J., & Andrews, D.A. (2007). *Risk-Need-Responsivity Model for Offender Assessment and Rehabilitation*. Ottawa: Public Safety Canada.

Bonta, J., Rooney, J., & Wallace-Capretta, S. (1999). *Electronic Monitoring in Canada*. Canada: Public Works and Government Services.

Bulten, E. (1998). *Gevangen tussen straf en zorg*. Dissertatie. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Carr, M.B., & Vandiver, T.A. (2001). Risk and Protective factors among Youth Offenders. *Adolescence*, 36: 143, 409-424.

Collins, R.E. (2004). Onset and Desistance in Criminal Careers: Neurobiology and the Age-Crime Relationship. *Journal of Offender Rehabilitation*, 39: 3, 1-19.

Crone, E.A. (2009). *Executive functions in adolescence: Inferences from brain and behavior*. Developmental Science.

Crone, E. A. & Westenberg, P. M. (2009). Development of the social brain in adolescence. In: Haan, M. de en Gunner, M. (red.). *Handbook of Developmental Social Neuroscience*. New York: Guilford Press.

Donker, A. (2004). *Precursors and Prevalence of Young-Adult and Adult Delinquency*. Leiden: NSCR.

- Dowden, C., & Andrews, D.A. (1999). What works in young offender treatment: A meta-analysis. *Forum on Corrections Research*, 11, 21-24.
- Eggen, A. Th. J., & Kaldien, S.N. (2008). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2007*. Den Haag: WODC.
- Elchardus, M., & Smits, W. (2005). *De levensloop van jongvolwassenen*. Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel.
- Ezell, M.E. (2007). The Effect of Criminal History Variables on the Process of Desistance in Adulthood Among Serious Youthful Offenders. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23: 1, 28-49.
- Gendreau, P., Cullen, F.T., & Bonta, J. (1994). Intensive rehabilitation supervisor: The next generation in community correctors? *Federal Probation*, 58, 72-78.
- Gestel, B. Van (1998). *Tralies in je hoofd*. Een onderzoek naar de gevolgen van elektronisch huisarrest voor het alledaags leven van veroordeelden en hun huisgenoten. Doctoraalscriptie aan de Universiteit van Amsterdam.
- Goudriaan, H. & Eggen, A. Th. J. (2009). Verdachten van criminaliteit. In: S.N. Kaldien en A. TH. J. Eggen (red.), *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2008*, pp. 101-136. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Harinck, F.H.J. & Smit, M. (1999). Procesevaluatie. In E.J. Knorth & M. Smit (red.) *Planmatig handelen in de jeugdhulpverlening/ Leuven/Apeldoorn*: Garant.
- Hawkins, J. D., Herrenkohl, T., Farrington, D. P., Brewer, D., Catalano, R. F., & Harachi, T. W. (1998). A review of predictors of youth violence. In R. Loeber & D. P. Farrington (Eds.), *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions* (pp. 106-146). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hollin, C.R. (1995). The meaning and implications of 'programme integrity'. In J. McGuire (Ed.), *What Works: reducing reoffending – Guidelines from research and practice* (pp. 195-208). Chichester: Wiley and Sons.
- Jennissen, R.P.W., & Blom, M. (2007). *Allochtone en autochtone verdachten van verschillende delicttypen nader bekeken*. Den Haag: WODC.
- Kazdin, A.E. (1997). A model for developing effective treatments: Progression and kinderplaag of theory, research, and practice. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26, 114-129.
- Kogel, C.H. de (2008). *De hersenen in beeld*. Den Haag: WODC.
- Laan, A.M. van der, Schans, C.A. van der, Bogaerts, S., & Doreleijers, Th. A.H. (2009). *Criminogene en beschermende factoren bij jongeren die een basisraadsonderzoek ondergaan*. Den Haag: WODC.
- Laan, P.H. van der, Laan, A.M. van der, Blom, M., Lamet, W. & Hoeve, M. (in voorbereiding). *Justice responses*.

Lambert, M.J., & Barley, D.E. (2002). Research summary on the therapeutic relationship and psychotherapy outcome. In J.C. Nordcross (ed.). *Psychotherapy relationships that work. Therapist contributions and responsiveness to patients*. (pp. 17-32). Oxford: Oxford University Press.

Lattimore, P.K., MacDonald, J.M., Piquero, A.R., Linster, R.L., & Visher, C.A. (2004). Studying the characteristics of arrest frequency among paroled youthful offenders. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41: 1, 37-57.

Leschied, A., & Cunningham, A. (2002). *Seeking Effective Interventions for Serious Young Offenders. Interim Results of a Four-Year Randomized Study of Multisystemic Therapy in Ontario, Canada*. Centre for Children and Families in the Justice System.

Liefboer, A.C. & J. Puy (2005). *De transitie naar volwassenheid en de rol van het overheidsbeleid: een vergelijking van institutionele arrangementen in Nederland, Zweden, Groot-Brittannië en Spanje*. WRR serie Webpublicaties 11. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Lipsey, M.W., Landenberger, N. A., & Wilson, S.J. (2007). *Effects of cognitive-behavioral programs for criminal offenders*. Nashville: CERM.

Loeber, R. & Farrington, D.P. (1998). *Serious and violent juvenile delinquency*. Thousand Oaks: Sage.

Loeber, R. & Farrington, D.P. (2008). *Transitions from juvenile delinquency to adult crime. Purpose, goals, and objectives*. Washington DC: NIJ.

Loeber, R. Laan, P.H. van der, Slot, N.W. & Hoeve, M. (2009). Transitions from juvenile delinquency to adult crime. Voorstel studiegroep. Amsterdam: NSCR/VU.

McGuire, J. & Priestley, P. (1995). Reviewing what works: past present and future. In J. McGuire (Ed.). *What Works: Reducing Reoffending. Guidelines from Research and Practice*. Chichester: John Wiley and Sons.

McLaren, K.L. (2000). *Tough is not Enough – Getting Smart about Youth Crime*. Wellington: Ministry of Youth Affairs.

Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*, Vol 100; 4, 674-701.

Moffitt, T.E. (2005). The new look of behavioral genetics in developmental psychopathology: Gene environment interplay in antisocial behavior. *Psychological Bulletin*, 131, 533-554.

Moffitt, T.E. (2005). Genetic and environmental influences on antisocial behaviors: Evidence from behavioral-genetic research. *Advances in Genetics*, 55, 41-104

Monahan, K., Steinberg, L., & Cauffman, E. (2009). Affiliation with antisocial peers, susceptibility to peer influence, and desistance from antisocial behavior during the transition to adulthood. *Developmental Psychology*, 45, 1520-1530.

Monahan, K., Steinberg, L., Cauffman, E. & Mulvey, E. (2009). Trajectories of antisocial behavior and psychosocial maturity from adolescence to young adulthood. *Developmental Psychology*, 45, 1654-1668.

Moore, R. (2005). The Use of Electronic and Human Surveillance in a Multi-Modal Programme. *Youth Justice*, 5: 1, 17-32.

Piquero, A., Farrington, D.P., & Blumstein, A. (2003). The criminal career paradigm: Background and recent developments. In: M. Tony (Ed.), *Crime and justice: A review of research*. Chicago: University of Chicago Press.

Popma, A. (2006). *Neurobiological factors of antisocial behavior in delinquent male adolescents*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.

Reifman, A., Arnett, J.J., & Colwell, M.J. (2007). Emerging adulthood: Theory, Assessment and Application. *Journal of Youth Development*, 2: 1, 1-15.

Reppucci, N.D. (1999). Adolescent development and juvenile justice. *American Journal of Community Psychology*, 27: 3, 307-326.

Shepherd, J.B., Green, K.R., & Omobien, E.O. (2005). Level of Functioning and Recidivism Risk among Adolescent Offenders. *Adolescence*, 40: 157, 23-32.

Silberman, M. (1976). Toward a theory of criminal deterrence. *American Sociological Review*, 41, 442-461.

Spencer, M.B., & Jones-Walker, C. (2004). Interventions and Services Offered to Former Juvenile Offenders Re-entering their Communities. An Analysis of Program Effectiveness. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2: 1, 88-97.

Steinberg, L., Len Chung, H., & Little, M. (2004). Re-entry of Young Offenders from the Justice System: A Developmental Perspective. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2: 1, 21-38.

Stevens, G.W. & Vollebergh, W.A.M. (2008). Mental Health in Migrant Children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 276-294.

Stouthamer-Loeber, M., Wei, E., Loeber, R., & Masten, A.S. (2004). Desistance from persistent serious delinquency in the transition to adulthood. *Development and Psychopathology*, 16, 897-918.

Verwers, C. & Bogaerts, S. (2005). *Strafrechtelijke aanpak van jongvolwassenen (18-24 jaar). Een verkenning*. Den Haag: WODC (Cahier 2005-11).

Vollebergh, W.A.M., Iedema, J. & Raaijmakers, Q.A.W. (2001). Intergenerational transmission and the formation of cultural orientations in adolescence and young adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 1185-1198.

Wanschers, L. (2009). *Wat werkt, voor wie? Een onderzoek naar de praktijk van de Intensieve Aanpak Jongeren*. Amsterdam: Vrije Universiteit, Strafrecht en Criminologie (Master scriptie).

Westenberg, P.M. (28 april 2008). *Laat studenten pas na een jaar flexibel studeren definitieve studiekeuze maken*. NRC Handelsblad.

Whitfield, D. (1997). *Tackling teh tag*. Winchester: Waterside Press.

Bijlage A Zoektermen literatuurstudie

Voor het literatuuronderzoek zijn de volgende zoektermen los en in combinatie met elkaar gebruikt in ondermeer Picarta, JStor en Criminal Justice Abstracts:

- Jongvolwassenen, Youthful Offender, Young Adult Offender & Adolescent Offender:
- Criminaliteit en jongvolwassenen: geregistreerd en zelfrapportage (recorded, self-report)
- Ontstaan
- Omvang/prevalentie (scope/prevalence)
- Aard/ernst (nature/severity)
- Trends/ontwikkelingen (trends/developments)
- Offending patterns
- Criminal careers
- Peak offending
- Transition adulthood
- Etnische achtergrond/leeftijd/geslacht/sociaal-economische status (ethnic background/ethnicity/age/gender/social economic background)
- Neurobiology
- Risicofactoren/criminogene factoren (risk factors, criminogenic factors/needs/predictor domains)
- Static/dynamic
- Drug abuse
- Personal distress factors
- Criminal history
- Antisocial behaviour
- Demographic characteristics
- Psychological traits
- Peers
- Beschermende factoren en jongvolwassenen (protective and promotive factors)
- School attachment
- Family background
- Justitiële aanpak jongvolwassenen (young adult offenders/delinquents and the law)
- Youth Justice/juvenile justice
- Enforcement
- Reclasseringsactiviteiten jongvolwassenen, JoVo-unit (young adult offenders/delinquents and probation/parole/re-entry services/transition services/harde kern aanpak/desistance benadering)
- Reclasseringstoezicht en jongvolwassenen (young adults and probation/parole supervision/Intensive Supervision Program (ISP)/Intensive Aftercare Probation and Intensive Aftercare Program (IAP)/youth risk behavior surveillance)
- Elektronisch toezicht en jongvolwassenen (young adults and electronic surveillance/(electronic)monitoring/house arrest)
- Recidive en jongvolwassenen (young adult offenders/delinquents and re-offending/recidivism)
- Static/dynamic
- Effectiviteit van interventies bij jongvolwassenen (evaluation/effectiveness, efficacy of young adult offender (rehabilitation) programs/relapse prevention programs/re-entry services)
- Young offenders/youthful offenders/juvenile offenders/young adult offenders (early adulthood)/adult offenders
- Transition/continuity/different patterns
- What Works
- Who Works
- Responsibility
- Marokkaanse/Antiliaanse/Surinaamse jongeren
- Youth
- Youth on trial
- Resettlement
- Community sanctions
- Social achievement
- Intellectual functioning
- Risk Need Responsivity Model
- Time to peak offending
- Individual factors
- Kenmerken delinquente jongvolwassenen
- Delicten jongvolwassenen
- RISC (prevalentie)
- Quick Scan

Aandachtspunt: verhouding/vergelijking met 24+ en 18-

Bijlage B Lijst geïnterviewden

Amsterdam:

Unithoofd
Werker RN
Werkbegeleider RN
Beleidsmedewerker RN
Teamleider jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg
Officier van Justitie
Politie
Politie
Gemeente
Cliënt
Cliënt

Rotterdam:

Unithoofd
Werker RN
Werkbegeleider RN
Beleidsmedewerker RN
Teamleider jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg
Officier van Justitie
Rechter
Politie
Gemeente
Cliënt

Utrecht:

Unithoofd
Werker RN
Werker RN
Werkbegeleider RN
Beleidsmedewerker RN
Teamleider jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg
Rechter
Gemeente
Cliënt
Cliënt
Ketenmanager Veiligheidshuis

Den Haag:

Unithoofd
Werker RN
Werkbegeleider RN
Beleidsmedewerker RN
Teamleider jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg
Officier van Justitie
Rechter
Gemeente
Cliënt
Cliënt
Raad voor de Kinderbescherming

Almelo:

Unithoofd
Werker RN
Werkbegeleider RN
Beleidsmedewerker RN
Teamleider jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg
Officier van Justitie
Rechter
Cliënt
Raad voor de Kinderbescherming